

Олесь Панченко

12

ТЕХНІКА РИБАЛЬСТВА І РИБНИЦТВА

І

ОЛЕСЬ ПАНЧЕНКО

Техніка рибальства й рибництва

(З 88 малюнками).

(РИБА Й ГАЧОК; НАПІВПРОМИСЛОВИЙ ТА ПРОМИСЛОВИЙ
ЛОВ РИБИ; РИБНИЦТВО; НАЙПОШИРЕНИШІ ХОРОБИ РИБ ТА
ТЕХНІКА ПЕРЕРОБКИ РИБИ).

Видання друге.

на чужині

Усі права автора застережені.

**Обкладинка художника
В. СЕЛИВАНОВСЬКОГО**

Permitted by authority of Military Government

**ЗАМОВЛЕННЯ ВИКОНАНО КНИЖКОВИМ ТОВАРИСТВОМ
»УНІВЕРСАЛЬНА БІБЛІОТЕКА«**

ЧАСТИНА ПЕРША.

ВСТУП

Вода, сонце, барвиста рослинність, свіже повітря — все це створює гарний настрій, дає користь нашему здоров'ю.

Водночас лов риби породжує в людини бадьюрість, непривтомність у шуканні кращих місць, розвиває вміння зосереджувати увагу, знайомить із життям підводних тварин і рослин, змушує його вивчати характер різних риб, іхню поведінку тощо.

Раніш, з півсотні років тому, по річках та озерах риби було так багато, що ловити її було дуже легко. Зробивши примітивну вудку, що складалася з хворостили і прив'язаної до неї нитки з загнутуою шпилькою на кінці, хлоп'я тягало рибину за рибиною, не гірш навіть за досвідченого рибалку.

Багаті влови за тих часів не змушували рибалок удосконалювати своє знаряддя і тому воно довгий час залишалось одноманітне і примітивне.

Лов риби у сучасному розумінні був невідомий і нецікавий за тих часів, а про поодиноких осіб, завжди говорили глузливо, що ось, мовляв, сидить «горе-рибалка» і марно витрачає час, коли легше і багато більше можна наловити риби сітками, а ніж вудкою.

Але рибу безсистемно, зажерливо винищували промисловці-хижаки і це призвело до того, що риби ставало рік-від-року чимраз менше і ловити залякану рибу ставало вже важче.

Це і спричинило потребу вдосконалити знаряддя і саму техніку лову риби. Справжні рибалки вишукували нових способів ловити рибу і вдосконалювати своє рибальське приладдя.

А боротися з хижакькими способами ловити рибу поодинокими особами було не під силу — це вже примусило видати низку законів для сіточників-промисловців про час

та порядок як ловити рибу де говориться, коли і де можна ловити рибу сітками, про заборону ловити по заповідниках, в місцях, де риба нереститься (третєся), про категоричну заборону вживати вибухових та отруйних речовин, що ними глушать рибу

У книжці «Техніка рибальства й рибництва» я маю розповісти, як від «риби й гачка» перейти до усесконаліших знарядь лову риби: - до напівпромислового та промислового лову різними сіткоznаряддями, що дає економічний ґрунт до організації дрібних, а згодом і значних рибних промислів.

Техніка переробки риби - сировини щільно пов'язана з розділом «напівпромисловий та промисловий лов риби». Схоронення та переробка риби є необхідною передумовою щодо збільшення економічного добробуту кожного рибо-промисловця.

Від лову риби різними засобами та способами, ми мусімо прагнути до збагачення рибою водойм, шляхом штучного й природного риборозведення.

Отже, я й приділяю тут певне місце справі **організації культурного рибного господарства**, охороні риби та санітарно - гігієнічним пофілактичним заходам проти найпоширеніших хвороб риби.

Хай ця праця й буде корисною, принаймі в первісних кроках, для рибалок та рибмайстрів у галузі рибництва, рибальства та переробки риби.

О. П.

РОЗДІЛ I. ВУДКА І ГАЧОК.

З історії культури людства нам відомо, що найперше рибальське знаряддя була вудка.

«Первісна людина, шукаючи їжі, бродила по лісах і берегах річок. Відпочиваючи на березі, вона спостерігала зграї голодних риб, які хапали все, що потрапляло в воду: листя з дерев, комах, коників метеликів тощо. Отже цілком природно, що в ній могла виникнути така думка: якби, пріміром, у комаху сковати щось подібне до гачка, зробленого з дерева чи кістки, прив'язати його на довгу шворку, сплетену з кори або рослинних волокон і закинути у воду, то риба, проковтнувши цю комаху, почепиться на гачок і її можна буде витягти на берег».

Такою примітивною вудкою ми й самі ловили в дитинстві, прив'язавши нитку до довгої хвостилини і почепивши на неї шматок рогозу та зігнутуї цвях або шпильку замість гачка.

Але, що досвідченіший стає рибалка, то досконалініше його приладдя. Отже, щодалі рибальське приладдя вдосконалювалося, і вже нині ми маємо такі вудки: з поплавцем, щоб ловити на вісу або з дна, донну без поплавця, хльостову і «спінінг».

Сучасна вудка складається з двох частин: вудлица, та волосіні. На волосінь чіпляють поплавець і до повідця гачок.

Вудлице мусить бути міцне й гнучке, з тонким кінцем: коли кінчик тонкий — міцніша волосінь.

Таке вудлице можна зробити з ліщини, берези, черемхи або купити звичайне бамбукове чи складане. Але складана вудка не гнучка (гнететься лише самий кінчик її) і її треба ввесіть час тримати в руках, щоб не намокла у воді, бо від води вона розбухає, а висохнувши тріскається. Перевага складного вудлица перед звичайним лише та, що його зручніше перевозити.

Отже, дешевше й краще можна зробити вудлице самому, вирізавши його рано на весні, коли ще не розпустилися бруньки, але ще краще вирізати його пізно восени, коли

вже лист опав і дерево не таке соковите як на весні, та крім того, протягом зими вудлище встигне добре висохнути.

Зрізане вудлище треба сушити, прив'язавши впродовж до рівної дошки, щоб воно випрямилося; сушити, обрізавши суччя та обстругавши його від кори, крім кінчика, краще в затінку, щоб не зсохлося на сонці.

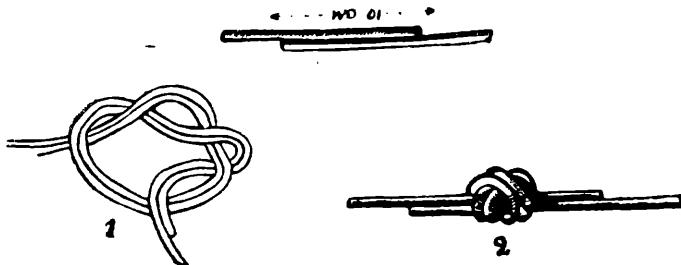
Щоб випрямити вудлище, іноді почеплюють його до пerekладини верхнім кінцем, а до нижнього прив'язують вагу (камінь, шматок заліза тощо). Таке вудлище добре промастити кілька разів оливовою.

Коли вудлище добре висохне, поверхню його злегка обчищають склом, щоб воно було гладеньке.

Щоб зміцнити таке вудлище, його з половини обмотують просмоленою запасною ниткою, зробивши з неї петлю на кінці вудлиця, до якої можна прив'язувати волосінь. Це роблять, щоб не дати рибі зірватися, якщо вона переломить вудку.

Волосінь. На дрібну рибу, як йорж, лин, карась, піскар бичок, в'юн, чорнуху (красноперку), верховодку (уклію) тощо найкраще чіпляти волосінь з волосні, зплетену в 3, 6 волосин.

Волосінь з волосні виготовляють так: щоб сплести волосінь, зв'язують кілька волосин вузлом, чіпляють ним за цвях і плетуть як косу, натягаючи волос, щоб волосінь звивалася туго. Коли волосінь у три волосини — звивають по одній волосині, в шість — по дві. Окремі колінця волосні зв'язують рибальським вузлом. Для цього кінці сплетених волосин закладають один на один на 8-10 сантиметрів і зв'язують, як показано на малюнку.

Мал. 1. Рибальський вузол.

Кінці, що виступають на волосіні, акуратно обрізують ножицями, і волосінь готова. Для волосіні середнього розміру таких колінців треба 10-12.

На більшу рибу, приміром, на коропа, язя, марену, лосося, щуку, судака, близьку така волосінь непридатна, бо її треба робити грубу, а тоді вона помітна у воді, крім того, матиме багато вузлів і рватиметься на них. Тому замість волосяної сукають волосінь з шовкових ниток або звичайних білих ниток № 10 в 4-6 ниток або з № 1 в 2-3 нитки. Сукають по одній нитці, коли волосінь у 2-3 нитки, і по дві — коли в 6-8 ниток. Роблять це так: прикріплюють нитки до цвяха (всі вони повинні бути однакові завдовжки) і скручують спочатку по одній або по дві нитки, тоді нитка міцнішає, але коротшає, — потім нитки зв'язують вузлом і сукають разом, натягуючи, щоб вони рівно лягали.

Зсукавши нитку у волосінь, слід помастити її оливою змішаною з сажею: волосінь зробиться сіра й малопомітна у воді. Можна також потерти лопухом або іншою рослиною, вона позеленіє і буде майже непомітна у воді.

Щоб волосінь була міцніша і не гнила так швидко у воді, беруть деревний дъоготь, розріджений у спирті, і натирають волосінь цією рідиною або шевською смолою, а щоб волосінь не пересихала — вмочують шматочок бавовни в спиртовий лак і протирають нею волосінь. Коли волосінь висохне, роблять це вдруге.

Щоб волосінь не псувалася й не пріла, її треба, витягши з воді, відразу добре просушити, а потім уже змотувати і переховувати в сухому місці.

Повідець. Гачок слід прив'язувати не до самої волосіні, а до так званого повідця, що має завдовжки від 25 до 30 см.

Звичайно, повідець роблять багато тонший за саму волосінь щоб він був непомітний для риби.

На міцність повідці можуть бути різні — з жилки або металеві (з струни, дроту) залежно від того, яку рибу ловлять — дрібну чи велику, хижака чи нехижака.

За найкращий вважають повідець із жилки або буйволового волосу. Щоб з'єднати повідець з волосінню, уникаючи вузлів на кінцях, найкраще зробити на кінцях волосіні та повідця по петлі, обмотати їх ниткою і в петлю повідця протягти петлю волосіні і затягти. Обмотаний ниткою кінець повідця в місцях з'єднання з волосінню заливають шелаком.

Чому не прив'язують гачок безпосередньо до волосіні? Поперше, тому що повідець повинен бути тонший за волосінь і малопомітний у воді, а подруге, щоб можна було, якщо гачок зачепиться за корчу, зберегти волосінь, відірвавши лише самий гачок.

Але не завжди повідець роблять слабший за волосінь, металевий, щоб хижак не перегриз його.

Гачок. Основну частину вудки становить гачок, що має відповідати таким вимогам: він мусить бути міцний, гострий; до того, ловлячи малу чи велику рибу, треба брати й гачок відповідного розміру. Найкращі гачки сталеві, чорні на кольорі чорнобліскові. Останнім часом почали виробляти гачки побронзовані і поалюміновані.

Добираючи гачок, треба звертати увагу, щоб гачок був некрихкий і за формуєю належав до типу гачків: «Кірбі», «Лімерік», «Пеннель», «Снек». За розміром нараховують 19 нумерів і приблизно таких самих нумерів бувають подвійні і потрійні гачки (якірці).

Крім цих нумерів є ще гачки такої нумерації: 0,1, 0,2, 0,3 і т. інш., але це вже гачки виключно на велику рибу.

Формою гачки такі: загнуті вбік — «Кірбі», загнуті просто — «Лімерік», а з довгим стрижнем і загнуті прямо — «Пеннель» та «Снек» — бронзовані, легкі і з помірною дугою та невеличким жалом, що виступає наперед.

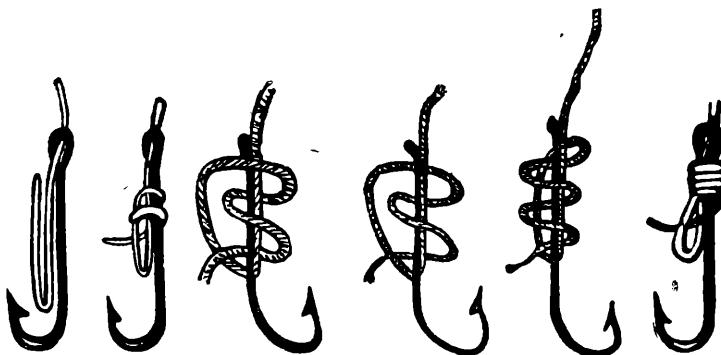
Найкращий гачок — загнутий просто і з недовгою борідкою, що закінчується або лопаткою, або маленьким кільцем.

Звичайно треба давати перевагу гачку з недовгою борідкою: він не такий помітний у воді, його легко замаскувати насадкою і лише на хижака слід брати гачок великий та з довгим стрижнем.

Але, добираючи гачок, не треба дуже зважати, що гачок довгий чи кривий; його завжди можна випрямити і прикоротити, зробивши на стрижні терпужком маленькі зарубки, щоб можна було прив'язати його міцніше до волосіні.

Гачок прив'язують до повідця або просто до волосіні кількома способами, що з них найуживаніший такий: беруть кінець волосіні завдовжки в 12 см. складають удвоє і цю петлю кладуть на стрижень гачка (мал 2); одним кінцем цієї петлі обмотують 3-4 рази навколо стрижня і петлі (мал3,4) потім протягають цей кінчик у петлю і затягують біля ло-

патки стрижня (мал. 5 або 6), а якщо стрижень гачка має кільце, то притягують цей вузол до кільця — і гачок прив'язано (див. мал. 7).

Мал. 2, 3, 4, 5, 6, 7 - Як прив'язувати гачок.

Але прив'язуючи таким способом гачок, ми повинні стежити, щоб волосінь не попсувалась ржею. Запобігти передіанню волосіні іржею можна, прив'язуючи гачок ще й таким способом: роблять терпужком на стрижні заруб і обмотують стрижень тоненською ниткою, а потім уже, поклавши на обмотаний стрижень кінчик повідця чи волосіні, так само ниткою обмотують їх разом і це місце заливають шелаком.

Якщо готового рідкого шелаку купити не можна, беруть сухого, насипають у пляшечку 2 частини шелаку, 1 — ладану і 5 — денатурату і розбовтавши добре, матимемо рідкий шелак.

Поплавець. Поплавець уживається, поперше, щоб насадка на гачку плавала на певній глибині, саме на тій, де бере та чи інша риба, а подруге, щоб поплавець своїми рухами сигнализував рибалці, коли саме підрізати рибу.

До поплавця ми ставимо такі вимоги: треба, щоб поплавець був стійкий, не лягав на бік і був добре помітний у воді, коли по воді йдуть хвилі. Для донної вудки краще, коли поплавець не стоїть вертикально, а лежить на воді. Тоді він, коли риба бере, стає вертикально і занурюється у воду.

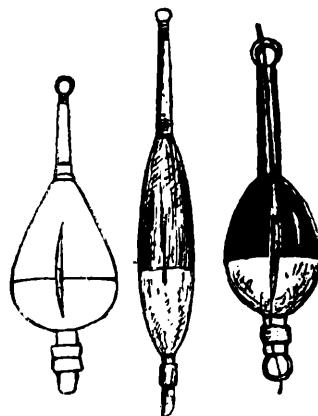
Роблять поплавець із рогозу, корка, з дерев'яної кори, з трубок гусячого пера. Найкращі поплавці, коли течія швид-

ка, коркові і рогозяні (на велику рибу) і з гусячого пера, коли течія повільна (на дрібну рибу), а особливо на рибу, що бере дуже обережно.

Поплавці є двох відмін: одні — прив'язують до волосні, а другі — нанизують на волосінь, щоб завжди можна було поплавець пересунути вгору чи вниз; такі поплавці вважають за найзручніші.

Поплавці роблять так.

Щоб зробити корковий поплавець, треба взяти корок, обточiti його на зразок яйця або бочечки, просвердлити уподовж дірку і так встремити в неї трубку гусячого пера, щоб кінці з обох боків виходили на 1,5-2 см. Довший і тонший кінець трубки мусить бути обернений до гачка. Замість пера можна встремити в такий поплавець з одного боку паличку з дротяним кільцем на кінці, а з другого боку трубку гусячого пера з кільцем, на ній вирізаним з цієї самої трубки (мал. 8, 9).

Мал. 8, 9, 10. Поплавці.

Є ще другий спосіб зробити корковий поплавець. Беруть корок і просвердлюють у ньому тонким свердльцем, обережно, щоб не тріснув, дірку вподовж, а потім гострим ножем обрізають корок, надаючи йому довгастої форми, зрівнюють терпужком і шмергельованім папером. Якщо під час оброблення поплавець потріскається, тріщини можна

замазати клеєм, змішаним з пробковою тирсою, коли обсохне, його шліфують шмергельовим папером. Після цього в корок встремлюють з одного боку дерев'яну паличку з мідною петелькою на кінці, а з другого — трубку гусячого пера, що має на 1 см. находити на паличку; місця з'єднання корка з паличкою і трубкою обмотують тонкою ниткою (мал. 10).

Фарбують поплавці в два кольори: той бік, що до води — в зелений колір, а другий — в червоний або білий, щоб помітніший був для ока.

Грузило. Мало не кожний спосіб лову риби вудкою потребує грузила. Грузила вживають легші, або важчі, залежно від того, яку рибу ловлять. Грузила роблять з дробин, олива, олов'яного дроту, надаючи їм форми кульок маслини чи маленької сливки. Коли налагодять донну вудку, щоб ловити велику рибу, завжди так прикріплюють грузило, щоб волосінь вільно рухалась крізь нього. Так роблять, щоб волосінь краще могла сигналізувати рибальці, що риба взяла та щоб вагу грузила риба не відчувала і не лякалася.

Грузило можна виготовити самому таким способом: беруть оліво і, розтопивши його, втикають у пісок' паличку з мізинець завгрубшки на глибину 5-8 сантиметрів; в цю ямку встремлюють цвях або дротинку, виливають розтоплене олово і дають йому захолонути. Коли маса добре захолоне, з неї вибивають цвях і терпужком або ножем вирівнюють його. Таке грузило перерізають напів або на три частини.

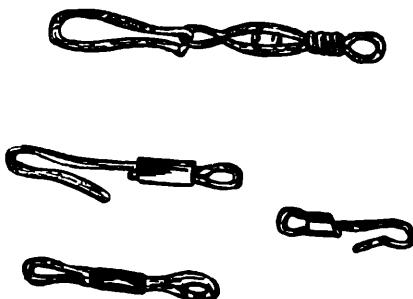
На дрібну рибу найкраще грузило робити з дробин різного розміру, але треба зважати на силу течії і щоб дробина не топила поплавця. Щоб зробити грузило з дротини її пробивають наскрізь тоненським цвяшком: тоді буде вузенький отвір, щоб нанизувати шротину на волосінь.

А ще легше зробити грузило з олов'яної стрічки. Для цього відрізують шматок олов'яної стрічки, нагортаютъ на волосінь і стискають плоскогубцями; але треба вважати, щоб таке грузило було помірне і не топило поплавця.

Формою грузило повинно бути довгасте і малопомітне риби.

Карабін. Щоб злучити волосінь з повідцем, вживають карабінів. Карабіни потрібні, коли ловлять вудкою на живця, на блешню, бо без карабіна довга волосінь скручувати-

меться і плутатиметься. Тоді чіпляють навіть по два карабіни: один до волосіні, а другий до повідця.

Мал. 11. Карабіни.

Карабін зручний тим, що, коли, скажемо, рибина провоктне гачок і його важко витягти, не пошкодивши риби, повідець відчеплюють від карабіна і риба на кукані може жити ще у воді досить довго.

МОНТАЖ ВУДКИ

1. Вудка звичайна.
2. Вудка донна (на ґрунт), нічна і денна.
3. Вудка хльостова та накидна.
4. «Спінінг».

Вудки роблять маленькі, середні і великі.

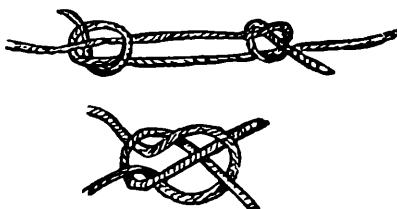
Маленьки ми тонкими і гнуучкими вудками від 2,5 до 3 метрів завдовжки ловлять дрібну рибу: пискарів, линів, чорнух, пліток.

На середню вудку — 3-4 метрів завдовжки — ловлять великих окунів, карасів, під'язів, головнів, петрюга.

На велику вудку в 4,5-5 метрів пружну і з гнуучким кінцем, ловлять велику рибу: коропа, марена, ляща, великого язя та рибу-хижака: сома, щуку, лосося, судака, білизну тощо. Але трапляється, що й на середню чи маленьку випадково потрапить велика риба, що схотіла поласувати шматочком хліба, мухою, черваком тощо.

Як же змонтувати вудку?

Коли ми виготовили вудлище таким способом, як уже говорилося раніш, сплели чи зсукали волосінь, придбали повідець, гачок, зробили поплавець, грузило, — починаємо змонтовувати вудку. Для цього спочатку прив'язують до повідця гачок, далі повідець прив'язують до волосіні, як показано на рис. 12, 13 до волосіні чіпляють поплавець і біля самого повідця грузило. Сама волосінь мусить бути довша за вудлище, залежно від глибини місця, де будуть, або взагалі від зручності цього місця.

Мал. 12, 13. Як прив'язувати повідець до волосіні.

Волосінь прив'язують до петельки на кінці вудлища, а коли волосінь довга і її треба прикоротити її прив'язують посередині вудлища, а потім, обвивши волосінню вудлище до кінчика, прив'язують гладенько на кінчику вудлища воскованою ниткою.

Так ми матимемо найуживанішу вудку, якою ловлять різну рибу, отже, і хижака.

Залежно від того, на якій глибині ми ловитимемо рибу і яку саме — вудку роблять: донною: ловити вдень і вночі, хльостовою й накидною або «спінінг».

Донною вудкою ловлять окунів, язів, коропів, марену, підуста, ляцців, сомів, білизну, щук, судаків тощо на червака, муху, хрушів, коників, хліб, горох, пшоняну кашу, картоплю, п'ячки, варену пшеницю, на живця і т. інш.

Складові частини донної вудки такі: вудлище від 4 до 5,5 метрів завдовжки з пристроями для шпулі і з порцеляновими кільцями, що крізь них протягають волосінь.

Виготовляючи вудлище для донного лову, треба мати на увазі, що вудлище це повинно бути міцне, але й не дуже грубе, щоб можна було його легко підіймати однією ру-

кою. Приладновуючи кільця на вудлище, їх треба прив'язувати близько одне од одного, але не більш як шість-сім. Віддалі від першого кільця на верхньому кінці вудлица має дорівнювати 25 см., від другого до третього кільця — 35 см., від третього до четвертого — 50 см, і останнє кільце на нижньому кінці вудлица прироблюють на віддалі до 70 см., — щоб від шпулі це кільце містилося не ближче як на 25 см.

Кільця, звичайно, краще брати порцелянові, але коли їх не можна дістати, роблять кільця з мідного дроту. Для цього беруть паличку завгрубшки в олівець, — обмотують її дротом двічі і, скрутivши кінці дроту, відтягають їх в протилежні боки; кінці мусять бути не менш як 2 см завдовжки. Кільця прикладають до вудлица кінцями, обв'язують їх ниткою і місця ці заливають шелаком.

Волосінь повинна бути завдовжки 35-40 метрів, шовкова № 2 або нитяна з коточкових ниток № 1 в 2 - 3 нитки чи з № 10 в 6-8 ниток, або ж з жилки № 0,35, 0,60. Повідець одинарний або потрійний, залежно від грубини жилки, в 0,25 метра завдовжки.

Гачок для вудки з шпулею беруть невеличкий — № 3 -5, коли ловлять язя, коропа, ляща, марену, підуста тощо, і прив'язують його до повідця з жилки або з шовку. На таку вудку чіпляють рухоме грузило, щоб волосінь могла легко проходити крізь нього.

Для чого ж потрібна на цій вудці шпуля?

Поперше шпуля сприяє тому, щоб не розгиналися та не ламалися гачки або щоб не рвалася волосінь, коли почепиться велика риба, приміром, қороп, — дужий хитрий і сильний, особливо коли пручаеться. На вудку з шпулею легко витягти коропа і в 10 кг., а без шпулі це зробити дуже важко, — майже зовсім неможливо. Подруге, колиловиш рибу з крутого берега або в такому місці, де не можна підвести рибу близько до берега, та ще, коли волосінь довга, шпуля допомагає рибалці, прикоротити волосінь, цебто навинути її на шпулю, і тоді рибу легко взяти підсакою.

Нічна вудка, якою ловлять таку рибу, як сом, угор марена, судак тощо, на червака, живця, м'ясо, п'явок, маленьких жабенят, скойки тощо мусить мати вудлище від 4 до 5 метрів завдовжки з довгою волосінню від 12 до 20 метрів, до якої прив'язують один, два або й більше гачків по-

одинчих або гачки-якірці. Така вудка мусить мати добре грузило, щоб течія не відносила волосінь на бік. До кінця вудки дехто з рибалок чипляє маленького дзвоника, щоб чути було коли риба «клює».

Хльостова вудка повинна мати тонке і гнуучке вудлище, тонку волосінь, нитяну або шовкову № 0. Поплавця і грузила на хльостову вудку не треба чіпляти, а коли й уживають грузила, то дуже маленького.

Ловлять цією вудкою на коників, мух, хрушів яких збирають на житі, на метеликів.

Повідець треба брати якнайдовший, тонкий і чіпляти гачок не більш за № 7. Закидати, звичайно, без грузила важко і треба бути дуже спритним, щоб вдало робити це. Щоб зручніше було закидати вудку, треба приладнати до вудлиця шпулю, бо за допомогою її краще оперувати з волосінню, закидаючи.

Накидна вудка це та сама хльостова вудка, але без пшуулі і нею також ловлять рибу, починаючи приблизно з червня, на хрушів, коників і комах.

Для накидної вудки вудлице беруть багато довше, 5-6 метрів завдовжки, легке і гнуучке. Гнуучкість цього вудлиця мусить поступово зменшуватися в напрямі до того місця, де тримають його рукою.

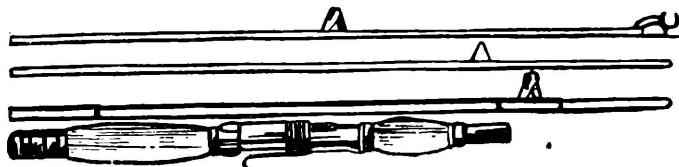
Волосінь беруть із жилки 0,15-0,20, щоб витримала мертвої ваги 1,5-2 кг., і довшу від самого вудлиця на 2-2,5 м., хоча рибалкам, що ще не напрактикувалися закидати вудку, не радимо брати таку довгу волосінь. Повідець чіпляють довгий, в одну жилку, прив'язаний звичайним рибальським вузлом до волосіні. Поплавець роблять з трубки гусячого пера. Гачок беруть прямий, № 8-9-10.

Коли ловлять на комах, грузила не вживають, а якщо й чіпляють, то дуже невеличке.

«Спінінг» це вудка, що нею ловлять хижака — лосося, щуку, білизну, окуня — на блешню або живу дрібну рибу: плітку, верховодку, пискаря тощо.

Складові частини спінінга такі: легка вудка від 2 до 3 метрів завдовжки; вона, як і хльостова, має пристрої для шпулі та кільця, що кріз них протягають волосінь. Кільця повинні бути неодмінно стоячі (див. мал. 14.) порцелянові, з мідного або сталевого дроту. Найкраще брати вудлице з

проклееного бамбуку або з ґрингарту. Непогані і довгі вуддила з японського бамбуку, коли їх добре припасувати.

Мал. 14. Прикріplювання кілець до вуддища.

На шпулі має міститися 50-60 метрів жилки або шовкової волосіні №1. Конче треба, щоб волосінь була непомітна у воді, а для цього її забарвлюють у зелений, сірий або блакитний колір.

Грузило для вудки «спінінг» вживають, поперше, щоб зручніше було якнайдалі закинути волосінь, а подруге, — щоб запобігти скручуванню та плутанню волосіні. Грузило мусить бути ексцентричної форми і мати два невеличкі карабини (див. мал. 15, 16).

Мал. 15, 16. Грузила.

Для «спінінга» вуддище повинно бути не таке пружне, як для хльостової вудки.

ШПУЛЯ ТА ІІ ПРИЗНАЧЕННЯ.

Шпулю вживають, ловлячи велику рибу, щоб можна було подовжувати й прикорочувати волосінь, заморюючи таким способом спійману рибу і не даючи їй змоги порвати волосінь, розігнути або поламати гачок. Крім того, за допо-

могою шпулі можна користатися з тонкої волосіні, найменш помітної для обережної риби, як, напр., пстрюга.

Отже, ми вважаємо, що шпулю конче треба застосовувати, ловлячи велику рибу, як: короп, марена, лосось, язь, білизна, пстрюг і тому на описі шпулі та способі ловити з нею ми далі спинимося докладніше.

На звичайній вудці шпулю прикріплюють на віддалі 40-50 см. від нижнього кінця вудлиця, а на вудці «спінінг» та хльостовій на віддалі 25-35 см. від нижнього кінця.

Шпуля складається з валка, на який намотується волосінь, з держачка, що ним навивають або розпускають волосінь, коли треба подовжити волосінь чи прикоротити, з гальма, лапок, якими ставлять шпулю на вудлице, і плоских металевих кілець, що, зсуваючись на вудлиці, затискають лапки з обох кінців.

Розміром шпулі є різні, залежно від довжини волосіні.

За всякої форми шпулі бажано мати на ній гальмо, хоча деякі рибалки звикли до саморобних мідних або алюмінійних шпуль без гальма. За гальмо в такій шпулі править великий палець, яким рибалка тисне на валок з намотаною на ньому волосінню, коли риба, натягуючи волосінь розмотує її з шпулі, і таким способом він регулює рух риби у воді і знесилює її.

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ ВКАЗІВКИ РИБАЛЬЦІ.

Як вибирати та підготовляти місце для лову риби.

Не на всякому місці можна спіймати рибу. Вдало вибране місце багато важить для успішних уловів.

Кожна порода риби має свої звички й споживає неоднакову їжу, а тому цілком зрозуміло, чому не можна ловити всяку рибу на одному місці.

Навчити рибалку, де знайти таке щасливе для нього місце не можна; можна дати лише практичні вказівки, як випробовувати місця та вибирати найкращі з них.

Звичайно, риба любить глибокі місця з водяною рослинністю, любить ями, хащі, латаття, оситняг, корчаги, місця, де вода бурлить, вирує — побіля гребель, водяних млинів — отут улюблені місця всякої риби.

Місце вудити рибу треба вибирати залежно від пори року і дня.

Напроприємні, поки ще вода каламутна, риба гуляє скрізь, бо вода ще не встигла увійти в береги, її скрізь багато, а береги ще не вкрилися гущавиною водяних рослин і риба ще не вподобала собі певного місця, де вона почувала б себе найбезпечніше.

Тому риби в цю пору можна ловити по місцях, де течія води швидша: біля лав (на перекатах), де вода падає в глибоку яму і де дрібна риба збирається зграями, принаджуючи й велику рибу, переважно хижака та на ямах з корчагою.

Влітку рибу ловлять на невеликій глибині і в місцях з чистим піщаним дном, що поступово глибшає.

Восени риба шукає глибших місць і вранці та ввечері слід вибирати місця найглибші. Крім того, восени риба ловиться цілий день і найкраще ловити її по тих місцях, що їх риба вподобала собі на зимівлю: по глибоких ямах, корчагах, утворених деревами, що попадали у воду під час поводі.

Розмова, плюскання води не тільки не лякає рибу, а навіть такий невеликий шум приваблює її. Трапляється, що побіля місця, де ловить рибалка, проїжджають човном, але риба все ж піджодила, як і перед тим.

Обачному рибальці слід, починаючи лов, оглянути дно біля вибраного місця, щоб потім знати, куди вести підрізану (підсічену) рибу і не боятися, що волосінь може зачепитися за корчу і це допоможе рибі порвати волосінь або зірватися з гачка.

По озерах та ставах ловлять вудкою майже таку саму рибу, як і по річках, а саме: чорнух, коропів, щук, линів, окунів. Загалом, щоб ловити рибу по озерах та ставах, користають з таких самих вудок, як і для лову в річці. Способи лову риби в озерах та ставах теж мало чим відмінні від лову риби по річках. Тому рибалка, що добре вміє ловити рибу в річці, зуміє спіймати її і в ставу. Якщо ловлять рибу в ставу або в озері із спадистого берега, так рясно вкритого оситнягом, що близько підійти до води не можна, доводиться ловити з кладки, і тому вудлице мусить бути довге та легке.

На озері та в ставу рибу добре ловити з човна, бо здебільшого велика риба по озерах та ставах тримається далеко від берега по найглибших місцях.

Коли берег зручний, — вудлице слід брати не дуже довге. Але умови лову по озерах часто відмінні від умов ловіння по річках. Трапляється, що рибу, яка потрапила на гачок, доводиться витягати з бережняку (заростів) і це зручніше робити, коли вудлице коротке. Витягаючи рибу з бережняку, треба не давати їй змоги кинутися вбік або перекинутися, бо це допомагає рибі заплутати волосінь і найдосвідченіший рибалка не зможе запобігти тому, щоб риба не обірвала волосінь або гачок.

А що озерна риба бере «насадку»^{*)}) дуже обережно, то треба користатися з невеличкого довгастого рогозяного поплавця або з трубки гусячого пера, щоб був помітний найслабший дотик риби до насадки.

Способи підрізувати та витягати з води велику рибу.

На підрізування риба реагує різно. Підрізувати рибу слід вчасно, і в цей рішучий момент рибалка мусить бути дуже уважний, бо прогавити його легко.

^{*)} «Насадка» — термін рибальський. Так зветься придана, почеплена на гачок.

Коли підрізують рибу, рука має рухатися лише до ліктя і вся міць зосереджується в п'ясті руки. Підрізують рибу швидко, піднісши вгору кінчик вудлиця. Можна спостерігати, що підрізана велика риба перш, ніж чинити опір, ніби то обмірковує, що їй робити, а далі починає кидатися то в той, то в той бік, шукаючи порятунку.

З цього моменту треба скористатися, щоб, натягнувши вудлице, впевнитися, що гачок захопив добре. Найміцніше хапає гачок за язик і тут рибі не так легко звільнитися ніж тоді, коли гачок хапає її за губу чи піднебіння.

Як правило, треба уникати тягти спійману рибу за волосінь рукою, бо коли гачок захопить за губу, що трапляється найчастіше, особливо з рибами не хижаками, губа може порватися і риба зірветься з гачка, або порве волосінь.

Беручи до уваги, що рибний лов полягає не в тому, щоб просто ловити рибу, а в тому, щоб мати з цього певне задоволення, вдосконалюючись у ньому, рибалка вишукує найтонше, найеластичніше приладдя і так розвиває свою спритність, що може спіймати велику рибу на тоненьку і маленьку вудочку. Отже, в цьому вмінні та спритності —увесь зміст і смак рибальства, тоді як рибалка-професіонал, що не кохається в ньому, вживає способів, аби якнайбільше піймати риби і часто-густо глузує з рибалки-аматора, що от, мовляв, сидить людина над вудкою і лише марно гає час.

Вплив погоди на рибні влови.

Кожному рибалці відомо, що найкраще ловити рибу на світанку і вранці до 8-9 години. Приміром, короп, язь, ляш, марена, пстрюг, підуст краще бере вдосвіта. Але ми не помилимося, сказавши, що всяка риба бере в цю пору найкраще.

Можна спостерігати ще таке явище: коли зранку хмарно або йде теплий дощ, коли вітрець злегка хвилює воду, в цей час можна сподіватися добрих уловів. В таку погоду риба грає, добре скидається, сміливіше бере, бо і волосінь, і рибалка для неї непомітні.

Чому риба в цей час бере найкраще, — для рибалки і досі загадка, бо хоч риба і любить постійну температуру, але не дуже різкі зміни в природі (перехід від тепла до

холоду) сприяють тому, що риба добре ловиться. Крім того, можна ще спостерігати, що на кожну річку, на кожне озеро впливають особливі умови й тому рибалки помиляються, гадаючи, що вітер, скажімо, південний або південно-західний завжди сприяє вловам, бо виявляється, що по інших місцевостях такий вітер, навпаки, несприятливий. Північно-східний вітер майже скрізь вважають за несприятливий для лову влітку.

Ясної, тихої місячної ночі, особливо під осінь хижак не бере, але такої ночі можна піймати коропа, ляща, марену, угря тощо.

Але за всякої години рибалка мусить пам'ятати, що не треба сидати обличчям до сонця або вітру, бо це впливає навіть на зручність закидання вудки, а тому і сонце, і вітер мусять бути в нього за спину.

Отже, навесні та влітку майже до вересня, велику рибу ловлять вдосвіта та ввечері і лише в хмарну годину та під час дощу риба бере і вдень. А восени — у вересні-жовтні риба ловиться ввесь день і навіть краще починає брати від 8-9 години ранку. Але лосось добре ловиться восени — в листопаді.

Чимало впливають на рибні влови і відміни місяця. Так, протягом двох-трьох днів перед народженням молодняка, коли ночі дуже темні, мало не завжди нічна риба бере погано. Це можна спостерігати і в перші дні по народженні молодика. Коли змінюється погода і йдуть дощі з холодним вітром тощо, риба, як кажуть рибалки, «залигає», цебто стойте на глибоких ямах, по корчагах і майже не бере на вудку.

З досвіду обізнаних рибалок та й з власних спостережень можна сказати, що риба бере краще, коли місяць сходить на кінець.

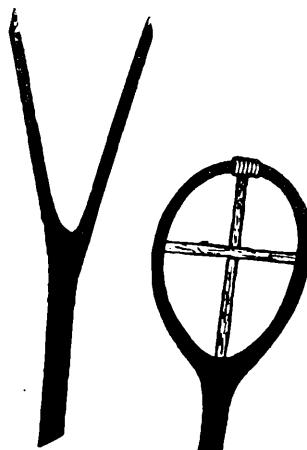
ДОПОМІЖНЕ ПРИЛАДДЯ РИБАЛКИ.

Підсака. З цього приладдя користуються, коли треба спійману велику рибу витягти з води. Якщо ловлять малу рибу, підсака непотрібна.

В найбільшій пригоді підсака стає, коли рибу ловлять з крутого берега, або з такого берега, де близько до води підійти не можна, або ще коли ловлять з човна.

Залежно від того, де ловлять рибу, держак для підсаки потрібний різної довжини: приміром, коли ловлять з берега, держак роблять на 2-2,5 метри завдовжки, коли з човна — то багато коротший — 1-1,5 метри.

Підсаку можна самому зробити так: зрізають молоде деревце в 2-2,5 см. діаметром і завдовжки метрів зо два. Деревце обчищають від гілок, а на кінці залишають рогачку, що утворилася розгалуженням стовбура (див. мал. 17); ці

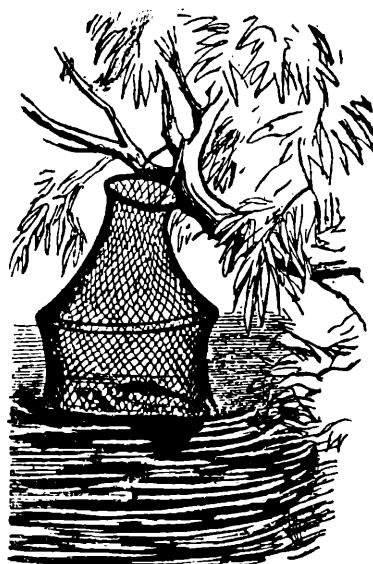

Мал. 17, 18. Як зробити підсаку.

два довгі гілочки розпарюють над вогнем, а потім, поклавши кінці один на один, зв'язують їх шворкою, зробивши з них довгасте коло з діаметром до 35-40 см. та вправивши в нього палички, як показано на мал. 18. Коли це коло добре висохне, на нього натягають сітку, сплетену з простих сірих ниток так, як плетуть ятір. Сітка має бути міцна, щоб могла витримати 8-10 кіл мертвої ваги і досить глибоченька в 60-70 см. завглишки.

Сажок. Рибу середню і дрібну найкраще пускати в сажок, сплетений з простих ниток. Плетуть сажок густо мішком на 60 см. завдовжки, а щоб надати йому певної форми, вставляють три обручі з берези, завтовшки в мізинець. Перші два нижні широкі, з діаметром близько 30 см.,

а верхній майже вдвое менший, 15-18 см. у діаметрі. До верхнього обруча прив'язують шворку і чіпляють на ній сажок до дерева або до палиці, як показано на мал. 19.

Мал. 19. Сажок.

Мотовильце. Рибалка повинен уважно ставитися до свого приладдя і особливо багато уваги віддавати волосіні, бо через те, що волосінь мокне у воді, вона може дуже швидко попсуватися. А тому рибалка повинен стежити, щоб витягнута з води волосінь не залишалася довго вогка, не плуталася; для цього її треба просушувати, протирати сухою ганчірочкою і намотувати на дощечку, що зветься мотовильцем.

Мотовильце можна виготовити з тонкого фарніру, липи або бамбуку, розколотого навпіл.

Мотовильця можуть бути різні розміром залежно від довжини волосіні, а саме: від 17 до 20 см. завдовжки і від 2 до 7 см. завширшки. З обох боків дощечки роблять зазуби в 1-1,5 см. завглибшки і завширшки в 3,5-4 см.

Можна зробити і одну дощечку-мотовильце на кілька волосіней.

Виймачі Велика риба, „зебільшого хижаки — щука, гачків“ сом, судак так заїдають насадку, що важко, а іноді й зовсім неможливо вийняти гачок з рота. Тоді вживають виймачів, що їх роблять з грубого дроту з росплесканим і визубленим кінцем або просто виломлюють лозинку в 10-12 см. завдовжки та в 0,5 см. завгрубшки з рогачкою на кінці.

Працюють виймачем так: визублену частину виймача або рогачку всовують у пащу хижакові так, щоб ця частина або рогачка потрапила на згин гачка і натискуючи на нього, виймають з рота гачок, але це треба робити обережно, щоб не поранити зябри й не дати рибі спливти кров'ю.

РОЗДІЛ III. РІЗНІ СПОСОБИ ЛОВУ РИБИ.

Найцікавіший й досить важкий спосіб ловити рибу — лов хльостом; таким способом ловлять рибу, що плаває близько до поверхні води. А найскладніший же спосіб — це вудкою «спінінг». Далі йдуть менш активні способи, як: блешня, дерев'яна рогачка (жерлиця) та перемет.

Хльост. Лов хльостом має кілька варіантів: хльостом на штучних або живих комах, хрущів — з берега і другий спосіб, коли ловлять виключно на комах та на хрущів з човна, або ввійшовши у воду — вбрід.

Отже перший варіант — один із найскладніших способів лову хльостом. Успішний лов цим способом залежить і від часного, вмілого закидання вудки.

Закидаючи вудку, треба дбати, щоб волосінь лягалася на воду просто і без шуму; роблять це без зайвих різких рухів, бо інакше, якщо на гачку комаха або хрущ, ця насадка може легко зірватися з гачка, а риба положатиметься. Тому перш, ніж ловити хльостом, треба напрактикуватися закидати вудку навіть і не на воді, а на березі, на просторому місці.

Роблять це так: намічають певне місце, куди має впасти насадка, відходять на 5-6 метрів від цього місця, розпустивши приблизно на 6 метрів волосінь, потім рибалка замахується вудлищем назад, підіймаючи вудлище трохи вгору і вбік (ліворуч), щоб воно далеко за голову не подавалося. Замахнувшись треба плавно, з найменшою витратою сили, без різких рухів і тоді кінчик волосіні падатиме правильніше; ще треба пом'ятати, що закидаючи хльостом, рука працює лише до лікття. Роблячи такий рух рукою і випускаючи волосінь із пальців лівої руки, ми примушуємо її летіти назад. Коли волосінь витягнеться на всю свою довжину, а це відчувається, коли є невеличка навичка, — рибалка майже різким рухом п'ясти руки і м'яснів передпліччя, посилає волосінь до цілі. Звук під час цього нагадує хльоскання батога, але багато плавніший.

Що комаха повинна падати на воду дуже тихо треба, щоб вона падала не в саму ціль, а приблизно на метр вище від неї, а щоб потрапити в ціль або щоб на воду впав самий

ставлять перемет, перетинаючи річку, а деято просто розставляє впродовж річки. У першому випадку роблять так: перемет прив'язують до дерева або до корчаги, що стирчить з-під води і настремлюють на гачки живців: чорнух, піскарів, карасів, щипавок, окунців, бичків тощо, та ще можна почепити (щоб не всі живці були однакові) на 2-3 гачки — невеличких жабенят, а на решту гачків по комку черваків і, ідучи човном, розмотують перемет, а доїхавши до середини, спускають на дно велике грузило, щоб перемет не спливав, та щоб його не заносило водою.

За грузило працює залізна мутра або просто шматок заліза 1-1,5 кг вагою. Розмотавши таким способом перемет і під'їхавши до другого берега човном, втикають в нього палицю, на яку намотувано перемет.

За другим способом, коли перемет ставлять уподовж річки, вибирають таке місце, щоб можна було або встромити палицю на мілкому березі, або коли є ріг, що виткнувся з води, встромити в нього палицю від перемету чи прив'язати на березі до дерева, коли воно є.

До середини перемета чіпляють грузило в 1,5, 2 кг, щоб упав на середині річки, а для другого кінця шукають зручного дерева або корчагу і прив'язують до них. Іноді так ставлять перемет, щоб частина його була висна, а друга на дні, але це залежатиме від зручності місця, що на ньому мають поставити перемет.

Перемет ставлять і вдень на щуку; тоді повідці роблять звичайні або з струни і іноді різні завдовжки, але не коротші за 1 метр. Повідець повинен бути ввесь у воді, а основний мотуз занурюють у воду на півметра; бажано, щоб у двох-трьох місцях було по два-три якнайбільші грубі коркові поплавці на зразок кружала.

До перемета часто чіпляють дзвоник який сигналізує, що риба впіймалася.

Нічний перемет, перевіривши вранці, слід витягати на день із води, щоб дати йому добре просожнити.

де гілля дерев звисає над водою та на лавах з швидкою течією і далеко від берега.

«Спінінг» Спінінгом ловлять хижаків: приміром лосося, щуку, білизну на живця та на блешню.

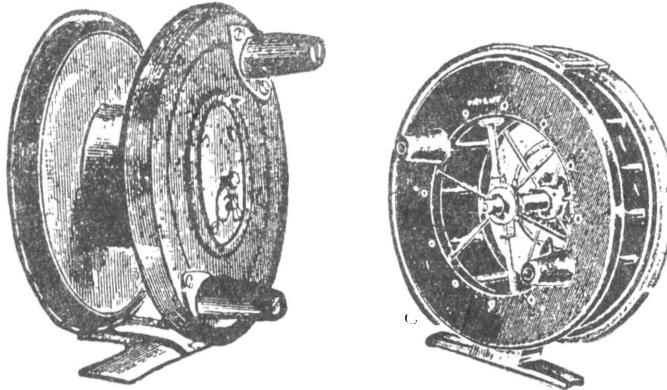
Цей спосіб лову риби найменш поширений, бо він дуже складний і потребує найдосконалішого приладдя та високої якості так самого будлиця, як і волосіні, шпулі тощо.

Цим приладдям ловлять на річках та сагах, але можна вживати його і для лову в озерах з човна або з берега, залежно від зручності місця.

Про волосінь, повідець та грузило до спінінга ми вже згадували на ст. ст. 15, 16, щождо шпулі то, що вона має головне значення для спінінга, ми опишемо її докладніше.

Звичайна металева чи дерев'яна шпуля не завжди придатна ловити способом спінінг. Для спінінга потрібна шпуля дуже чутлива, що сама, коли закидається волосінь, потроху розпускала б її.

Для спінінга важкого і легкого можна радити такі шпулі: 1) Дерев'яну шпулю, що в ній валик не наскрізний, але легко знімається. Вісь сталева, точена і через те шпуля йде легко й правильно, а частини її перевірено і припасовано дуже добре. Цій шпулі деякі рибалки, що звикли до неї, дають перевагу перед легкими еbonітовими (мал. 20).

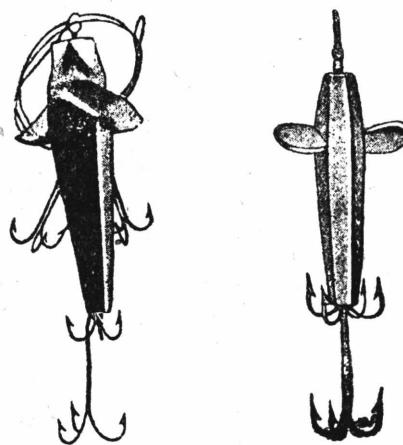
Мал. 20, 21. Шпулі спінінгові.

Другий вигляд шпулі — легка еbonітова, побудована на зразок велосипедного колеса з алюмінійними рухомими

стінками, що обертаються двома держачками. Вісь точена, сталева, помірно загартована. Працює ця шпуля так легко, що, коли закидати насадку, волосінь сама розпускається метрів на 35-40. Валок у цій шпулі легко виймається (мал. 21).

З такої шпулі мало хто користає, бо коштує вона дуже дорого. Але коли нею бережно працювати, чистити і змазувати, вона довго працюватиме, тому її висока ціна її не повинна лякати.

Щоб навчитися добре закидати спінінг, найкраще проробити кілька спроб з «Девонами», бо вони найзручніші і їх легко закидати (мал. 22, 23).

Мал. 22, 23. Блешні «Девони».

Закидаючи волосінь якнайдалі, кінець волосіні з блешнею прикорочують на половину або три четверти довжини вудлища і міцно тримають його в правій руці, а лівою розмотують з шпулі стільки волосіні, скільки треба, щоб тримати блешню на певній віддалі. Розмотану з шпулі волосінь або кладуть на землю, або намотують на ліву руку.

Розмотавши досить волосіні, починають рухати блешню, або гойдають її, як маятник.

Волосінь, яку тримали середнім і великим пальцями правої руки, беруть у ліву руку і міцно тримають над пер-

шим кільцем вудлища, яке залишається в правій руці, і по-пускають лише тоді, як блешню кинуто в потрібне місце.

Закидати блешню треба впоперек течії або трохи вбік за течією так, щоб вона падала безшумно, бо риба лякатиметься, особливо тихої погоди. Закинувши блешню, їй дають зануритись у воду на 0,5-1 метра, а потім уже ведуть вгору проти течії або тягнуть до берега.

Блешню треба вести дуже обережно, не дуже швидко, щоб мертві рибка чи блешня не падала назад і не спускалася на дно, бо тоді риба рідко бере.

Довго затримуватися на одному місці не треба і, якщо після двох-трьох разів хижак не візьме, треба посуватися далі.

Якщо рибалка помітить, що щука, або якийсь інший хижак погнався за дрібною рибкою, слід негайно в це саме місце закидати блешню, бо хижак, очевидно, десь тут поблизу.

Щойно риба взяла, — а це можна відчути пальцями, що тримають волосінь, — треба зразу ж тиснути волосінь великим або вказівним пальцем правої руки і, тримаючи міцно вудлище, з силою підрізати рибу, штовхнувши вгору кінчик вудлища.

За сприятливих умов можна дати великій підрізаній рибі піти на 20-30 метрів і почекати, поки вона спиниться, а тоді злегка потягти її назад.

Щоб не лякати рибу, не треба її швидко тягти до берега; інакше стрибнувши в повітря, вона може порвати повідець.

Тому, виводячи рибу з води, треба стежити за найменшим її рухом і пам'ятати, що тягти рибу треба поволі. А якщо підрізана риба піде в інший бік несподівано для самого, рибалки, і доведеться розпустити багато волосіні, рибалка втраче змогу відчувати пальцями, якими він тримає волосінь, рух риби у воді. Тому треба пильно стежити за рухами риби, щоб відгадати, як вона поводитиметься.

Витягаючи рибу з води, рибалка може опинитися в дуже критичному становищі і лише спокійний, тямкий і досвідчений рибалка може швидко орієнтуватися, що йому треба робити.

Приміром, було таке, що підрізаний чималий лосось вхопивши блешню, намагається пірнути в хаці, кидаючись на всі боки, де тільки є рослинність, але коли рибалка знеси-

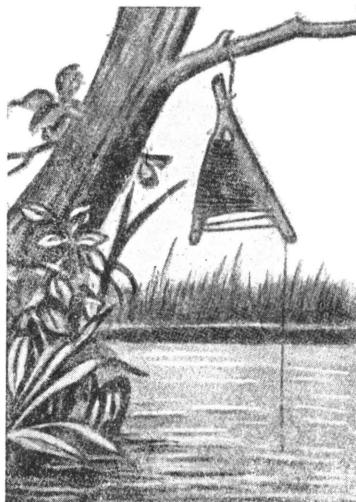
лив його, лосось покірно підходить до берега. Помітивши на березі людину і відчувши небезпеку він, зібравши останні сили, раптом кидається в бік і, заплутавшись у хащах, зривається з гачка біля самісінького берега.

Цей випадок характеристичний тим, що рибалка очевидно, підрізав рибу невчасно (раніше, ніж вона заїла блешню), а крім того, він не орієнтувався добре на тому місці, де ловив «спінінгом» і дав змогу рибі врятуватися в бережняку.

Зважаючи на різні неприємні моменти, що передбачити їх дуже важко (приміром, коли риба зривається з гачка або ламає гачок та рве волосинь) треба, щоб усе приладдя для спінінга було міцне.

ДЕРЕВ'ЯНА РОГАЧКА

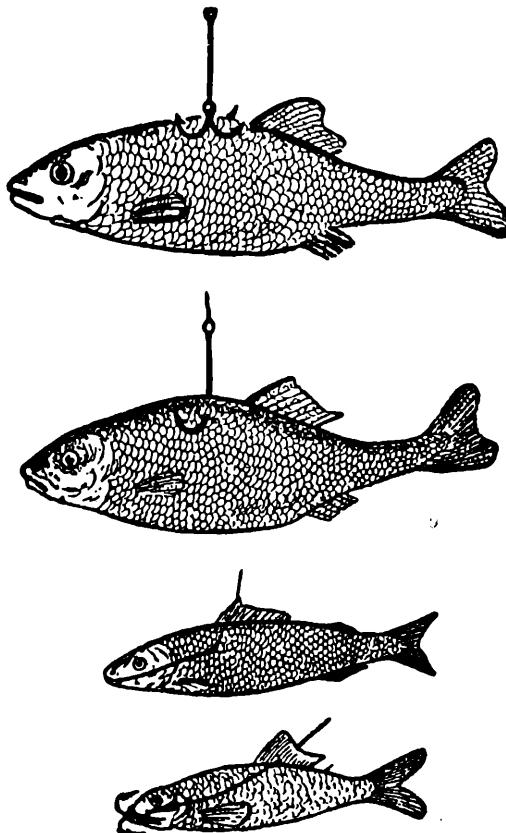
Найлегший і найпоширеніший спосіб ловити хижака, — це дерев'яною рогачкою або, як ще кажуть, на жерлицю.

Мал. 24. Дерев'яна рогачка.

Рогачку роблять з дерева, вирізаючи її трохи далі за те місце, де гілка розгалужується надвое; намотують на неї шворку, залишивши кінець у 2-2,5 метри завдовжки і, зро-

бивши надріз на одному кінці рогачки, затискають в цю щілину кінець шворки, прв'язавши до неї дротяний по-відець або з струни; до повідця прв'язують поодинчий або потрійний гачок на зразок «Лімерика» і чіпляють на нього живця. Рогачку прикріплюють до дерева на березі річки (див. мал. 24) або до вудлища в 4-5 метрів завдовжки.

Мал. 25, 26, 27, 28. Живці та як їх надівати на гачок.

Живця чіпляють на гачок за губу або за спину ближче до спинного плавця (мал. 25—28) і спускають на певну глибину, яку регулюють грузилом.

Хижак, скопивши живця, тягне за затиснуту в кінець рогачки шворку і, вирвавши її з щілини, розпускає. Живці можна брати різні, але найкраще настремлювати на гачок найживучіших: велику шипавку, бичка, окуня або невеличкого карася.

Найкращий час ловити рибу на рогачку — це навесні або восени, починаючи від серпня; у травні і в червні щуки взагалі беруть погано, бо в цей час міняють зуби.

Ставлять рогачки на ніч та на день, спускаючи шворку на різну глибину й вибираючи місце, залежно від пори року. Так, на весні краще ставити рогачки в місцях з тихою течією на середній глибині: влітку — біля заростей та корчаг, а восени — по місцях відкритих і широких. Спускати живця слід на півглибини, коли місце глибоке, а на мілкому — ближче до дна.

На рогачку ловлять переважно щук, хоч інколи потрапляють ~~за~~ гачок і судаки та соми.

ПЕРЕМЕТ

У ловінні риби на перемет, як і сітками, рибалка жадної активної участі не бере. Його роля сходить лише на те, щоб розставити перемет і через певний час — один або два рази на добу — подивитися, чи впіймалася риба.

Цей спосіб лову дуже поширений у промисловому рибальстві.

Щоб приготувати перемет, вибрati відповідне місце потрібно певного вміння.

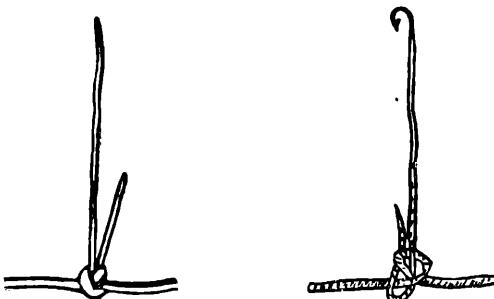
Ми тут подаємо коротенько вказівки як приготувати та використати перемет.

По річках ставлять перемети з небагатьма гачками — від 12 до 40. Алі по великих озерах та річках рибалки-промисловці ставлять перемет на кілька сот гачків; основний мотуз, що до нього прикріплюють повідці, доходить 1-1,5 кілометра.

Перемет лагодять так: беруть грубий мотуз метрів на 60 завдовжки і, виготовивши повідці з тоншого мотузка, пересічно в метр завдовжки, прив'язують до основного мотузка одним з вузлів, показаних на мал. 29, 30.

Цей спосіб прив'язувати дуже простий, треба лише розглянути малюнки і попрактикуватися.

Шнур з повідцями разом намотують на довгу палицю з лози або ліщини метра в 1,5 завдовжки і діаметром 6-7 см. Цю саму палицю використовують, ставляючи перемет, щоб прикріпити його на березі.

Мал. 29, 30. Як прив'язувати гачок до перемета.

Деякі рибалки радять на перемет прив'язувати повідці тоді, коли розставляють його і, витягуючи з води, змотувати у клубок. Так можна робити лише тоді, коли перемет ставлять на черви, але й тут все ж є дещо незручне: поперше, не вгадаєш рівномірно прив'язати повідці, подруге, часу витрачається більше. А коли на перемет настремлюють живців, то тут аж ніяк не можна водночас і прив'язувати повідці до перемета, особливо в теплу погоду, коли живця зберегти дуже важко.

Найкращий перший спосіб, коли вже цілком приготовлений перемет навивають на палицю; за такого способу конче треба стежити, щоб не сплутувалися повідці, а для цього кожний повідець випростовують упідовж основного мотузи і обмотують ним разів зо два гачок і так аж до останнього, одночасно намотуючи на палицю на зразок того, як діти навивають мотузок на паличку для паперового змія — тільки тут за кожним разом на кінцях палицю обвивають мотузом 2-3 рази.

Ставлять перемет найчастіше на ніч на сома, угря й судака. Найкраще перемет ставити темної ночі, коли хижак сміливіше полює, і вибирати місця біля лав. Деякі рибалки

ставлять перемет, перетинаючи річку, а деято просто розставляє впродовж річки. У першому випадку роблять так: перемет прив'язують до дерева або до корчаги, що стиричить з-під води і настремлюють на гачки живців: чорнух, піскарів, карасів, щипавок, окунців, бичків тощо, та ще можна почепити (щоб не всі живці були однакові) на 2-3 гачки — невеличких жабенят, а на решту гачків по комку черваків і, ідучи човном, розмотують перемет, а доїхавши до середини, спускають на дно велике грузило, щоб перемет не спливав, та щоб його не заносило водою.

За грузило править зализна мутра або просто шматок заліза 1-1,5 кг вагою. Розмотавши таким способом перемет і підіхавши до другого берега човном, втикають в нього палицю, на яку намотувано перемет.

За другим способом, коли перемет ставлять уподовж річки, вибирають таке місце, щоб можна було або встремити палицю на мілкому березі, або коли є ріг, що виткнувся з води, встремити в нього палицю від перемету чи прив'язати на березі до дерева, коли воно є.

До середини перемета чіпляють грузило в 1,5, 2 кг, щоб упав на середині річки, а для другого кінця шукають зручного дерева або корчагу і прив'язують до них. Іноді так ставлять перемет, щоб частина його була висна, а друга на дні, але це залежатиме від зручності місця, що на ньому мають поставити перемет.

Перемет ставлять і вдень на щуку; тоді повідці роблять звичайні або з струни і іноді різні завдовжки, але не коротше за 1 метр. Повідець повинен бути ввесь у воді, а основний мотуз занурюють у воду на півметра; бажано, щоб у двох-трьох місцях було по два-три якнайбільші грубі коркові поплавці на зразок кружала.

До перемета часто чіпляють дзвоник який сигналізує, що риба впіймалася.

Нічний перемет, перевіривши вранці, слід витягати на день із води, щоб дати йому добре просохнути.

РОЗДІЛ IV. НАЙПОШИРЕНИШІ ПОРОДИ РИБ ТА ЯК І КОЛИ ЇХ ЛОВИТИ

У попередніх розділах цієї книжки ми говорили, як зробити та змонтувати вудку, як виготовувати відповідне пристосування до неї, і подали практичні вказівки початківцеві-рибалці про техніку самого лову.

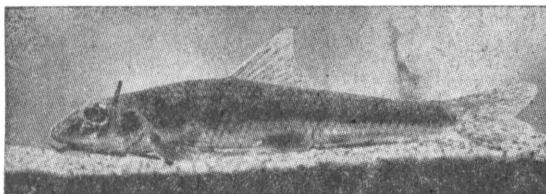
У цьому розділі розповімо про найпоширеніші способи як ловити певну породу риби за різної пори року і дня.

Для зручності поділимо породи риби, які ми описуємо, на дві основні групи: нехижака — дрібного та великого — і хижака.

ДРІБНА РИБА (НЕХИЖАК)

Піскар — *Gobio gobio-Gründling*

Піскар дуже поширенна риба і водиться вона по багатьох річках. На Дніпрі її ловлять під назвою пічкура, а на Дністрі, в районі Волині та Поділля вона відома під назвою кобля або коблика.

Мал. 31. Піскар.

Цю рибу легко впізнати: він має невелику круглу луску і два вусики в куточках рота та широку спинку, вкриту на зеленкувато-рудому тілі темними плямами, що тягнуться впродовж хвоста аж до голови. Розміром піскар не більший за 15-18 см.

Піскар живе по великих річках, і по малих, іноді трапляється в озерах. Загалом піскар любить свіжу чисту воду, піщане дно; найулюбленніше місце його біля лав. Піскар —

риба донна і тримається дна, тому його рідко можна бачити на поверхні.

Ходить піскар великими зграями. Нереститься у травні, коли вода вже ввійшла в береги, аж до червня; для цього зграї піскарів виходять на мілкі і кременясті місця майже під самісінські береги.

Ловлять піскарів рибалки-початківці, бо його найлегше і найвигідніше ловити, а інколи він править і за живця на хижака.

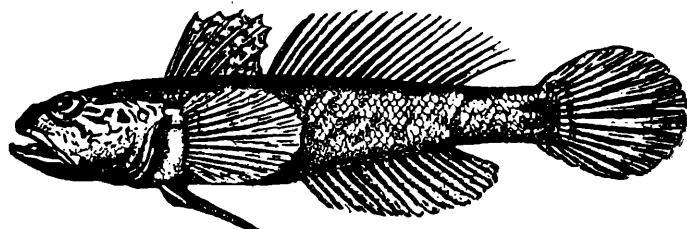
Бере піскар протягом цілого дня, але за найкращий час на піскаря вважають ранок та по обіді; дуже неохоче бере піскар у спеку серед дня. Добре бере теплої години після дощу.

Вудку на піскаря роблять дуже легеньку — 2,5-3 метри завдовжки з тонкою волосінню, сплетеною в три волосини або з тонких ниток. Поплавець треба брати маленький з пепра, гачок № 10-13; найкраще ловити на лавах або на мілких місцях, стоячи у воді.

За насадку править маленький шматочок гнойового червака. Закидати вудку треба далі від берега та щоб гачок з насадкою неодмінно доходив до дна.

Бичок — Gobiidae-Grundel

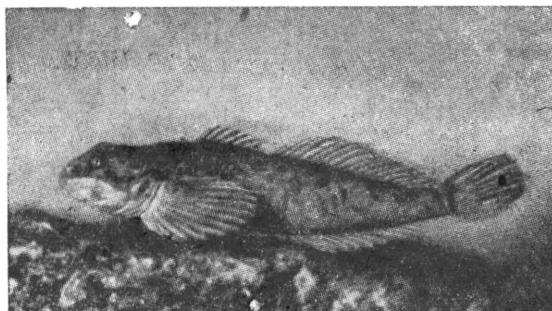
Характером своєї поведінки близько до піскаря стойть бичок, що його на Бозі звуть «бичок-пісочник», на Дніпрі «бичок» на Дністрі «бабець» і на Ворсклі — «бубир».

Мал. 32. Бичок Дніпровий.

Бичок любить чисту свіжу воду, піщане або кременясте дно, де він заривається в пісок або ховається між каміння. Це дуже енергійна і ненажерлива риба.

Зовні бичок виглядає так: тіло кругласте і звужується в напрямі до хвоста. Нижня щелепа його довша за верхню і трохи задирається вгору, губи тонкі, голова велика. Луска на бичку досить дрібна. На колір луска жовтаво-сіра зrudими плямами. Здебільшого бичок має 10-15 см завдовжки. Як і піскарів, бичків ловлять на гноювого червака; по місцях, де бичків багато, особливо на Ворсклі, Пслі, Дніпрі, Дунаї та Доні, Дінці, ловлять з берега або зайшовши у воду - ебрід.

Мал. 33. Бабець Дністровий.

Вудку на бичка готують невеличку. Вудлище беруть не більше від 3-3,5 метрів завдовжки з тоненькою волосінню та гачком № 12-13.

Характерно для бичка, що він, бачивши насадку на одному місці, стойть спокійно, байдужий до неї, але скоро рибалка потягне волосінь до себе і насадка зрушить з місця, бичок вмить кидається на насадку і хапає її.

Найкраще ловити бичка на піщаному дні, в прогалинах поміж кущиром, де він ховається від хижака. Ловити бичка можна за всякої погоди; за найкращий час вважається ранок до 7-8 години і вечір перед заходом сонця.

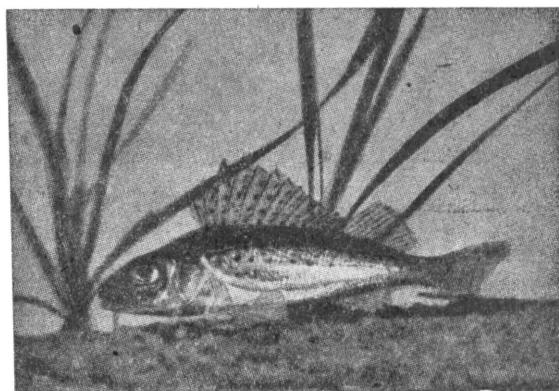
Бичка вважають за найкращого живця на нічну вудку, перemet, на судака та сома.

Йорж — *Acerina cernua*-Kaulbarsch

Характеристична ознака йоржа, коли його витягають з води є та, що він розчепирює свої гострі спинні плавці і роздувши зяброві покришки, що теж мають на боках гострі визублини, ввесь звивається і тоді мало нагадує рибу. В цей момент йорж подібний до сіро-білої грудки, обтиканої голками, тому, витягаючи йоржа з води, треба його брати дуже обережно, щоб не поколоти рук.

Очі в йоржа великі, мутно-фіялкові, викочені. Спина сіро-зелена, вкрита червоними плямами і крапками, боки жовтаві, а черевце білувате. Взагалі на колір йоржі бувають темніші або світліші, залежно від того, в якому місці він водиться: в річці з піщаним дном чи в ставу.

Йорж здебільшого має 10-12 см завдовжки і рідко більший.

Мал. 34. Йорж.

Йорж нереститься в березні вночі по сагах, на піщаному або глинястому дні, біля берега.

Йорж любить проточну чисту воду, круті береги, глибокі місця і найчастіше опівдні затримується біля гребель під мостами, де ховається від спеки.

Йоржів ловлять, починаючи з ранньої весни і до пізньої осени. Найкраще йорж бере вранці та надвечір, але ловлять йоржів і вночі. Вдень йорж бере в холодку під плотами, ку-

пальнями тощо, особливо по великих річках — на Дніпрі, Дністрі, Бозі, Прип'яті.

Відшукавши глибокі місця і ями, що їх уподобав собі йорж, по цих місцях можна виловлювати силу йоржів.

За насадку для йоржа править гнійовий червоний червак, що його настремлюють маленькими шматочками на гачок.

Вудлице беруть таке, як і на бичка.

Бере йорж сміливо, поволі занурює у воду поплавець і з гачка майже ніколи не зривається.

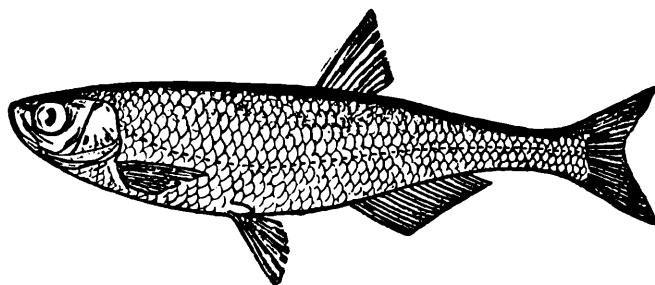
Трапляється, коли рибалки ловлять уночі сомів, то часто-густо, витягаючи з води волосінь, щоб перевірити, чи не об'їло черви на гачку, несподівано для себе бачить на гачку йоржа. І по тих місцях, де йоржів водиться багато, просто таки не можна ловити сома на червака.

Верховодка — *Alburnus alburnus-Ucklei*

Верховодка (уклія) одна з найпоширеніших дрібних риб по наших річках. На Дніпрі її звуть оселедчиком, на Бозі — швія.

Верховодка срібляста на колір, спинка темно-зелена; розмір — 15 см, а інколи і до 18 см.

Водиться верховодка по всіх великих і малих річках, багато її є по сагах та озерах з чистою водою і піщаним дном.

Мал. 35. Верховодка.

З дрібних риб верховодка наймотроніша, ввесь час шукає їжі і кидається на все, що тільки потрапляє у воду. Живиться вона найчастіше комахами; ввечері, коли кома-

рі літають купами низько над водою, вони — найкраща принада для верховодки, що цілою зграєю сновигає взад і вперед; вистрибуючи з води, вона б'є по зграї хвостом, близками збиває комарів у воду і їсті.

Залежно від віку, верховодка нереститься не в один час: рано навесні, коли цвітуть дерева, коли колоситься нива та коли наливається зерно.

Збираючись у зграї, верховодка прямує в тихі, неглибокі саги або під береги, де найбільше трави та рослин і тут нереститься на рослини або просто на пісок. І приблизно за тиждень з ікри вже виходить рибка.

Верховодка — риба, що нею мало хто з рибалок цікавиться і коли й ловлять її, то лише підлітки, які щойно починають ловити рибу.

Ловлять верховодку з ранньої весни і до пізньої осені.

Щоб піймати верховодку, потрібна невеличка тоненька вудочка з найтоншою волосінню і маленьким поплавцем з гусячого пера та гачком № 16-17. Насадку треба спускати у воду на півметра, закидаючи далі від берега. Коли ловлять верховодку, грузила зовсім не чіпляють.

За насадку править муха, маленькі шматочки хліба або червака, п'ячені на самісінський кінчик гачка.

Клює верховодка відразу і тягне поплавець убік, рідко занурюючи його.

Підрізати верховодку треба злегка, підкидаючи кінчик вудлиця вгору, щоб не розірвати губу.

Верховодка дуже хитра риба, і треба напрактикуватися ловити її, бо вона дуже спрітно об'їдає непомітно насадку, а коли вміти, наловити її можна дуже багато.

На живець з усіх дрібних риб найлеште і найшвидше піймати верховодку, але хижак неохочий до неї, бо верховодка — вутла риба і швидко гине.

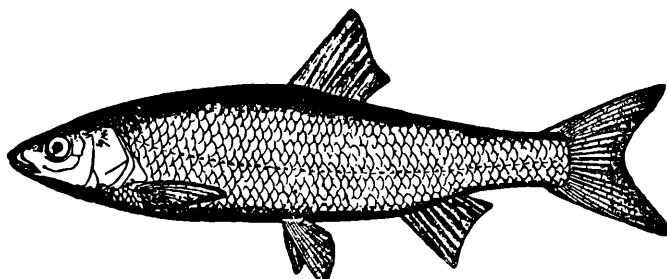
Ялець — *Leuciseus leuciseus*-Hasel

Зовнішнім виглядом ялець подібний до головня, але голова і тіло його багато вужчі і на колір він ясніший за головня, і більше нагадує сріблясту верховодку: спинка в нього блакитно-сіра, боки трохи ясніші, а черево сріблясто-біле. Спинний і хвостовий плавці темносірі, решта плавців - жовтаві.

Розміром ялець не більший від 20-25 см. Він любить чисту свіжу воду і найчастіше живе по середніх річках з швидкою течією, тримаючись близько дна і не на глибоких місцях.

Уподобавши собі місце, ялець рідко залишає його. Вранці він виходить до найближчих лав, де вода швидша, а ввечері повертається назад на свої місця.

Хоча ялець риба невеличка, але там, де риби взагалі мало, є охочі й до яльця, та й ловити його багато приємніше, ніж інший дріб'язок.

Мал. 36. Ялець.

Ловлять яльця, як і верховодку, на невеличку вудочку в 2-2,5 метри завдовжки, з тоненькою волосінню, з маленьким рогозянім або пір'яним поплавцем. Гачок беруть маленький (№ 12-14) і на 15-18 см від гачка чіпляють невеличке грузило.

Ловити яльця найкраще з мосту, плоту, з човна або ввійшовши у воду. Насадку треба закидати близько до дна, або й на саме дно.

За насадку як і для верховодки, може правити муха, червак, коник, кулька з хліба, що її настромлюють на самісінький кінчик гачка.

Клювати ялець починає з квітня, коли вода ще каламутна і не ввійшла в береги. Підрізати яльця слід тоді, як він поведе поплавець вбік, і не чекати, поки він пірне у воду.

Щоб запринадити яльця, ловлячи рибу, сиплять у певних місцях потертої сім'яної макухи, змішавши її з мокрим піском або глиною, щоб принада падала на дно.

Плітка — *Rutilus rutilus*-Plötze

По багатьох річках та великих озерах часто можна бачити багато пліткі.

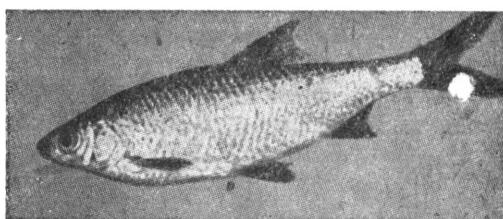
Плітка невеличка, вкрита сріблястою лускою, рибка з темною спинкою. Тіло її кругле, ніс тупий, очі яскраво-червоні. Здебільшого пліток подибуємо невеличких і дуже рідко в 0,5-1 кг вагою.

Тримається плітка дна або ходить на середній глибині, любить місця порослі лататтям, осокою, тому ловити її в таких місцях найкраще, закидаючи волосінь на чисті прогалини води.

Нереститься плітка в травні, збираючись для цього величими зграями.

Плітка починає брати з ранньої весни, коли вода щойно ввійшла в береги, і клює до пізньої осені. Ловити плітку вже не так легко, як той дрібязок, що ми його описали раніше, бо насадку плітка бере дуже обережно.

Беручи насадку, плітка поволі занурює поплавець у воду і тягне в бік, ніби хоче зняти насадку.

Мал. 37. Плітка.

Ловлять плітку зранку та ввечері на довгі вудочки, метрів 4-5 завдовжки, але легкі і з тоненьким гнучким кінчиком. Волосінь беруть теж тоненьку в 3-4 волосини або шовкову найчастіше з ниток № 0 в одну нитку, забарвлена в зелений колір та добре прооліну. Волосінь мусить бути на 0,5 - 1 метр довша за вудлице. Добре до волосині прив'язувати поплавець з тонкої жилки або в дві волосини з грубої волосні. За грузило править найдрібніша шротинка. Гачок беруть № 9-12, поплавець невеличкий або рогозяний або з гусячого пера.

За насадку для плітки править: гнойовий червак, шматочок білого хліба і різні комахи. Взагалі плітка жадібно кидається на всяку насадку і на різній глибині. Але більша плітка (0,25–0,5 кг) краще бере на хліб з дна. Коли закидають вудку на велику плітку, дрібна непомітно для рибалки об'їдає насадку.

Насадку треба настремлювати так: беруть половинку червоного гнойового червака й настремлюють його на гачок так, щоб кінчик трохи звисав з гачка; а коли ловлять на хліб, то хліб треба помочити й, помісивши трохи, зробити з нього невеличку кульку, і настремити на самісінський кінчик гачка. Коли ловлять на муху, її настремлюють з головки так, щоб не видно було жала гачка.

Підрізати плітку треба дуже обережно, не роблячи різкого руху, бо можна порвати рибі губи. Якщо почепиться на гачок величенька плітка, — а це можна відчути під час підрізання, її треба спочатку поводити у воді, а потім уже потихен'ку тягти до берега, якщо ж тягти з води зразу, риба може обрвати волосінь.

Чорнуха — *Scardinius erythrophthalmus* — Wildente

Чорнуха дуже подібна до плітки і різниеться від неї тим, що ширша за плітку; луска її на колір жовто-золотава, очі і плавці яскраво-червоні. Рот у чорнухи косий,脊ина горбата.

За червоні плавці цю рибку звуть ще красноперкою.

Чорнуха любить місця порослі лататтям, оситнягом та іншими водяними рослинами і по сагах та озерах завжди тримається на середній глибині.

Живиться вона рослинами, комахами, черваками, гусінню тощо.

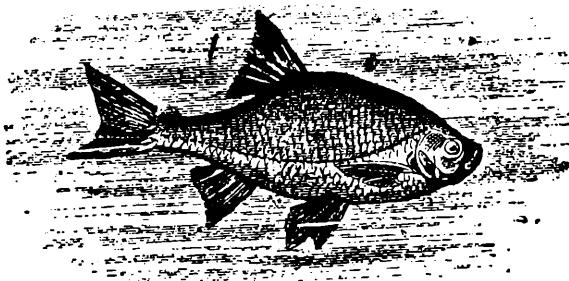
Нереститься чорнуха наприкінці травня, виходячи невеликими зграями в оситняг та латаття; дрібна чорнуха під час нересту підходить навіть під самісінські береги в кущир.

Там, де чорнухи багато, її можна силу наловити на гнойового червака, муху, коників, гусінь, хліб тощо. Як і плітка, чорнуха умудряється обшипувати насадку.

Вудлице на чорнуху треба брати таке, як і на плітку.

Чорнуха починає брати з ранньої весни, коли вода ввійде в береги, і перестає ловитися на вудку пізно восени.

Напрівесні та восени найкраще ловити чорнуху на червака, кидаючи насадку на $\frac{1}{4}$ глибини, а влітку — в червні-липні краще ловити в місцях порослих травою, оситнягом, лататтям, під берегами, вкритими кущами, закидаючи вудки в прогалини поміж заростями. Тоді чорнуху ловлять на коника, муху, гусінь або кульку хліба, настремлену на самісінський кінчик гачка.

Мал. 38. Чорнуха.

Ловити чорнуху можна не лише з берега, а й з плотів, з човна. З берега зручно ловити вже тому, що можна частіше міняти місце, бо чорнуха великими зграями не ходить, отже впіймавши десяток- півтора на одному місці і помітивши, що риба перестала брати, можна легко перейти на нове місце.

Чорнуха бере насадку обережно: спочатку вона плавно занурює поплавець у воду, ніби нахиляючи його, а потім відпустить, похитає з боку в бік справляючи вражіння, ніби вона міркує, в який бік краще потягти і, відвівши трохи поплавець убік*, топить його зовсім. Саме в цей час, коли риба водить поплавець, або затоплює його цілком у воду, і треба її підрізати.

Велику чорнуху можна піймати або з дна на червака (виповзня), на круту пшоняну кашу, або накидною вудкою на коника, хруща, гусінь.

Чорнуха живучіша за верховодку, плітку та піскаря і її вважають за найкращого живця на сома, щуку та судака.

ОЗЕРНА РИБА

Карась — *Carassius carassius-Karausche*

Найпоширеніша риба по озерах та ставах - карась, якого дуже легко відрізняти від іншої дрібної риби.

Тіло карася кругле, сплескане з боків і дуже скидається на молодого коропа, але він не має вусиків, а луска карася багато дрібніша за короп'ячу.

Формою карасі є різні, але найпоширеніші двох відмін — круглий і довгастий: у круглого карася脊на ширша і від потилиці йде крутую дугою. На колір він золотавий з червоним відтинком. Довгастий карась має не таку круглу спину; луска його на колір срібляста і місцями іноді набирає темного відтінку.

Хоча карась і любить стоячу воду і живе переважно по озерах, ставах, але сріблястого карася подибуємо і в проточній воді. Карася можна знайти ще й там, де, здавалося б, нічого не могло бути живого — по озерах, зовсім висохлих і затягнутих трясовою, або просто в ямах поблизу річок і саг, що під час поводі їх заливає водою, а потім вони висихають. Зариваючись тут у трясовину, на певній глибині, карась може довго жити і без води.

Найчастіше карася можна бачити невеличкого розміром, але трапляється що по озерах та ставах виловлюють карасів і величезних - 2,5 кг.

Нерест карася відбувається в половині травня.

Збираючись великими зграями в оситнягу та кущирі, карась нереститься на підводні рослини і цей процес триває дві доби.

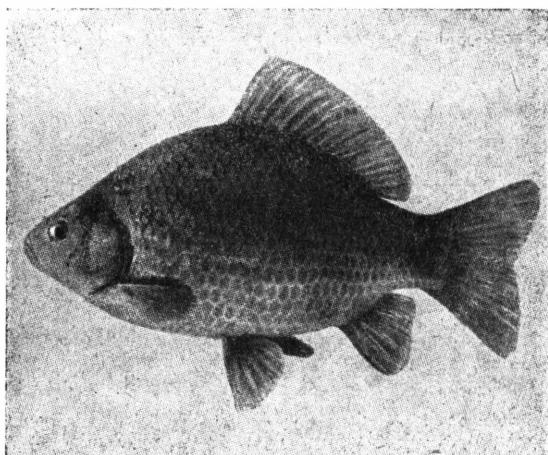
По місцях, де немає річок, доводиться обмежитися на лові озерної риби, як: карась, лин, в'юн. Але треба вміти спіймати карася і не дурно багато рибалок вважають, що ловити карася на вудку взагалі не можна.

Карась тримається здебільшого берега і пасеться в хащах і кущирі. Тому й ловити його добре з берега.

Найкраща пора ловити карася — ранок, і насадку в цю пору закидають так, щоб вона не доходила до дна на 15-20 см. Але опівдні насадку треба закидати лише на половину глибини, бо в цей час карась виходить попастися на поверхню води.

Щоб добре ловилися карасі, треба рибальці заприна-
дити собі місце, накидавши з вечора напередодні лову
риби шматочків макухи, хліба або круто звареної пшоняної
каші. Кидати принаду треба в ті місця, куди закидатимуться
вудки. Перед тим, як ловити карася, а найкраще перед за-
принаджуванням місця, розчищають хащі, щоб була прога-
лина на воді, — туди й закидають вудки.

Найкраща пора ловити карася — це після нересту: в
червні, липні та серпні. Пізніше восени він майже не бере
на вудку.

Мал. 39. Карась озерний.

Вранці карась клює добре, надвечір гірше. Теплими со-
нечними днями карасі теж добре беруть, але трапляється,
що карасі — здебільшого великі — беруть навіть і місяч-
ними ночами.

Ловлять карасів на звичайнісіньку вудку; вудлице по-
винно бути 3-3,5 метра завдовжки, волосінь в 4-6 волосин
або з звичайних коточкових ниток № 10 зсукане втрое. З
ниток волосінь гірша, бо швидко гнies в озерній воді. Попла-
вець мусить бути легкий, чутливий до найслабшого дотику
риби до насадки. Грузило чіпляють дуже маленьке. Щодо
гачка, то розмір його залежить від того, яких ловлять кара-

сів у даному озері чи ставу, але можна визначити гачок приблизно № 5-8.

Бере карась по різному: здебільшого, коли він клює, поплавець починає стрибати, справляючи враження, ніби риба торкнулася волосіні, а потім поволі веде вбік, і в цей час його слід негайно підрізати. Коли почувається, що карась великий, його не можна тягти зразу, щоб не порвати волосинь, а треба поводити трохи, поки він замориться і лише тоді, коли він виринає на поверхню води і лягає боком, треба поволі підтягти його до берега і взяти обережно сачком або руками.

Лин — *Finca tinca* — Schlei

Назва «лин» пішла від властивої цій рибі прикмети — міняти свій колір або линяти. Тіло лина незграбне і різниеться від інших риб грубою хвостовою частиною тулуба і дуже дрібненькою лускою, вкритою густим слизом, що твердне та темніє на повітрі і відпадає шматками; через це лин у цих місцях вкривається жовтими плямами, нібито линяє.

Спина в лина на колір темно-зелена, боки оливково-зелені з золотавим блиском а черево сіре.

По річках і озерах лин завжди жовтіший, ніж по ставах, порослих хащами, де й колір лина темніший.

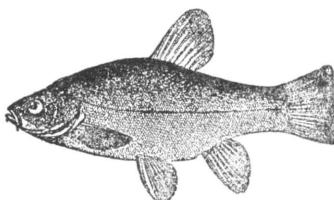
Лин любить воду тиху, проточну, з місцями, порослими оситнятом, осокою, тому й живе він переважно по озерах, ставах та сагах і по небистрих річках, де він риється на дні в мулі, вишукуючи там собі їжу. Найчастіше беруть лини невеличкі, але трапляються і в 2-2,5 кг.

Нерестяться лин починає в травні, підходячи до місць, вкритих рослинами. Гадають, що лини нерестяться двічі: вперше на початку травня і вдруге — приблизно через шість тижнів після першого нересту.

Рибалки здебільшого не цікавляться лином, і не люблять його ловити, бо він дуже лінівий і довго доводиться чекати, поки потрапить на гачок.

За найкращий час ловити лина треба вважати кінець весни і початок літа, коли риба найчастіше гуляє побіля берега, або кінець літа — вересень. Під час нересту лин на вудку не бере і аж наприкінці травня та на початку червня він починає брати знову.

Добре ловити линів хмарної, теплої години, коли на-
крапає дощ або зразу після дощу. В таку годину лин не
боязкий і енергійніше пасеться. У ясну погоду ловити линів
треба зранку і до півдня, або на заході сонця.

Мал. 40. Лин.

Ловити лина слід по прогалинах між водяними рослинами — оситнягом та лататтям. Але іноді, коли не має зручного природного місця, треба приготувати його таким способом: беруть довгу палицю з загнутим цвяхом на кінці або граблі і збирають ними зарості та витягають на берег, очищаючи місце для вудки, щоб у рослинах не плуталася волосінь та не зачіпався за них гачок.

Очистивши місце, треба зачекати якийсь час, поки риба заспокоїться, і лише тоді починають ловити.

Клює лин тихо і особливо довго, поплавець у цей час злегка хитається; коли лин візьме в рот насадку, поплавець плавно йде по воді вбік, і в цей час треба підрізати. А іноді лин топить поплавець і це, очевидно, трапляється, коли лин, відчуваючи небезпеку, іде в глибочінь, щоб заховатися там. В цей момент також слід із силою підрізати і не дати йому піти в зарості.

Лин — риба досить сильна і тому, підрізавши величеньку рибину слід поморити її, тримаючи подалі від хаців і лише трохи згодом, коли риба вже знесилиться, тягти до берега.

Вудку на лина треба робити міцну: вудлише брати метрів з 5 завдовжки і не дуже гнучке, з волосінню, в 6 метрів, щоб можна було закидати далі від берега. Поплавець чіпляють здебільшого невеличкий корковий, а грузило або дуже маленьке, або зовсім не чіпляють, бо ловлять лина

переважно по місцях з тихою течією. Гачок беруть міцний № 6.

Ловити лина можна на виповзнях або гнійових червоних черваків. Добре перед ловінням кинути в те місце, де рибалка має ловити рибу, дрібненько порізаних черваків.

Лини ходять у воді, тримаючись на невеличкій віддалі від дна, групами по п'ять-десять штук, ключем, разом великі й малі. Рибалка, помітивши місце, де в певний час проходять лини, користає з приемної нагоди, кидає обережно в це місце насадку і часто-густо трапляється, що так виловлюють усю цю невеличку зграю, а потім відшукують нове місце. Так можна ловити лише по тих місцях, де берег крутий і добре видно на глибині линів, коли вони проходять.

Доводилося спостерігати, що лини, обравши собі певний шлях, ідуть ним завжди ранком і повертаються ввечері назад до своїх місць тим самим шляхом. І спостережливий рибалка в цей час може чимало наловити їх.

В озері, де мало води, і лини ходять далеко від берега, закидають вудку якнайдалі від берега і рослинності так, щоб поплавці падали за нею.

РОЗДІЛ V ЯК ЛОВИТИ ВЕЛИКУ РИБУ (НЕХИЖАКА)

Щоб піймати велику рибу, треба мати певний досвід і знати риб'ячі звички, знати хоч трохи характер тієї риби, яку збираєтесь ловити.

Тому, вивчивши техніку лову дрібної риби (закидання вудки, підрізання риби, виведення її з води), можна заходить жуватися вивчати лов ѹ великої риби. На велику рибу треба виготовляти і досконаліше та надійніше приладдя. Будлище добирають не коротке, легке, гнучке, але міцне, з багатьма пристроями, як шпуля, кільця для волосіні тощо. Волосінь мусить бути міцна і коли ловлять рибу в річці з більшою течією, чіпляють рухоме грузило.

Але це ще не все. Добре змонтованою вудкою з найдосконалішими приладдями, без принади і доброї насадки нема чого, сподіватися добрих уловів риби. І, лише добре запринадивши місце, привчивши рибу живитися певною їжею — горохом, сиром, картоплею, кашею, пшеницею, макухою, кукурудзою тощо і цим примусивши рибу збиратися в певних місцях, рибалка може сподіватися добрих ловів.

У цьому розділі ми й спинимося на описі техніки лову великої риби.

Язь — *Lenciscus idus-Aland* (Hehe)

Розміром своїм язь належить до великої риби. Тіло його грубе, з досить широкою, прикороченою головою і маленьким косим ротом.

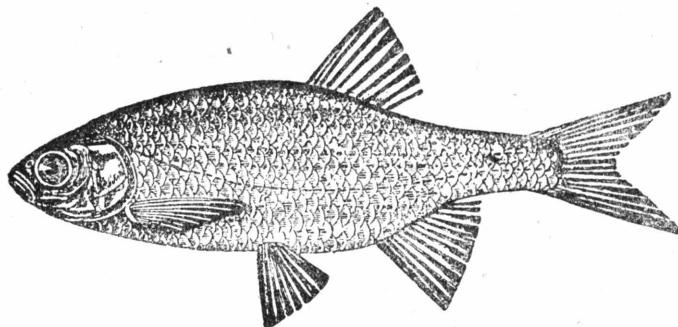
На вигляд це дуже гарна риба з великою сріблястою лускою. У воді на сонці колір язя міняється і він здається то срібним, то золотим, то зовсім темним. А придивившись зблизу до язя, можна помітити, що він не скрізь однаковий на колір:脊на в нього темно-синя, боки білі і черево сріблясте. Спинний плавець і хвіст темні, а решта плавців червоні.

Розміром язі бувають різні, і сягають 3-4 кг вагою; найчастіше ж ловлять язів вагою в 2 кг.

Місця, де водиться язь, — це переважно глибокі річки з помірною течією, а також саги та проточні озера. Ходять язи зграями в певних місцях і залишають ці місця лише під час різких змін погоди.

Найкращі місця ловити язя — ями з корчами, під мостами, біля плотів, гребель тощо на глибині близько 3-3,5 метра і взагалі місця, мало зручні, щоб ловити рибу сіткою. Дрібні язи, так звані під'язі, менш обережні і підходять ближче до берега, виловлюючи на поверхні комах, що падають у воду. Це можна спостерігати приблизно з 9 години ранку. Ранком, починаючи з досвітку, і до 8-9 години язи тримаються близько до dna.

Що язь є в даному місці, можна помітити із скиду його на поверхні: граючи у воді, язь або круто повертається своїм тілом і тоді глухо плюскотить вода, або ж висуває лише голову на поверхню води, і через це розходяться по воді кола.

Мал. 41. Язь.

Нереститься язь від кінця квітня до початку червня і щороку на тому самому місці; перші трутуться великі язи — до 2 кг і більше, а потім язи середнього розміру і врешті, дрібні під'язки, що нерестяться разом із плітками.

Для нересту язь зграями виходить у саги і викидає ікру на водяні рослини та підводне каміння.

Під час нересту, язи майже не беруться на вудку, бо в цю пору вони дуже лякливи.

Язь риба занадто обережна, а тому треба уникати шуму, не стукати по берегу, не тупотіти, не махати вудлицем чи

руками і взагалі якнайменше рухатися. Місце, що його рибалка приготував на язя, треба замаскувати рослинами, або гіллям, щоб його не видно було рибі з води.

Ловити язя можна кількома способами залежно від того, на якому місці та в яку пору дня ловлять. Ці способи такі: 1) на довгу вудку з поплавцем, закидаючи насадку на дно, або спускаючи її висно; 2) на довгу вудку без поплавця — хльостом; 3) на вудку накидну з поплавцем з човна.

Ловлять язя на різноманітну насадку, а саме: розпарені зерна пшениці, жита, вівса, ячменю, гороху, кукурудзи, на пшоняну кашу, на різних земляних черваків, метеликів, гусінь, мурашині яйця, мух, коників.

Найкраще ловити язя з берега ранком — на світанку і ввечері на заході сонця, закидаючи насадку переважно на дно. Вдень язя ловлять накидною вудкою, бо в цей час язь тримається біля берега близче до поверхні води.

Що язь дуже обережний, то треба великої вміння й спритності щоб піймати його вдень.

В у д к у з по п л а в ц е м на язя лагодять так: беруть волосінь шовкову № 0, волосінь, зсукуну в 6-8 волосин, або жильну, гачок № 5. Якщо течія помірна, грузило чіпляють середньої ваги, щоб корковий або рогозяний поплавець не поринав, а коли ж насадку закидають на дно, треба вживати такого грузила, щоб волосінь вільно рухалася крізь нього і язь не відчував його.

Лагодячись ловити язя, треба насамперед вибрати відповідне місце, а саме: глибоке, з нешвидкою течією, з крутим берегом, або з обміліни побіля лав та водяних рослин.

Добре, коли такі місця біля корчаг, або дерева, поваленого у воду бурею чи занесеного повіддю. В таких місцях язь почуває себе спокійніше, безпечніше і тому найчастіше тут гуляє.

П р и н а д а на язя. Вибрали місце, слід запринадити його, а для цього вживають конопляної макухи, потовченої та змішаної з мокрим піском або глиною, щоб макуха не спливала, а сідала на дно. Не завадить кинути зо дві добре пригоршні розвареного зерна, кукурудзи або гороху.

Коли ловлять на дві-три вудки, слід випробовувати різні насадки: на одну настремлюють виповзня або двох-трьох гнойових черваків, посадивши їх на гачок комком, на другу — горох, на третю невеличкий шматочок макухи, але так,

щоб він застряє між стрижнем гачка і жалом: цей шматок макухи має триматися на гачку не тісно, щоб він легко спадав з жала гачка, коли підрізуєть рибу.

Можна ловити язя і на крутого зварену пшоняну кашу, на комки хліба, або добре зварену кукурудзу.

Хльостом ловити язя багато складніше, але цікавіше.

Щоб ловити хльостом, треба вибирати вузькі місця річки, побіля гребель, де вода вирює, біля корчаг або оситнягу, де язі найсміливіші і найчастіше полюють на комах, хрушів тощо, якіпадають у воду.

У травні-червні язів ловлять на хрушів та на гусінь, хоч останнім часом хльостом добре ловлять їх і на горох або на хліб..

На кидною вудкою (див. стор. 30) ловити складніше і тому для цього способу лову язя, коли його ловлять не з берега, а з човна, треба вміти володіти і вудкою і човном.

Цей спосіб лову надзвичайно цікавий. Він потребує спритності, рухливості і, крім того, багатий на несподіванки, що цілком захоплюють рибалку.

Рибалка, пливучи човном за течією, однією рукою веслує або, краще висловлюючись, керує човном, що його несе вода, а другою закидає довгу волосінь, почепивши на гачок коника, гусінь або хруща.

Щоб ловити таким способом накидною вудкою, вудлище повинно бути довге, гнуучке. Волосінь беруть довшу за вудлище на 1,5-2 метри і завгрубшки в 3-4 волосини. Поводець має бути з жилки, гачок № 8-9, поплавець — легенький, з трубки гусячого пера.

Ловлячи накидною вудкою, доводилося спостерігати, що на місцях, завглибишки в 1-1,5 метри на лавах з швидкою течією, язь бере сміливо, і, відразу кидаючись на насадку, тягне поплавець убік. Тут саме й треба підрізати. У таких випадках можна проїздити човном ці місця по кілька разів, а потім пливти далі.

Найкраща пора, щоб ловити накидною вудкою з човна, в червні та липні з 8 години ранку до 4 години по обіді.

Ловлячи так, слід мати з собою підсаку, щоб нею витягати рибу з води.

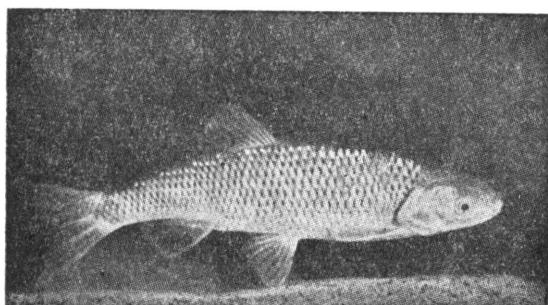
Головень — *Leuciscus cephalus* — Aitel

Тіло головня майже круглої форми з грубою широколобою головою, вкрите великою, сріблястою лускою. Спина головня на колір майже чорна, а боки сріблясті з жовтим відтінком, грудні плавці жовтогарячі, а на череві і біля хвоста червонясті, хвіст і спинні плавці темносині. Ця риба дуже гарна й сильна.

На Зах. Бозі, Віслі та в горішньому Дністрі його звуть клен.

Головні нерестяться в першій половині квітня по бистриках і неглибоких лавах, де вода бурлить і вибує. А взагалі можна сказати, що місця перебування головня протилежні улюбленим місцям язя.

Головень любить місця неглибокі, з швидкою течією і плаває близче до поверхні води. Ходять головні невеличкими зграями і, до того, великі окремо від малих, але інколи можна побачити і велику зграю головнів.

Мал. 42. Головень.

Головень — риба досить велика і по деяких річках трапляються головні до 60 і більше см. завдовжки і до 5-6 кг вагою.

Як і язя, головня ловлять вудочкою з поплавцем, хльостовою і накидною з човна. Але восени головня можна ловити й на живця, а влітку частенько потрапляє головень на перемет, жерлицю або донну вудку.

Найцікавіше ловити головня влітку на травневого хруща, що його збирають на хлібі, бо це є найулюбленіша їжа

головня. Хруща на гачок насажують так, щоб жало гачка виходило нижче спинки жука (в задок).

У другій половині літа, після косовиці починається найкраща пора, щоб ловити головня на коніка з берега.

Загалом лов головня на хруща або коніка мало відмінний від лову язя. Різниться хіба тим, що головня частіше ловлять на коніка з-за кущів, перекидаючи насадку через оситняг та латаття в місце, де найчастіше проходить головень; насадку треба кидати перпендикулярно до риби, коли вона проходить або стоїть. Ловлячи головня, треба стояти, заховавшись за кущами і не робити різких рухів, щоб не сполохати рибу.

Як і язя, головня цікаво ловити накидною вудкою, їдучи човном вниз за течією.

Найкраще ловити головня тихого невітряного дня й опівдні, бо в цей час риба, особливо наприкінці літа, стоїть ближче до поверхні і до берега.

Вудлице на головня вибирають легке, добре висушене, гнуучке, до 4,5-5 метрів завдовжки. Волосінь беруть тонку, зсукуану вчетверо, з білої волосні і пускають на 1,5-2 метри довше за вудку. Гачок треба брати № 5-7, поводець міцний, із жилки. Поплавець повинен бути дуже маленький — найкраще з трубки гусячого пера.

Головень кидається на насадку саме в ту мить, коли вона потрапляє у воду.

Їдучи ловити головня, човен вибирають легенький, щоб можна було кермувати самою лівою рукою і гребти, не вимірючи весла з води, а другою рукою закидати вудку.

Човном так керують: держак весла спирають під ліву руку і, взявши весло посередині, рухають ним ліворуч або праворуч і спрямовують човен у бажаний бік. Можна гребти веслом і назад, тоді човен стоятиме на місці.

Взагалі, ловлячи накидною вудкою, треба вміти воднораз однією рукою керувати човном, а другою закидати вудку.

Короп — *Cyprinus carpio* — Karpfen.

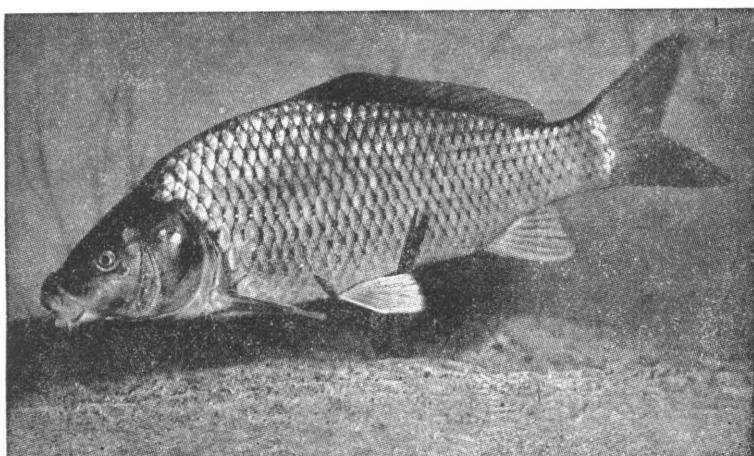
Хто з рибалок хоч раз у своєму житті тримав на вудці пійманого коропа, той назавжди залишається палким прихильником лову цієї надзвичайно хитрої, розумної, сильної і гарної риби.

Лов коропа так захоплює рибалку, що він чекатиме, поки підійде короп, по кілька днів і навіть тижнів, не бачивши й натяку на короп'ячий «кльов».

Але невтомне довге чекання не залишає жодного сліду, бо рибалка вкрай переповнений різноманітними відчуваннями від першого вдалого «кльову».

Зовнішнім виглядом короп подібний до карася, і цей вид коропа найпоширеніший (див. мал. 43).

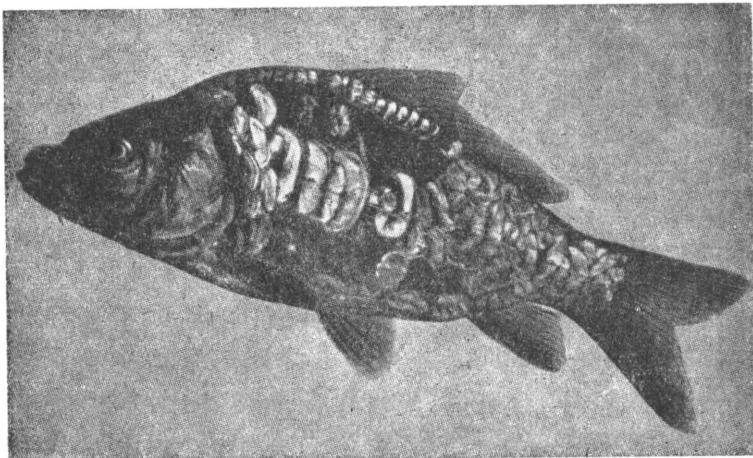
Тіло коропа вкриває велика темно-зелена луска з синім відтінком на спині і світліша на боках та череві. На жовтих м'ясистих губах короп має чотири короткі вусики, що сидять по двоє з обох боків. Спинний плавець дуже широкий, на зразок пилки і займає майже всю задню половину спини; на колір він темно-сизий, а решта плавців червонясті з сизим відтінком.

Мал. 43. Короп річковий.

Формою коропи є різні, але частенько по наших річках подибуємо дужого горбатого коропа, що в нього спина від голови йде крутую дугою і до початку спинного плавця переходить у пряму лінію. На колір він темний і звуть його наші рибалки горбулем.

Доводилося ловити на Дінці, Доні, Ворсклі, допливах Кубані (в глибокій затоці, де восени збираються коропи на зимівлю), так званого, дзеркального коропа, відмінного від інших коропів надзвичайно великою нерівномірно розміщеною по тілу лускою, що справляє враження, нібито луска в цих місцях злушилася (див. мал. 44).

Мал. 44. Короп дзеркальний.

Треба сказати, що дзеркальний короп являє культурну відміну риби, що рідко трапляється по річках, що випадково попав зі ставків.

Розміром короп досить великий і вагою доходить до 15-20 кг. Найчастіше на вудку бере короп вагою 2-3 кг.

Короп нереститься протягом приблизно місяця, починаючи з кінця травня і до кінця червня; можна припустити, що протягом цього місяця коропи трутуться в різний час, залежно від віку та породи.

Нереститься коропи виходять зграями на обмілини, в місця, де є багато роєлин і під час нересту хлюпання їх у воді чути дуже далеко.

Час короп'ячого нересту раніш дуже приваблював промисловців-сіточників, що хижакським способом полювали на коропа, перетинаючи сітками (неводами та мережами) річку в кількох місцях, сподіваючися великої здобичі. Але короп

умудряється перестрибнути через сітку, або втикається носом у пісок і сітка проходить над ним. Найчастіше короп, зрозумівши, що йому загрожує небезпека, з надзвичайною силою пробиває сітку наскрізь і крізь цю дірку, наче змовившись, проходять коропи, захоплені сіткою, а сіточники, прогаявши чимало часу, витягають з води подерти та попсовані сітки з дуже малою здобиччю.

По річках та сагах короп живе в місцях глибоких — на ямах, де багато корчаг та повалених під час поводі дерев, під крутими берегами, і взагалі в місцях, де є для нього певний захист, де він почуває себе спокійніше. По озерах короп живе переважно в оситнягових заростях.

Ходить короп цілими зграями, не відходячи далеко від своїх постійних місць і найвірніша ознака присутності коропа в даному місці — є короп'ячий скид. Виходячи погуляти, короп викидається ввесь з води з надзвичайною силою і, падаючи боком або всім своїм тілом, дуже б'є по воді хвостом і здіймає велику хвилю. Шум, що його зчиняє тоді короп, і своєрідний звук, що лунає в цей час — знайомі для 'вуха рибалки.

Короп'ячий скид можна спостерігати вранці і ввечері, а інколи перед зміною погоди — і вдень.

Ловлять коропа з ранньої весни — з кінця квітня і до листопада; у жовтні і до половини листопада бере на вудку невеличкий короп — 2-3 кг.

За найкращі місяці, щоб ловити коропа, треба вважати кінець квітня та травень (до нересту) і восени — серпень-жовтень.

Улітку — в половині червня та в липні — короп бере дуже неохоче, бо це час найбільшої спеки, і, щойно пригріє сонце, короп підходить до поверхні води, вигріваючись на сонці. Це можна спостерігати на короп'ячій ямі, з крутого берега, коли вода чиста і тиха. Тут, біля корчаг або недалеко від обмілини, стоять вряд коропи найрізноманітнішого розміру, і спокій їх порушує лише тінь від птаха, що час од-часу пролетить над водою. Злякавшися тіні, коропи зникають, а згодом знов збираються на цьому самому місці. В спеку короп любить ходити на пасовисько в оситняг та латаття і звідти повертається на свої місця лише надвечір. Взагалі короп улітку ходить на середній глибині і ловити його в цей час можна з крутого берега на короткі вудки, а

на обмілинах на довгі. Щождо пори року, то найкраще ловити коропа восени з вересня, коли короп бере ввесь день, тоді як у літні місяці коропа можна спіймати лише зранку до 7 години або з вечора, починаючи від 4-5 години. Пояснюються це тим, що короп восени йде на зимівлю в свої вподобані місця і, простеживши, де саме проходять короп'ячі зграї, можна чимало їх ловити, особливо в хмарну погоду, під час невеличкого дощу і південного або південно-західного вітру. В таку погоду можна завжди сподіватися, що короп підіде.

Цим пояснюється таке: іноді доводиться чекати на короп'ячий «кльов» протягом кількох днів, ба навіть тижнів і, раптом, у нагороду за марно витрачений час, короп починає так добре брати, ніби вся зграя поспішає вхопити насадку.

Отже, спека не дуже сприяє лову коропа, бо він, очевидно, або зовсім не виходить із ям, або, як уже говорилося, йде попастися в оситняг або не великих обмілинах.

Чим же живиться короп?

Навесні короп живиться молодими пагінцями оситнягу, обсмоктуючи їх, та іншими водяними рослинами. На пасовисько в оситняг короп іде цілими зграями. І тут, у гущавині оситнягу, можна вранці чути характерне прицмокування коропів. Навесні більшість риб нереститься і короп чимало споживає ікри та клеку.

Мавши досить їжі, навесні короп не квапиться брати насадку, і цим можна пояснити, що протягом чималого часу немає короп'ячого «кльову».

Вибір місця має велике значення, коли ловити рибу взагалі, а особливо коропа. Виявивши місце, де ховається короп, можна, спостерігаючи скид коропа на глибокій ямі з великою корчагою та крутими берегами. Треба сказати, що скид коропа дуже легко відрізнисти від скиду іншої риби, хто хоч раз бачив і чув його.

Виявивши місце, де є короп, треба звернути увагу, чи зручне місце, щоб ловити. Якщо на цьому місці дуже багато корчаг і воно взагалі незручне, треба сідати праворуч від нього метрів на 7-8 проти течії, а якщо корчага з крутого берега, — сідати на обмілині, так розпускаючи волосінь, щоб вона не досягала корчаги.

Треба пам'ятати, що короп дуже обережна і боязка риба і тому вибране місце треба добре замаскувати, якщо поблизу немає кущів або дерева.

Ловлячи ,треба уникати різких і зайвих рухів, не стукати по берегу, щоб не лякати коропа.

Принада, на коропа, має не абияку вагу. На незапригадженному місці коропа впіймати дуже важко, хіба лише випадково він потрапить на вудку.

Запригаджування корисне тим, що коропа можна ловити не лише в місцях, де він постійно перебуває, але й там, де він випадково проходить.

Кидати принаду на коропа слід удосвіта, або після заходу сонця, принаймні за 2-3 дні перед ловом.

Кидати принади багато не слід, бо риба, наївшись, не так охоче братиме на вудку.

Запригаджують коропа тим, на що ловитимуть його: вареним горохом, кукурудзою, пшоняною кашою, дрібною картоплею, ячменем.

Вудлице на коропа треба зробити березове, ліщинове або бамбукове завдовжки 4,5-5 метрів; воно мусить бути пружнє, але з тонким і гнучким кінчиком, з кільцями для волосіні та шпулею.

Волосінь повинна бути міцна шовкова або сплетена із звичайних ниток.

Для вудки з шпулею волосінь роблять завдовжки в 40-45 метрів.

П о в од е цъ на короп'ячу вудку має велике значення: він повинен бути багато тонший за волосінь, але міцний. Роблять поводець шовковий або жильний в 30 - 40 см. завдовжки.

Г а ч о к на коропа прив'язують коротенький, добре загартований. Коли вудка має шпулю, гачок прив'язують №4 і навіть 5, а коли ловлять без шпулі — № 2-3 міцніший, грубщий і з коротким стрижнем.

П о п л а в е цъ — середнього розміру, з корку або з рогозу в палець завгрубшки. Обидва ці поплавці чіпляють до волосіні так, щоб волосінь легко проходила крізь кільця, прив'язані до кінців поплавця; тоді легко можна буде прикорочувати волосінь, витягаючи корпа, бо, інакше, коли поплавець нерухомий, волосінь не прикорочуватиметься і коропа підтягти до берега дуже важко.

Грузило потрібне невеличке, на зразок сливки, ру-
хоме і не важке, щоб зручно було закидати насадку.

Ловити коропа слід на одну або дві вудки. Більше ву-
док ставити не варто, бо волосінь, що лежить рівнобіжно
одна з одною, стає помітна рибі та, крім того, рибальці дове-
деться розпорощувати свою увагу.

Закидаючи дві вудки, треба ставити одну довшу, а дру-
гу коротшу: одну на коропа — з горохом та кукурудзою, а
другу на язя — з пішоняною кашою або макухою.

Підрізати коропа слід обережно, щоб не розірвати йому
губи і, підрізавши, треба негайно стати на ноги, вибрести
зручну для себе позицію і дати коропові походити у воді,
щоб він спочатку заморився, а коли знесилиться — тягти
до берега.

Деякі недосвідчені або нетерплячі рибалки починають
тягти коропа до берега, щойно підрізавши його, і через це
гублять найцікавіший момент лову коропа, коли він, кида-
ючись то в той, то в другий бік, ніби обмірковує кожен
свій рух, намагаючись перехитрити рибалку.

Але, знесилившись у руках досвідченого рибалки, короп
віддає себе до рук переможця і покірно йде на волосіні
до берега. Іноді ж він, побачивши на березі рибалку, намага-
ється востаннє вирватися і кидається вглиб або в корчагу
та бережняк.

Витягнутий на берег короп кілька хвилин лежить неру-
хомий і лише дивиться своїми розумними і сумними золо-
таво-зеленими очима.

Ляц — Abramis brama - Brachsen

Тіло ляща широке, плескате і тонке, з темними плав-
цями, голова невеличка, рот маленький. Колір ляща міня-
ється залежно від віку. Молоді лящи — сіруваті з сріблястим
відтінком, а старіючи, темнішають, забарвлюючись у
темно-золотавий колір, що переходить у зовсім темний на
спині.

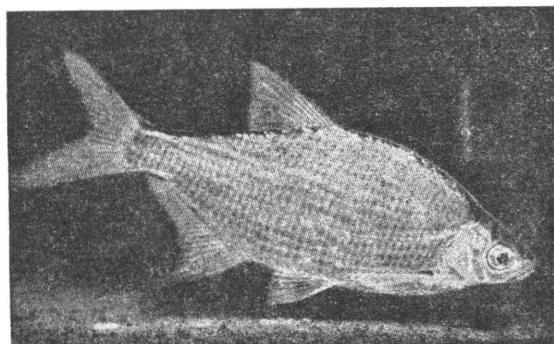
Лящи є чималі — до 70 см завдовжки і до 5-6 кг вагою.
Ta найчастіше на вудку потрапляє ляць вагою в 2-2,5 кг.

По річках (Ворсклю, Псьол, Донець) ловлять ляща під
назвою чабака.

Дуже поширена риба на цілому терені. Має промислове значення.

Ляць дуже обережна і ляклива риба, хоч і не така розумна та сильна, як короп.

Живе ляць по таких самих місцях, як і короп. Він так само любить ями, але з глинястим нерівним дном та з помірною течією.

Мал. 45. Ляць.

На чистих піщаних місцях ляща подибуємо дуже рідко, а по ямах з піщаним дном він тримається на великій глибині.

Нереститься ляць у травні на обмілинах або по сагах (річних затоках). В цей час він залишає свої постійні місця і зграями йде за течією на кілька кілометрів від своїх ям.

Щоб ловити ляща, треба, як і на коропа, добре запригадити місце. Пригаду слід сипати за два-три дні до ловіння, викинувши добрий казанок вареної пшениці, ячменю, пшоняної каші або кукурудзи та макухи, змішаної з мокрою глиною чи піском. Це саме слід зробити, на передодні лову, звечора, або того самого дня, тільки цього разу пригади треба кидати менше. Кидати пригаду треба трохи вбік від місця лову, щоб течія приносила пригаду саме на бажане місце.

Ловити ляща найкраще на великого земляного червака-виповзня, на пшоняну кашу, варену пшеницю, молоду м'яку кукурудзу і навіть на добре зварений горх, а також і

на конопляну макуху, настромлюючи її грудочками так, щоб вона трималася злегка у впадині між стрижнем і зазубнем гачка: можна також прив'язувати тоненькою ниткою.

Присутність свою ляць виявляє скидом, особливо вранці, увечері або перед зміною погоди — перед дощем, грозою. Скидаючись, ляць вистромлює з води голову, потім показує спину, хвіст і знову поринає у воду, через це розходяться по воді кола.

Ловити ляща починають напровесні — з квітня, але під час нересту і якийсь час опісля нього ляць майже не бере. Справжній «кльов» ляща починається в липні і триває майже до кінця жовтня.

Найкраща пора дня, щоб ловити ляща, — це ранок і вечір, але по багатьох місцях, де його чимало, ляць бере вночі, підпливаючи близько до берегів.

Яким же способом ловити ляща?

Ляща можна ловити з крутого берега, з обмілини, вибираючи глибокі місця, біля корчаг та закидаючи насадку далеко від берега. Якщо береги незручні, щоб ловити, ляща ловлять з човна. Для цього забивають три кола в дно річки, щоб між ними можна було причалити човном. До одного з них пірв'язують човен, а інші два з боків тримають човен, щоб він не рухався і не збивав хвиль.

Вудлице на ляща беруть легке, тонке з гнучким кінчиком, і довге — метрів 4-5 завдовжки — з берези, ліщини або готове бамбукове.

Волосінь повинна бути тонка, сплетена або зсукана в 6-9 волосин або в чотирі нитки з звичайних коточкових ниток № 10, і довша за саме вудлице на 3-5 метрів, залежно від глибини того місця, де ловлять.

Поводець треба вибирати в одну жилку, пофарбовану в зелений або взагалі в темний колір, завдовжки — 25-30 см.

Грузило чіпляють обов'язково рухоме з невеличкої шротини.

Гачки вибають такі: коли ловлять на кашу, слід чіпляти гачок № 5-7; на горох, кукурудзу, червака, пшеницю — гачки беруть більші № 3-4, форми «Кірібі».

Поплавець краще брати рогозяний, щоб він був легкий і чутливий до обережного дотику ляща.

Клює ляць обережно і іноді навіть не топить поплавця, поволі натягуючи волосінь, і підтягує до себе поплавець.

В цей момент і треба злегка підрізати, щоб не порвати ляшеві губи.

Підрізаного ляща слід тягти не сильно або рвучко, а тихен'ко, бо спочатку, щойно підрізаний, він чинить опір і тому доводиться його тримати деякий час на волосіні у воді; лящ швидко заспокоюється і безсило, плавом іде за волосінню до берега.

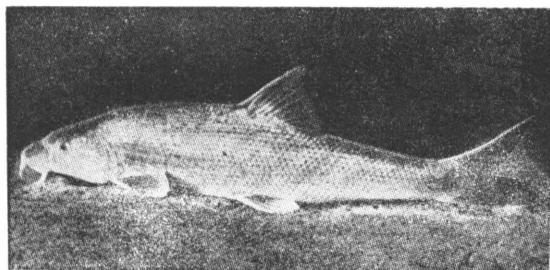
Ловлячи ляща темної ночі, слід на березі над самісінькою водою запалити багаття або поставити великий лихтар. Це дає змогу, поперше, бачити поплавці, подруге, світло вночі приваблює рибу до берега.

Вночі ловити ляща слід майже виключно на червака — виповзня або гнійового, настромлюючи його на гачок китицею.

Марена —*Barbus barbus* — Barbe.

Тіло видовжене. Рот з 4 вусиками; два довші по кутках рота, два коротші — спереду верхнього щелепу. Спина оливково-сірого кольору; на тілі місцями бурі плями. Довжина до 70 см. Плавці темно-бурі.

Найчастіше подибусем марену в середній Європі в р. Дунай, Рейн. На Україні — Дністер, під назвою усач.

Мал. 46. Марена.

Скупчується марена зграями, не відходячи довгий час від тих місць, де натрапляє на поживу.

Надзвичайно прожерлива риба; живиться крім різних донних тварин (іхтіофавна), ще й покид'ками, що потрапля-

ють до води з берегів. Не відмовляється й поласувати дрібненьку рибу.

Марена — риба дужа і коли потрапить на вудку вагою 2-2,5 кг., її не легко перемогти рибалці.

Ловлять марену з ранньої весни: з кінця квітня і до жовтня. Найліпше ловиться в той час, коли прибуває вода. Пояснюються це тим, що з прибуттям води, до річки потрапляє багацько різних споживчих речовин.

За ліпші місця для лову марени вважаються крути береги, кам'янисте дно, де вода вирує.

Спокійна, з помірною течією річка, не до вподоби цій, міцній і бистрій рибі.

Пригаду кидати слід недалеко від берега, за 2-3 метри від місця лову — проти течії.

Запригаджують марену вареною картоплею, кукурудзою, сиром, шматочками свіжої печінки та тваринної загусклової крові, себто всим тим, що нанизують і на гачок.

На земляного білого та тваринного червака марена ловиться також добре.

Вудлище на марену мусить бути міцне, бамбукове зі шпулею та з шовковою волосінню 40-50 м довжини.

Гачок прив'язують коротенький, добре загартований та нагострений, № 6-7.

Грузило беруть велике, що прив'язується на окремому мотузку, близько повідця.

Ловити марену в річці зі швидкою течією можливо лише без поплавця, тримаючи вудку весь час у руці. Щойно марена торкне насадку, кінчик вудки потрясе або ж погне (а це відчувається у руці) — треба швидким рухом підрізати рибу.

Пструг — *Salmo trutta* — Bachforelle

По багатьох струмках та гірських річках Середньої і Західної Європи водиться ця, надзвичайної краси й якости, риба.

Улюблені місця пструга: затишні кутки в тіні дерев, серед водяних рослин та в каміннях. Швидка течія, холодна чиста вода — найбільші вимоги для життя, цієї рухливої риби.

Фарба тіла різна, залежно від місця перебування. На тілі і хребетних плавцях розташовані чорні і червоні плямки, з синіми обвідками. Під час нересту дуже жвава; старі особи темнішають і тратять червоні цятки. Хвостовий плавець мало витягтий.

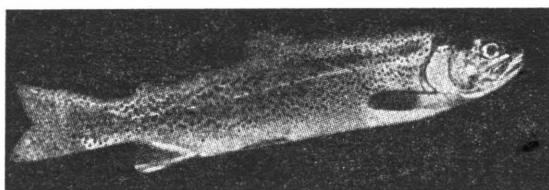
Нереститься в жовтні — січні, а в деяких місцях на вітві і пізніше.

В струмках, в яких бракує більшої кількості споживи, він дуже поволі росте і має лише 20 см довжини. В інших водах пструг дорівнює 1 м. довж. та 20 кг. ваги.

М'ясо його повноцінне, приємне та ніжне.

Пструги бувають такі: 1. лососевий пструг, 2. джерельний, 3. срібний, 4. алпійський, 5. лісовий, 6. кам'яний, 7. стовповий.

Ловиться пструг на комах, коників, звичайного гноїового червака, хлібного (з хлібного колоса) жука, тваринного білого червака та на штучні мухи, з ранньої весни і до пізньої осені.

Мал. 47. Пструг струмковий.

По струмках, де нема великого пструга, ловити його можна й на звичайну ліщинову, черемхову або бамбукову вудку, 3-4 м. довжини, з тонким, пружним кінцем.

Найбезпечніше мати вудку зі шпулею, що гарантує успіх перемоги над крупним пстругом, метким і дуже сильним.

Треба пам'ятати, що пструг дуже обережний і боязкий і тому треба вибране місце добре замаскувати, якщо поблизу немає қущів або дерева, уникаючи різких і зайвих рухів та не стукати по берегу.

Поплавець роблять з гусачого пера, а волосінь вибирають якнайтоншу (з волосні або жильну).

Грузило чіпляють маленьке, а то й зовсім без нього.

Гачок невеличкий № 7-8, добре вигострений. Коли ловлять вудкою типу «спінінг» зі шпулею (що найзручніше); слід розпустити волосінь за течією, щоб насадка була в найдальшій відстані від рибалки. Це ще більш гарантує рибальці якнайуспішніший лов.

Підуст — *Chondrostoma nasus* — Nas.

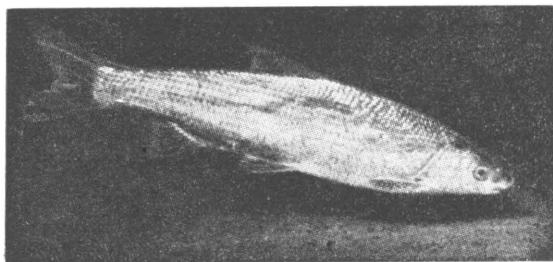
Дуже пошиrena риба на цілому терені. На Дніпрі, Дунаї, Рейні тощо, творить значний відсоток промислового лову.

Тіло його довгасте, стиснене, Ротик вистаючий, знизу плоский, спина зеленкуватая, боки ясні. Луска дрібна срібляста; плавці червонуваті. Довж. до 50 см.

Підуст любить бистру, чисту воду, швидку течію річки та піщане або кам'янисте дно, не глибокі місця, тримаючись дна.

Своєю поведінкою підуст нагадує язя. Зграями сновигає між каміннями або по піщаному дні, шукаючи поживи.

Як і язя найкраще ловити підуста ранком — на світанку і ввечері на заході сонця. Вдень підуста ловлять накидною вудкою, висно, спускаючи насадку на 1-1,5 м. завглибшки і недалеко від берега.

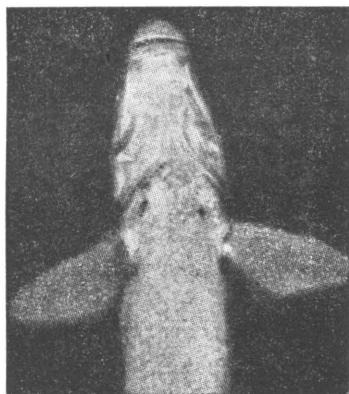

Мал. 48. Підуст.

Вудку вибирають легку, 3-4 м. довжини. Волосінь шовкова, або ж жильна. Гачок № 10-12. Поплавець з корка, стоячий.

Ловлять підуста на різноманітну насадку, залежно від того, на що запригаджувалося його у даному місці.

Але найкраще ловити підуста на тваринного білого червака, нанизуючи по декілька на гачок; на шматочки білого сиру та на звичайного гнійового червака.

Мал. 49. Голова підуста знизу.

Вибрали місце, слід запринадити його, щоб збиралася дрібна рибка. Наявність дрібної риби приваблює й крупнішу рибу, що сміливіше бере.

За принаду може правити варена пшениця, кульки білого хліба, та маленькі шматочки істовного сиру. Принаду кидають близько берега.

Вугор — *Anquila vulgaris* — Aal.

Поширений в Європі, Азії, Америці та західній Індії: по річках, великих лиманах поблизу моря, та в самому морі.

У Дніпробузькому лимані (Миколаїв-Херсон) вугор не рідкий. Довж. 1,5 м. та до 5 кг. ваги.

На Сумщині (Україна) до одного зі ставків, площею 25 гект., та 11-12 м завглибшки, з джерельною водою, ченці завезли вугря, що згодом добре окульттивувався. Але за відсутністю достатньої кількості споживчих речовин, нагулює вагу щонайбільше 1,5 кг., при довжині 1 метр. Характерно, що село в місці розташування става, привласнило назву «Угроди».

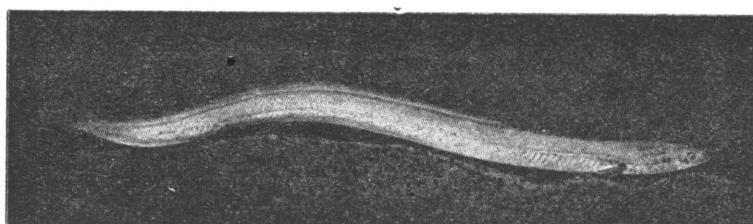
Тіло вугра темно-зелене. Спід — світло-сірий. Плавці — спинний, хвостовий та підхвостний один — з одним злучені. У бічній лінії близько 100-110 отворів. Живиться донними тваринами. Вугор — мандрівна риба.

На час нересту йде до моря. З яєчка твориться прозора стъожкуватая личинка що на 3-й рік виростає до 7,5 см. На весні четвертого року входе зграями в ріки, де й досягає статевої зрілості. Коли наближається час нересту, вугрі відмовляються від їжі, черево збільшується, спина темнішає, а очі нібито збільшуються. В такому вигляді вугрі прямують до моря на нерест.

Вугор ловиться в річках з травня й по жовтень. Влови бувають досить значні.

Вудку вибирають міцну, з товстою волосінню та великим гачком № 5.

Ловлять вночі на червака, нанизуючи його китицею, по декілька штук. Закидати насадку далеко не слід, бо вугор тримається близько берега.

Мал. 50. Вугор річковий.

Вугор риба дужа і рибалці не легко його витягти. Підрізаючи вугря у рибалки таке вражіння, нібито гачок потрапив у корягу або між каміння, ще хвилину і ви відчуваєте, що щось рухає вудку, отже це є характерна риса вугря, який відчувши небезпеку, напружує всю свою міць, щоб обірвати волосину. Але, стримавши перший тиск вугря, його дуже легко витягти на берег.

Де в річках є досить вугрів, ловлячи сома вночі, обов'язково потрапить на гачок і вугор.

РОЗДІЛ VI ЛОВ ХИЖАКА

Хижака ловлять найрізноманітнішими способами: на вудку, закидаючи насадку на дно чи висно, на «спінінг», на дерев'яну рогачку, перемет.

Крім цих, є ще сила різних способів ловити хижака, приміром, на петлю, зроблену з тонкого волосу і прикріплена до вудлиця: її накидають на рибу, що стоїть біля берега і зашморгують, але про ці способи ми не говоримо бо вони не такі вже цікаві для рибалки.

За насадку для хижака править жива і штучна риба, м'ясо, черваки, п'явки, жабенята і навіть підсмажені горобці.

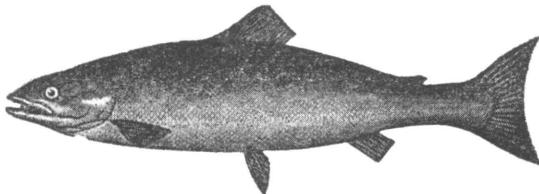
Хижак — риба ненажерлива і не вередує ні чим, отже, можна чіпляти найрізноманітнішу принаду.

Лосось — *Salmo salar* — Lachs.

Риба, що виступає в морях та ріках Європи, Азії та Америки. Головним місцем осідку лосося — гирло рік, звідки мандрує на нерест в річки зі швидкою течією, свіжою солодкою (прісною) водою та твердим дном.

З Балтику входить у р. р. Віслу, Рейн — до Базеля; з Чорного моря — в гірські потоки Дуная та його допливі (Ілер, Ізар тощо).

За спостереженням Науково-дослідної іхтіологічної станції перехід лосося з Голандії до Базеля потребує часу 7-9 місяців.

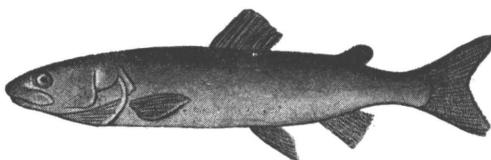
Мал. 51. Лосось (Дунайський).

Хижака, мандрівна риба, довж. до 2-х метрів, вагою 40 кг.

Рило трикутне, видовжене. Має великий рот зі значною кількістю гострих зубів. Луска кругла, дрібна та ніжна.

Спинний плавець розташовано посередині між головою та хвостом. Хвостовий плавець має один виріз. Довжина лосося в 6-ть разів більша за ширину. Горішна частина тіла на колір синьо-сіра, або ж зеленкувато-сіра. Нижня частина тіла срібно-біла. Старий лосось вподовж тіла має довгу радужну стрічку.

У відміну лососю Чорноморського басейну, маємо ще й сіро-синього з темними крапками на горішній частині тіла, що щороку мандрує до Рейну.

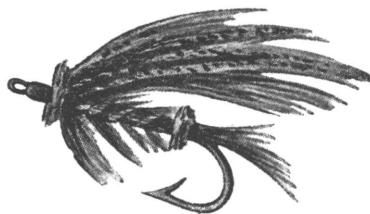

Мал. 52. Лосось (Рейнський).

Потрапляючи з моря в ріки, лосось міняє фарбу на темніший колір; плями збільшуються. Під час нересту по боках тіла і голови з'являються червоні і оранжеві плями.

Старі самці мають мідно-червоне черево і тому привласнюють назву «мідний лосось».

Залишаючи свої постійні місця лосось зграями йде проти течії в горішні місця річки, де й відбувається нерест з кінця листопада до половини грудня. Ікра відкладається на каміннях.

Мал. 53. Штучна мушка для лову лосося.

Мальок (виводок) залишається 1-2 роки на місці і, зміцнівши, здійснює свій перший перехід до моря, де й здобуває для себе більшу кількість споживчих речовин. Вже в 1-й рік молодий лосось нагулює значну кількість товщі та ваги.

Ніжне, високоякісне м'ясо червоного кольору. Отже лосось коштовна риба і має велике промислове значення. Пійманий у річці лосось значно ліпший за морського.

Ловиться лосось на штучні мушки та блешні, що нагадують дрібну рибу, в оточенні якої він перебуває.

Штучні мушки не важко зробити й самому з золотих та срібних ниток, з пташиного пера (див. мал. 53). Але це мусить бути зроблено надзвичайно вдало. Найліпше такі мушки придбати вже готові.

Лов лосося так захоплює рибалку, що він не почуватиме й втоми від кількоразового закидання вудки.

Ловлять лосося «спінінгом» з найчутливішою шпулею, жильною волосінню 70-100 м, щоб легко було закинути блешню або мушку на віддаль 30-40 м. від берега. Намотувати на шпулю закинену волосінь треба поволі, як і під час лову щуки.

Нерідко потрапляє на вудку лосось значної ваги. У цих випадках, підрізавши рибу, треба вибрести для себе зручну позицію і дати лососеві походити у воді, щоб він спочатку заморився, а коли знесилиться тягти до берега.

Щука — *Esox lucius* — Hecht

По річках та озерах найчастіше з хижаків натрапляємо на щуку. Щука дуже обжерлива і живиться не лише дрібною рибою, а може хапати й маленьких каченят і навіть істівне. Приміром, із шлунка щуки доводилося виймати шматок мила, який, очевидно, випустили у воду, купаючись або перути білизну. Істів щука і менших за себе щук: у шлунку щуки в 3,5 кг знаходили меншу щучку в 1,5 кг.

Зовні щука виглядає так: тіло її довге, як бруск, з широкою головою, великою пащею і витягненими наперед щелепами. Спина в неї темно-сіра, боки світліші з зеленкуватим відтінком, вкриті жовтими плямами і смугами.

Щуки бувають до 30-35 кг вагою, але на вудку найчастіше ловлять щук в 3-4-5 кг, а іноді навіть і більше — до 10 кг..

Щука дуже живуча риба. Так, наприклад, в той час, як короп живе до 50 років, щуці, піймані на озері Сенеж (на терені Росії) налічувалося 200 років при довжині до 3 м.

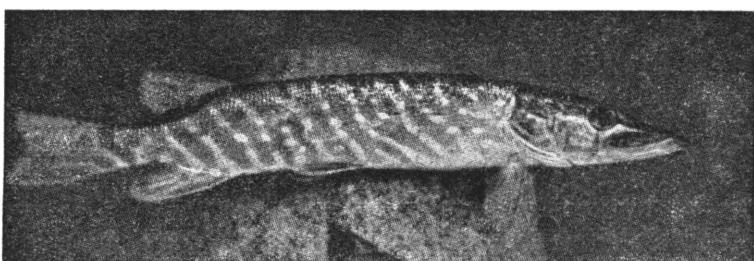
Нереститься щука в березні, виходячи для цього в саги або просто в осоку, залиту водою і через те, що нерест відбувається на мілких місцях, багато ікри гине, коли вода спадає.

Траплялось, що раптове спадання води заставало щуку на піску в осоці або в лозах і тут без води вона гинула.

Таке явище доводилося спостерігати приблизно 1903 року на Ворсклі під Полтавою, коли в лозах рибалка випадково натрапив на кістяк щуки в 2,5 метри завдовжки. Селяни-рибалки, що жили понад річкою, підбирали щук, коли вони нерестилися по сагах або місцях, залитих водою під час поводі.

Щука любить місця неглибокі, з водяними заростями і кущами на березі, де їй зручно полювати на дрібну рибу.

Вподобавши таке місце, щука залишається там на більш-менш довгий час.

Мал. 54. Щука.

Бере щука з ранньої весни і до пізньої осені. Влітку щука бере лише вранці та ввечері, а восени опівдня.

Річну щуку добре ловити на бичка, окун'ка, щипавку, що живе в куширі, невеличкого карася, головня, піскаря, верховодку та яльця, чіпляючи їх за спинку або за губи.

Найкращі місяці, щоб ловити щуку — травень та початок червня, а восени — вересень-жовтень.

Присутність щуки в певних місцях виявляє дрібна риба, що розбігається на всі боки, коли з'являється проміж неї щука. Коли вода тиха та прозора, можна помітити, як щука гониться за дрібною рибою, і рідко щастить врятуватися тій рибі, що впала щуці в око.

Головний спосіб активного ловіння щуки — це на живця вудкою, що на описі його ми й спинимося докладніше.

Коли ловлять щуку вудкою, живця спускають висно, або ж на дно. А що по озерах та сагах дно здебільшого мулке і поросле рослинами, то щуку тут можна ловити лише на вісі, спускаючи живця у воду на метр-пітвора завглибшки.

Мал. 55. Голова щуки.

В обох цих випадках вудлице беруть довге, метрів 5-5,5 завглибшки з металевим повідцем з гітарної струни та з гачком № 1 з довгим стрижнем.

Донну вудку слід, звичайно, закидати там, де чисте дно, щоб живець не зарився в кушир, бо інакше щуці не знайти його.

Таким способом щук ловлять по місцях, запринаджених щоб ловити корола, ляща, язя тощо, де завжди скупчується сила дрібної риби, що приваблює хижака, примушуючи його спуститися на дно.

Для вудки з поплавцем, якою ловлять не спускаючи насадки до дна, беруть волосінь, коротшу за вудлице на 1,5-2 метри, поводець чіпляють металевий на карабіні, а живця спускають на 1,5 метра завглибшки, де він плаваючи, приваблюватиме хижака.

Коли щука почне брати — в першому випадку, нахиляючи вудку, а в другому — тягнучи до берега волосінь, — слід швидко нахилити вудлице близче до води, щоб дати щуці вільно проковтнути живця і лише тоді сильно підрізати і тягти її до берега.

Другий спосіб ловити щуку — це на «спінінг». Цей спосіб ловиння найцікавіший і найскладніший, бо тут рибалка

мусить виявити максимум енергії і спритності. Про техніку ловіння на «спінінг» ми вже згадували.

Крім цих способів лову щуки, не можна не згадати ще й про пасивні, коли рибалка не бере безпосередньої участі у ловінні, — це ловіння на перемет та дерев'яну рогачку (докладно про перемет див на стор. 36).

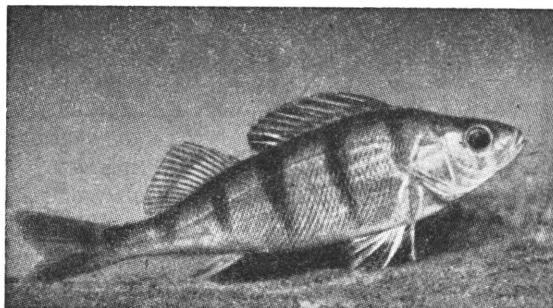
Коли ловлять щуку, конче потрібно мати з собою таке допоміжне приладдя, як підсака, без якої велику щуку небезпечно витягати руками, щоб не поранити рук.

Ловлячи на живця, треба ввесь час стежити, щоб цей живець був справді живий і взагалі дуже рухливий.

Окунь — *Persa fluviatilis* — Barsch

Водиться окунь майже по всіх річках, озерах і сагах. Любить він місця під крутыми берегами, біля корчаг, там, де багато водяних рослин, кущів, оситнягу. По цих місцях окунь проводить мало не цілісінські дні і тут його найкраще ловити. Зовнішнім виглядом окунь — риба досить гарна: тіло окуня широке і горбате, вкриває зеленкувата дрібна луска, що переходить у білу на череві.

Спинний плавець поділений надвое і передній з них гострий, як шпичка, а решта плавців яскраво-червоні, очі жовті, а впоперек тіла є кілька темних смуг.

Мал. 56. Окунь.

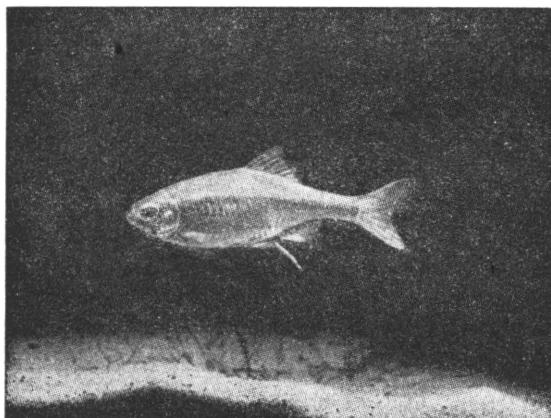
Розміром окуні від 10 до 40 см, а вагою доходять навіть 2 кг.

Живиться окунь не лише дрібною рибою, а й черваком, комахою, дрібними жабенятами, під час нересту риби — риб'ячою ікрою тощо.

Окунь нереститься на початку травня; для цього він виходить на обмілини і кладе ікру на водяні рослини та каміння.

Ловити окуня дуже легко, бо це риба дуже в'їдлива і тоді, як інша риба лякається навіть тіні птаха, що пролітає над водою, окунь сміливо дивиться на рибалку, не рухаючись з місця.

Окуня ловлять протягом цілого року; навесні та влітку найкраще ловити його на дрібну рибку або на червака.

Мал. 57. Пукась (живець на окуня).

Клює окунь добре і, коли натрапити на місце, де багато водиться окунів, їх можна чимало спіймати.

Найкраще ловити окуня вудкою на живця або на червака.

По озерах і ставах, звичайно, ловлять виключно на червака, спускаючи насадку так, щоб вона не доходила до дна на 20-30 см.

На живця окуня ловлять переважно вудкою, спускаючи живця у воду не до дна, а на 1,5-2 метри завглибшки. Живця - верховодку, бичка, піскаря, пукася або невеличку пліточку - чіпляти слід за спинку або за губу.

Вудлище на окуня треба брати середнє — 4-4,5 метри завдовжки, пружне і з не дуже тонким кінцем, щоб легше було підрізати.

Щодо волосіні, то й на найбільших окунів волосінь пле-тут у 2-3 нитки з коточкових ниток № 1 або з волосні увосьмеро чи вдесятеро.

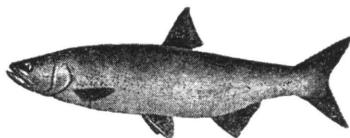
Поводець треба чіпляти металевий. Такий повідець вжи-вають тому, що часто, ловлячи окуня не з дна, можна спій-мати щуку і, коли поводець слабенький, вона перегрize йо-го й утече.

Грузило беруть невеличке, щоб воно лише не пускало живця на поверхню води.

Клює окунь сміливо і його треба підрізати тоді, коли він занурить поплавець; а коли вудка без поплавця — під-різають тоді, коли окунь добре нахилить вудлище.

Білизна — *Aspius aspius* — Rapfen

По глибоких ямах з різною водяною рослинністю і ла-вах, де течія швидка і вода чиста, можна сподіватися на-трапити на білизну. Цей хижак любить гуляти попід кру-тими берегами, де частенько лежить якась корчага або де-рево, занесене повіддю у воду, з сухим гіллям, що стирчить над водою. В таких місцях ми можемо завжди почути, як хлюпощиться у воді білизна, полюючи на дрібну рибу. Мож-на спостерігати, що, ганяючись за верховодкою, білизна ви-стрибує на поверхню і з розгону падає у воду, з силою б'ю-чи по воді хвостом.

Мал. 58. Білизна.

Виглядом своїм білизна нагадує верховодку. Вона така сама срібляста, як і верховодка, але з темнішою спиною, трохи видовженою і загостrenoю головою, з маленькими очима. Спинний і хвостивий плавці її сині, а решта плавців — червоні.

Пересічна вага білизни — 2-3 кг, але іноді доводилася ловити й більших — до 6 кг.

Білизна нереститься на початку травня і триває цей період майже 2-3 тижні.

Ловити білизну на вудку можна протягом цілого дня.

Вудлице на білизну беруть довгі — метрів 5 завдовжки, пружнє, з поплавцем; живця (верховодку, маленького головня, пліточку) спускають у воду, не глибше як на 1 метр. Поводець слід прив'язувати на білизну якнайтонший, хоч і не конче металевий. Клює білизна енергійно, хапаючи живця з розгону. Взагалі, як і кожний хижак, білизна кидаеться на зграї дрібної риби, хапаючи намічену рибку.

Іноді, по весні білизну ловлять хльостом з берега та накидною вудкою з човна на комах і хрущів.

Ловити білизну можна і на рогачку, а також на штучну рибу спінінгом, як описано раніше, особливо у другій половині літа, коли білизна найчастіше підходить до поверхні води.

Помітивши, де білизна викидається, полюючи на дрібну рибу, в цьому місці прив'язують до дерева, що стримить із води або звисає над водою, дерев'яну рогачку або вудлице. Живець повинен бути надзвичайно рухливий і тому, помітивши, що живець стає млявий, його слід міняти на свіжого.

Судак — *Lucioperca lusioperca* — Zander

Судака легко піznати з його довгого тіла та гострого писку. Спина в нього на колір зеленувато-сіра, а черево — біле. По боках тулуба як і в окуня великі рудаво-сірі плями, що йдуть смугами від перекрістя плавців. Плавці в судака теж дуже подібні до окуневих, а спинний та хвостовий плавці вкриті темними плямами.

На колір судак світліший за окуня і значно більший розміром.

На Доні та р. Кубань його звати сула.

На вудку ловлять судака пересічно від 1 до 3 кг, але по великих річках є судак вагою до 10-12 кг.

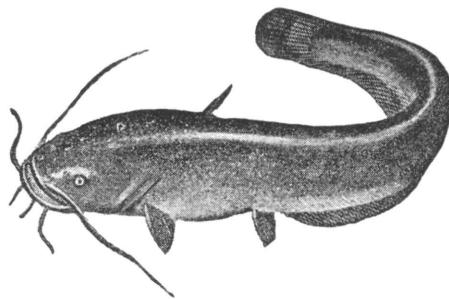
Нереститься судак у квітні по берегових заростях і сагах; туди він виходить із своїх глибоких місць і після нересту повертається на старі місця. Взагалі судак любить

редливий і нищить усе, що потрапить йому в пащу: живців, падло, хапає каченят, що плавають на воді, а найбільше любить він водяних зелених жаб.

Нереститься сом у травні: нерест сомів дуже рідко відбувається в ямі, а найчастіше вони йдуть зграями на мілкі місця, порослі оситнягом і взагалі водяною рослинністю. Під час нересту в спеку, соми випливають на поверхню води і, перекинувшись черевом догори, лежать тут деякий час.

Брати сом починає зразу після нересту — на початку червня. У жаркі місяці — липень-серпень — соми беруть найкраще, коли ночі темні, а особливо грозової, хмарної ночі. В таку пору соми найчастіше виходять з ям.

Найуживаніші способи ловити сома — на вудку та перемет. Іноді, ловлячи вдень щуку на дерев'яну рогачку, залишають її на ніч на сома, але роблять це, коли гачок більш-менш великий, а волосінь міцна.

Мал. 61. Сом.

На вудку сома ловлять уночі на ямах, або з обмілин, коли берег вкритий береговими заростями, і насадку кидають завжди на дно поблизу берега. Вудлице слід брати 4-4,5 метрів завдовжки з міцною волосінню, великим міцним гачком і важким грузилом. За насадку правлять переважно великі озерні чорні п'явки, шматки м'яса, скойки й зелені водяні жаби. На перемет чіпляють таку саму принаду і розставляють його поблизу лав, куди сом іде з своїх ям на здобич.

Відомо, що великі соми, які майже не залишають своїх ям, живляться найчастіше зеленими водяними жабами. Во-

ни прислухаються до жаб'ячого квакання і, вислідивши жабу, кидаються на неї.

Крім згаданих способів, сома ловлять ще й на так званий квок або, як його ще звуть, «клопило».

Квок — це прилад, яким ловлять сома і виготовляють його так: беруть клинову, яблуневу або в'язву палицю в 0,5 метра завдовжки і в 1,5 см завгрубшки з одним грубшим кінцем, на якому видовбують виймку в п'ятак завбільшки (див. мал. 62) або беруть колінчасту палицю і обрізують грубший кінець її на зразок ратиці, як показано на мал. 63. Б'ючи виймкою або ратицею об воду, рибалка робить звук, що нагадує квакання жаби, або, як гадає більшість рибалок, такий звук робить самиця. На цей звук сом виходить із ями, побачивши насадку чи шматок м'яса, хапає її.

Б'ючи по воді ратицею або видовбленим кінцем палиці, рибалка мусить стежити, щоб рука рухалася лише до ліктя; б'ючи по воді зряду три-чотири рази і підтягають шворку трохи вгору. Трохи згодом пророблюють знову так само. Ловити на квок можна протягом цілого дня.

Насадку не пускають до дна на 1-1,5 метра; на велико-го сома шворка мусить бути дуже міцна, щоб витримала до 30 кг мертвої ваги. Гачок утрое більший і грубший за № 1, а грузило в 150-200 грам, залежно від швидкості течії.

Але треба сказати, що таким способом ловити сома іноді й небезпечно. Траплялося, що великі соми, викликані на квок, перекидали навіть човни (р. Псьол). Щоб уникнути цього, треба брати довгу шворку і не прив'язувати її ні до руки, ні до човна, а краще намотати кінець шворки на деревину і якщо загрожуватиме небезпека, кидати її у воду, бо при короткій шворці, та ще й прив'язаній до руки, сом, почепившись на гачок, потягне до ями і може затягти у воду і самого рибалку.

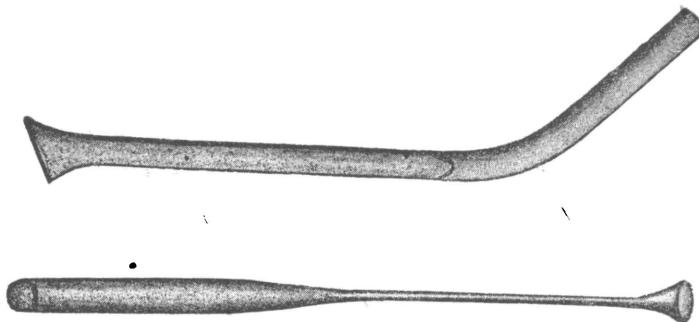
Великий сом надзвичайно сильний і тому, зачепивши його на ямі з човна, слід мерцій їхати до берега, щоб відвести його далі від ями, на безпечніше місце, де легше з ним упоратися; ведучи сома до берега, треба стежити, щоб він не потрапив під човен, бо тоді він дуже легко може перекинути його.

На квок можна спіймати дуже великого сома. Траплялося, що року 1918 на Ворсклі під Полтавою в с. Вакулинцях ловили сомів 40-50 кг.

Іноді соми потрапляли на гачки зовсім випадково, крадучи рибу, спущену у воду на кукані (мотузу).

У липні 1929 року на р. Дінці рибалки довгий час не долічували риби, яку спустили у воду на кукані. Спостерігши, що рибу з кукана зриває сом, рибалка К. А. додумався спустити на кукані під'язя в 400 гр. вагою, та прив'язав до нього великого гачка. Раптом, за півгодини щось почало дуже каламутити воду і, коли рибадка кинувся до язя, з води показалась широчення спина сома, що проковтнув язя і почепився на гачку. Сом цей був такий великий і сильний, що його били по голові поліном, щоб запаморочити. Після жорстокої бортьби з сомом, всадивши йому ще кілька гачків у спину, рибалки витягли його на берег.

Сама лише голова цього сома важила 16 кг, а ввесь сом важив 62,8 кг.

Мал. 62, 63, Квок.

РОЗДІЛ VII

ТРОХИ ПРАКТИЧНИХ ВКАЗІВОК ДО ЛОВУ РИБИ

ЯК І ЧИМ ПРИНАДЖУВАТИ РИБУ

Хоч деякі рибалки і не прихильники принади, вважаючи, що принада збирає дрібну рибу, яка й об'їдає її на гачку або, мовляв, зменшує значення лову, але ми вважаємо, що принада, як засіб підготовити місце для самого лову, конче потрібна.

Далі ми скажемо, як виготовляти принаду та користати з неї.

За принаду можуть правити речовини тваринні і рослинні.

З тваринної принади вживають м'яса, загуслу кров, печінку, черваків, равликів, хрущів, метеликів тощо.

З рослинної принади найприступніша і найуживаніша для багатьох риб нехижаків хлібна принада, варене збіжжя і стрючкові рослини: пшениця, жито, ячмінь, горох, кукурудза; дуже добра принада з пшоняної каші або конопляне сім'я, яке спершу товчуть і, змішавши з мокрим піском або глиною, кидають рибі на дно. Конопляна макуха — одна з найкращих принад для коропа, язя, або ляща. ЇЇ лупають і кидають у воду невеличкими грудочками або дрібно трут'ї, змішавши з мокрим піском або глиною, кидають на дно.

Під час самого лову на запринадженному місці дуже корисно ще підготувати рибу тією самою речовиною, що й запринаджували. Але більшість рибалок обмежуються тим, що кидають у воду потроху тієї речовини, на яку ловлять.

Якщо течія повільна, принаду слід кидати біля гачка. Якщо швидка — кидають вище за течією, беручи до уваги швидкість течії і глибину даного місця.

Сиплячи принаду під час лову, слід пам'ятати, що принади треба давати стільки, щоб вона лише збуджувала аппетит риби. Насипаючи багато принади, ми так обгодовуємо рибу, що насадка для неї вже не цікава.

Витягаючи велику рибу з води, рибалка відструшує іншу рибу від даного місця і, щоб заспокоїти її, слід ще кинути принади (макухи).

Слід запринаджувати принаймні два місця, недалечко одне від одного і, коли на одному місці риба бере погано, варто перейти на друге.

А взагалі, коли риба добре клює, принади кидати не слід, а коли й сипати, то дуже небагато.

В ЯКУ ПОРУ БЕРЕ РИБА

Риба бере різно, залежно від багатьох причин: від самої вудки, форми і розміру її частин, від насадки, породи риби та розміру її, від того, чи риба голодна, від форми і розміру гачка, плавця, від пори року і дня, від стану погоди, від характеру місцевості, де доводиться ловити рибу і т. інш. Взагалі можна сказати, що риба бере енергійніше на проліт і пізно восени.

Влітку риба добре бере вдосвіта, гірше ввечері і найгірше опівдні.

Що близче до весни або до пізньої осені, то краще бере риба серед дня і, безперечно, в цю пору є такі дні, коли риба добре бере опівдні.

Хмарними днями, так само, як і весняними та осінніми, риба бере добре опівдні.

Перед нерестом, а особливо після нього, риба починає брати краще.

Коли вода прибуває, риба гірше бере, бо можливо, що в цей час риба вже не така голодна, поївши тих поживних речовин, що їх занесла вода, коли спадає - краще.

Легенький вітер і невеличка прохолода сприяють лову, особливо на донні вудки; в спеку, навпаки, риба бере погано.

Скупчення на невеликому просторі води риби, а особливо дрібної, коли ловлять велику рибу, сприяє взагалілову риби на цьому просторі.

За деякими винятками, що відмінніша якось частина річки чи озера від решти простору, то більше шансів на те, що риба тут братиме краще; приміром, по широких річках

риба краще бере у вузькому її місці і навпаки; по глибоких — краще клює на обмілинах, по мілких — на ямах і т. ін.

Підчас поводі в каламутній воді мало хто з рибалок ловить, але в цей час риба бере досить добре і особливо по загачених річках.

Ловлять у цей час лише на донну вудку з грузилом, вага якого зменшується мірою того, як течія повільнішає. За насадку править гнойовий червоний червак, помітніший у мутній воді; крім того, навесні він частіше трапляється рибі, ніж в іншу пору року.

Щодо рибальських прикмет, то для рибалки дуже важливо знати, чи може він за певної години і вітру сподіватись успішних уловів.

Прикмети такі справді є, але про них мало хто знає, хіба лише спостережливий рибалка, що ловить рибу довгий час на одному місці.

Взагалі на підставі спостережень можна сказати, що риба бере, коли вона голодна, і тому вона клює періодично; ці періоди живлення для різної риби неоднакові, бо трапляється, що хижак бере саме тоді, коли нехижак залягає і навпаки. Найкраще риба бере через кілька днів після нересту, тому для рибалки дуже важливо знати, коли саме нереститься та чи інша риба.

Помічено, що риба найчастіше нереститься наприкінці місяця, або на молодика. Відміни місяця, безперечно, впливають на життя риби, але цей вплив не можна підвести під загальне правило. В одному місці риба під час молодика не бере і починає брати лише в першій четверті; коли місяць у повні — бере гірше і починає добре брати, коли місяць сходить на кінець. По інших місцевостях, навпаки, — риба добре бере на молодика і зовсім перестає брати, коли місяць у повні.

Бере риба різно не лише залежно від відмін місяця, але й від багатьох метеорологічних умов — стану погоди, напряму вітрів, врешті, у зв'язку з прибуванням води від дощів.

Як загальне правило, найкраче ловиться риба ясного, тихого, свіжого ранку з невеличким туманом.

В негоду, що триває більш-менш довго, риба перестає брати іноді за день або й два до її початку. Під час великого

північного і північно-східнього вітру риба не клює, крім, хіба, щуки, що в таку годину жадібно бере насадку. А вся інша риба стоїть спокійно по сагах і не думає про їжу.

Під час бурі на річці, цебто, коли вітер дме проти течії, добре бере ляш, бо хоча він і стоїть на ямі, але вітер, як кажуть рибалки, «вибиває його з ями». Сильний, погожий вітер, що дме за течією, також не сприяє лову риби.

Це основні і характеристичні прикмети лову риби, про які треба знати кожному спостережливому рибалці.

ЧАСТИНА ДРУГА

НАПІВПРОМИСЛОВИЙ ТА ПРОМИСЛОВИЙ СПОСОБИ ЛОВУ РИБИ

Материкові басейни добре відмежовані один-від-одного так морями, як і континентами (суходолами), утворюючи непореможні препони для проходу більшості риб. Крім того, солодководні риби за своїм фізичним станом, різноманітніші, ніж морські.

Район Ново-Зеландських островів характерний малою наявністю солодководних риб, частина яких відноситься до родин, що перебувають у морі.

Не багата на рибу також і Австралія. Там, наприклад, відсутні такі породи риб, як коропові та окуневі.

Острови Океанії надзвичайно бідні на солодководні риби, а та, що є — складається майже виключно з проходних риб.

Південна та Середуща Америка має надзвичайно багату іхтіофавну, хоч родина коропових там відсутня. Зате наявність сомових має чимале промислове значення.

Для Африки характерне те, що фавна риб збігається; з одного боку з Південною Америкою, з другого — Індією.

В Індії та Індокитаї особливо багато презентуються коропові, сомові, та в'юнові породи риб.

Європа найбагатіша на осягрові та лососеві породи риб, як одночасно й на коропові, які посідають значне місце в світі.

У водоймах Європи живе близько 1000 видів риби, з них промислове значення мають до 300 порід.

Напівпромисловий лов риби

ОСТЕНЬ

Остенем добре бити рибу темної ночі в тиху годину і в чистій воді з вільною течією, щоб добре було видно дно.

Полювати на рибу остенем починають після поводі, з травня і до морзів, аж поки вода почне замерзати. Але найкращий період бити остенем — з половини вересня або

жовтня, коли трава ляже на дно, вода стане прозора і ніщо не заважатиме добре бачити рибу. Б'ють остенем з човна на невеликій глибині, не більше від 2-2,5 метрів із світлом. Щоб освітлити дно річки, вживають особливого приладдя. Це зігнутий залізний держак, до якого вгорі приварюють також зігнуте на кінцях під прямим кутом залізне пруття, і ввесь цей прилад нагадує жаровню в $\frac{1}{4}$ метра заввишки. Містять його на носі човна і тут же стоїть рибалка з остеinem; на кормі стоїть той, що керує човном. Човен мусить бути дуже легкий, правити ним треба спокійно, без зайвих рухів і шуму.

За матеріал для освітлення правлять сухі соснові або березові скілки. Щоб скілки дужче горіли, їх поливають гасом. Дуже добрий промінь дає ацетиленовий ліхтар, але не кожний може його придбати. Промінь добре освітлює дно навколо човна і рибалка, помітивши сонну рибу, подає знак зупинити човна або спрямувати його в бажаний бік і б'є рибу остеinem у спину, близче до голови.

Той, хто полює на рибу з остеinem, мусить бути дуже спритний, мати добре око, щоб влучити рибу. Здебільшого рибалка спочатку опускає остьень у воду і вже у воді наводить його на рибу.

Остьень на перший погляд скидається на виделку, але з більшим числом зубців: він має 7-10, а іноді і 12 зазубин на кінцях. Іноді остьень має на кінці подвійну борідку і тоді він скидається на стрілку.

Мал. 64. Остьень.

На найбільшу рибу, що її б'ють по глибоких місцях, остьень насаджують на довгу дерев'яну палицю в 2,5 метра завдовжки.

Влучену остеinem рибу притискають до дна, щоб зубці краще ввійшли в тіло риби. Трапляється, що велика риба,

особливо сом, вириває з рук остень, тому цю рибу б'ють великим остенем, прив'язавши до нього довгий, міцний мотуз з великим поплавцем на кінці.

Волок. Волок річний, не довший за 20 метрів, а іноді й коротший, і завглибшки до 2 метрів. Сплетений волок досить густо і тому в ньому залишається і гине багато дрібної риби.

Ловлять волоком рибу вбрід: бредуть з ним побіля берега, найчастіше вночі, або пізно ввечері.

Що риба збирається там, де є рослинність, по річках з голими берегами принаджують рибу таким способом: кидають у воду гілля і, коли стемніє, обережно обходять із волоком ці місця.

Мережі Чимало ловлять риби в заростях мережами. Мережа — потрійна сітка: середня стінка її густа, бічні — рідкі. Риба з розгону б'ється об першу стінку, проскакує крізь неї і заплутується в густій, бо густа стінка, просунувшись у петлю другої рідкої, не дає рибі і поворухнутися в ній. Здебільшого в мережі заганяють рибу, положаючи її в заростях хрокалом,* але вночі вона заходить в мережі і сама. Велика риба здебільшого хитра, сильна й перестрибує мережі або намагається пробитися крізь них.

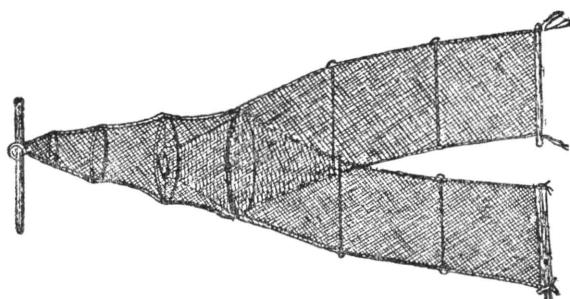
Ятір Ятір має вигляд конуса з півколом, в основі. Сітка натягнена на кілька обручів від трьох до п'яти. Ятері є звичайні, без крила, з одним крилом (з поперечною сіткою) і з двома крилами.

Звичайним ятерем, що складається з п'яти- шести обручів, ловлять переважно щук. Ставляють цей ятір навесні, коли піде крига, побіля берегів по сагах. Укріплюють ятір на трьох кілках: основу конусу прикріплюють до одного кілка, а передні кінці ятера до двох інших. Ятір з одним крилом ставлять як і звичайний, але крило його розтягують удовж і лежить воно всторч до основи. Ставляючи ятір з двома крилами, їх розтягують всторч до довжини всього ятера. Крила ці мають завдовжки до п'яти метрів.

Крила двох останніх ятерів зроблені, щоб упіймати в ятір якнайбільше риби. На ці крила риба ще здалеку натикається і потрапляє просто в ятір.

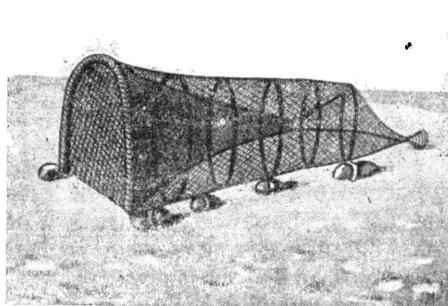
*) Хоч заганяти рибу хрокалом заборонено.

Ятір ставлять по ставах, сагах, озерах в місцях, густо порослих осокою, очеретом, а найчастіше по річках за течією води, бо риба завжди іде проти течії.

Мал. 65. Ятір з двома крилами.

Великі, безкрилі ятері ставлять і на морі, поблизу камишів. Такий ятір занурюють у воду, прив'язавши мутри, як показано на малюнку.

Мал. 66. Ятір морський, безкрилий..

Верша. Верша має близько 4 метрів завдовжки і, як ятір, її натягують на круглі обручи. П'ятий обруч напівкругла дуга — стягується мотузом. Від нього йде горло до другого обруча і прикріплюється до третього мотузами, а від цього обруча починається друге горло, що йде до четвертого обруча і прикріплюється до п'ятого. Отже, верша має два

горла, що йдуть вузьким отвором у середину верші. Потрапивши у вершу, риба не може з неї вийти і ще більше заплутується в ній, ніж у мережі або ятері.

Верші часто плетуть з лози подібно до кошика на 1,5 метри завдовжки, що формою своєю скидається на конус. Закінчується цей кошик кільцем, до якого прив'язують мотузка. В цей кошик кладуть менший кошик, що створює таке саме горло як і у верші. Цей другий кошик також має форму конуса, основа якого (зебто найбільший обруч його) значно ширший за основу першого кошика. До найширшого обруча, що править за вхід, чіпляють два камені, вагою 5-6 кг, які й тримають ці кошики на дні.

Здебільшого такий кошик ставляють на чималій глибині за течією, прив'язавши за кільце глухого кінця першого кошика до кілка. Риба пливе проти течії, потрапляє в отвір і залишається у проміжку між першим і другим кошиком.

Звичайну вершу, навпаки, ставлять по мілких місцях, але також за течією. Для цього річку перетинають не по прямій лінії, а зигзагувато, щоб легше було стримувати натиск води, залишаючи кілька отворів через кожні чотири метри; ці отвори мають дорівнювати отворові верші, яку спускається на самісіньке дно.

У вершу ловлять щук, карасів, линів, невеличких сомів, окунів тощо.

Цей спосіб ловити рибу ґрунтуються на певній властивості риби пливати проти течії, а через те, що вода з силою вривається в отвір загати, де стоїть верша, то, звичайно, риба збирається в цих місцях і потрапляє в поставлену їй пастку.

ГЛУШННЯ РИБИ

Щойно вода замерзне, вся риба перший час тримається під кригою і при світлі крізь прозору кригу річки або ставу видно, як стоїть риба. Цей час рибалки використовують, глушачи рибу кійком уночі, коли вона спить і своїм спинним плавцем мало не торкається криги. Взявши лихтар у руки, рибалка обережно йде кригою, не роблячи різких рухів, щоб не сполохати рибу, бо й під час сну вона дуже добре чує і б'є кійком проти голови. Удар тоді лише матиме силу, коли риба стоїть під кригою не глибше як на 30-35 см. Оглу-

шена риба перевертается догори черевом, але швидко очилює, тому рибалка, не гаючись, повинен прорубати сокирою отвір і підсакою викинути рибу на лід.

Зручніше глушити рибу вдвох. Один несе вогонь і глушить рибу, а другий швиденько рубає кригу, викидає рибу на лід.

ПУТИНА ТА АКТИВНЕ ПРОМИСЛОВЕ РИБАЛЬСТВО.

Більшість промислових порід риб та найкоштовніших з них — осятрові та лососеві — входять з моря у річки виключно весною. Низка інших риб хоч і не заходить в річки на нерест, але підходить близько до берега великими косяками також весною. На цих особливостях і побудовано путинний лов — себто лов риби під час її масового ходу. З року-врік якнайширше розгортається лов риби не періодично, але впродовж усього року, при чому не в масових проходах косяків риби, а в самому морі, виловлюючи таким чином рибу, що нагулє вагу, а не худу, яка нереститься.

Засобів та способів лову риб — чимало.

Найпоширеніші знаряддя лову, що мають промислове значення так у місцевих малих водоймах, як і на морі, наступні:

В О Л О К У ІІІ.

Це морський, береговий невід 150-200 метрів довжини, що складається з крила, корми та мотні (куль). Висота волокуші залежить від того, на якій глибині нею ловлять, а саме від 4 до 12 метрів, куль 20-25 метрів завдовжки. Волокушою ловлять головне середнього та великого частика: чабака, судака, тараню, коропа тощо. Ловлять волокушою рибу у весняну путину, розкидаючи її з шаланди (морський човен) у певному місці берегової зони, залишаючи один кінець троса (верьевку) на березі, а другий — підводиться до берега після того, як волокуша вже закинена в воду, на віддалі 1-1,5 км від берега. Витягають волокушу на берег механічно або ручним способом.

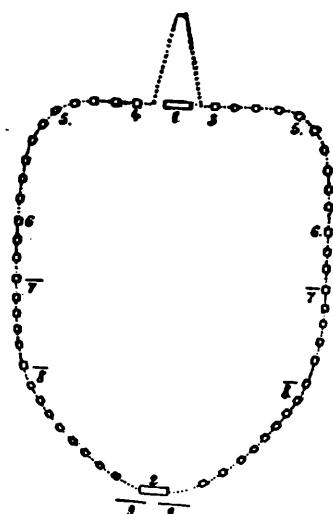
Лов риби волокушою застосовується тоді, коли крига відійде від берега, коли морські рибальські пароплави, або парусові човни, за метеорологічних умов не спроможні вийти в море, а весняна путина починає розгортатися.

Н Е В І Д.

На зразок волокуші збудовано і невід. Довжина невода сягає 400-500 метрів, вишина 7-12 метрів: крило 2 метри, корма — у мотні — 7-12 м., та довжина мотні — 35-50 м.

Невід використовується для лову риби по морських лиманах, великих сагах та на озерах.

Рибалки дніпробузького лиману, дніпровських плавнів, вважають, що такий невід — найпродукційніший спосіб лову протягом цілого року.

Мал. 67. Тоня підльодного лову риби.

Неводом добре ловити зимию. Ловлять рибу зимию в такий спосіб: прорубується велика квадратова ополонка ч. I, розмірм $2 \times 1,5$ метри. Праворуч і ліворуч від головної ополонки прорубується аж до витягалальної ополонки ч. 2 квадратові (або круглі) невеличкі проруби, розміром 50×50 см. на віддалі 15-20 м. одна-від-одної, через які й протягається за допомогою довших дерев'яних жердів, невід до ополонки ч. 2, що має назву «витягалльна».

Приладдя, що з них користуються рибалки для підготови тоні (місця лову): 1. жердини довж. до 15-20 м., 2. плішні, зі сталевими, гострими кінцями, добре загартованими, 3. ключки та вила для прогону жердин; 4. підсаки; 5. лопати, для викидання дрібної криги з ополонки.

ДРАЧКА.

Монтується драчка на зразок волока. Довжина 20-25 м. Назва «драчка» походить очевидно від того, що спід її має чимало грузил (мутри), що добре притискує спід до дна.

У водоймах, де перебуває у великій кількості бичок — драчка є найпродукційніший спосіб промислового лову.

Спосіб лову драчкою не складний. Ловлять драчкою з парусового човна в морі або ж по лиманах. Викинена з човна, драчка протягається на довгих канатах (довж. до 100 м.). Кінці каната, що рівнобіжно підтягаються до човна, положає бичка, заганяючи його до середини драчки - в куль.

РОЗПОРНІ НЕВОДИ (тягловий невід).

Довжина одного крила 150-200 м. та вишина 11-12 м. Високопродукційний спосіб лову чистякових порід риб (чабака, судака тощо).

Спосіб лову тягловим неводом складний тим, що розкидати його треба лише з допомогою моторового пароплата, виїжджаючи за десятки кілометрів від берега в місця, де за спостереженням рибалок проходить косяк риби і де іншим способом піймати рибу неможливо.

Занурюється розпорний невід двома великими грузилами, вагою 30-35 кг. кожне, прикріплюваними до крил. За допомогою двох баркасів (парусних) закинений невід протягається на довгих тросах яких-будь 1-1,5 км. Підтягнувши невід до човнів, його поступово з'єднується для того, щоб витягти рибу.

В одну тоню можна піймати 2-3 тонни риби.

СІТКИ ЧИСТЯКОВІ.

Чистякові сітки роблять одно і дворамочні, 15-20 м. довжини та 1,5-2 м. заввишки; вічко 40, 50, 60, 70 мм., з тонкої шовкової або ж коточкової (так зв. макарової) нитки. Останнім часом робляться сітки однорамочні, — себто поріж лише з одного боку сітки. На великих промислах таких сіток ставиться взимку водночас 100-150 штук, прив'язуючи крило до крила та розтягаючи їх на 1,5-2 км. Так само ставлять сітки і в іншу пору року, особливо під час весняної путини.

Цей пасивний способ лову є одним з найпродукційніших. Запляновуючи риб'ячу здобич, рибопромисловці будують свій плян виходячи головним чином з того, яку кількість сіток має підприємець. Але ж за несприятливих метеорологічних умов, часто-густо промисловці терплять великі збитки. Ловлячи сітками в кінці зими, відламана крига заносить цілі поля таких сіток. Так само й навесні, коли море бурлить, рибалки не знаходять десятки й сотні своїх сіток. Але щасливими вловами у весняну путину рибалки не лише повернуть загублене в попередній час, але й набудуть чималий прибуток.

С Т А В Н И К И (Ісалаги).

Сконструйовано ісалаги японськими рибалками, що останніми роками дуже широко застосовують його на Далекому Сході та в Середній Європі.

Рибалки називають японські ставні сітки «риб'ячими дворами», на виготовлення яких потрібно лише одного сіткоматеріялу (делі) від 300 до 500 кг. Тюлечні ставники ставиться в місцях проходу тюльки, хамси, на так званих гундерах (дерев'яних стовбах), що скріплюються поміж собою дротом. Крила, що розходяться під гострим кутом, тягнуться від отвора на віддалі 40-50 м.

Трапляються випадки, що до ставника потрапляє тюльки або хамси у надзвичайній кількості і тому часто-густо доводиться розрізати сітку та випускати рибу, щоб врятувати ставника та й саму рибу від задухи.

Ставлять ісалаги головним чином у добре вивчених місцях проходу косяків цієї дрібної, але ж коштовної риби, що з неї добувають риб'ячий товщ, а з луски продукують штучні перла.

ТРАЛОВИЙ ТА ДРИФТЕРНИЙ ЛОВ.

З різноманітних способів активного лову риби на великих морських промислах, застосовується **травловий та дрифтерний лов**.

Трал збудований як розпорний невід, але з короткими крилами і довгою мотнею. До кінців крил прибудовують так звані дошки, що розводяться від тиску під час руху мотором.

вого човна (траулера). Влови тралом досить значні — від 2,5 до 7 тонн а за окремий рейд — до 700 тонн риби.

Дрифтером зветься човен, що привадить лов риби плавними сітками. В таких сітках риба заплутується. Довжина з'єднаних поміж себе сотень сіток дорівнює декількох кілометрів. Лов плавними сітками відбувається у відкритому морі. Дрифтер, що з нього ставляться плавні сітки, після того, як сітки на довгому канаті (по-морському —трос) вже поставлені, припиняє працю мотора, відноситься течією на якусь віддаль, протягаючи сітки.

Дрифтерними або плавними сітками ловлять майже виключно верхову рибу.

В Японії та на Далекому Сході провадять лов риби так званими **дрифтерними комбайнами**, пристосованими для лову риби як траловими неводами, так і ставними та плавними сітками.

ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РІЧОК ТА ІНШИХ ВОДОЙМ.

Ріки, ставки та озера в житті кожної країни мають величезне економічне значення.

Зокрема ріки є не тільки зручний і дешевий шлях сполучення та перевозу вантажу, але й джерело дешової водяної енергії так потрібної людству.

Але на жаль цінне джерело дешової енергії людина не свідомо нісить, вирубуючи та взагалі винищуючи ліси, що призводить до обміління річок, пересихання ставків і невеличких струмків, що також зрушують чималі простори.

Крім того, невміле використання та винищування лісів також спричиняється до того, що ріка міняє своє корито і через це бувають великі поводі, що завдають людству чималих збитків.

Зміна течії річок шкідливо відбувається на рибі тим, що вода відходить від старих, зручних для нересту (викидання ікри) риби місць, риба позбавляється своїх затишніх куточків, а коли вода спадає багато мільки (дрібної риби) гине.

Беручі до уваги рибні цінності водойм, які людина при бажанні може збільшувати і цим поліпшувати рибне господарство, стане цілком зрозуміло для нас, яку велику увагу треба приділити охороні річок, ставків та озер, щоб мати змогу вигідно експлуатувати їх.

Як-же ми можемо охоронити наші водойми, а разом з тим і рибні багатства?

НАСЛІДКИ ЗАРОСТАННЯ ВОДОЙМ.

Великої шкоди завдає водоймам надмірне заростання їх. Досліди показали, що коли озеро, чи став над міру заростає різними водоростями, це спричиняється до гіршого живлення риби, бо чималу частину поживних речовин з ґрунту на дні водойми, як от солі калійні, фосфорити, азотові речовини тощо використовують рослини.

Звичайно, що водойми заростають водоростями поволі. Процес заростання озера чи ставу може тривати дуже довго аж поки водорості вщент не знищать водойми.

Як же відбувається процес заростання водойми?

Спочатку озеро чи став починає заростати різними болотяними мохами, потім болотяними квітковими рослинами, які, звиваючись утворюють трясовинні килими, що ширяться від берегів до середини водойми і кінець-кінцем затягують її всю. Іноді на такому килимі виростає невеличкий лісок, але цей килим не витримує тягару його, проривається, дерева падають на дно водойми і засмічують її, поволі обертаючи став чи озеро в мохове болото, що вкривається рідким чагарником.

Влітку відмерлі водорости падають на дно ставка чи озера і гниють там. Процеси гниття, занечищаючи воду, зменшують і кількість кисню, потрібного для дихання риби.

Взимку, коли воду в ставах та озерах вкриває грубий шар снігу та льоду, процеси гниття під водою спричиняються до того, що кисню у воді стає дуже мало, його не повністюється за браком допливу свіжої води і в таких умовах більшість порід риб (за винятком карася і ліна) задихається і гине.

Так зникло чимало ставів та озір, а разом з ними і їхні рибні цінності.

Коли вчасно не звернути увагу на надмірне заростання водойм і не вжити заходів до винищення заростей, то пізніше боротися з ними вже важко, бо процес заростання озера чи става набирає тоді стихійної форми, обертаючи їх у мохове болото.

Як же запобігти цьому лихові?

Насамперед треба при надмірному зростанні водойм викосувати і виривати ті рослини, що затягають зеро та обертають його на мохове болото. Ці водорости: хвоці, очерет, оситняг, рдест, кущі роголистий тощо. Їх треба косити і виривати попід берегами та викидати геть з води, щоб вони не гнили та не занечищували води. Треба також витягати та виривати рослини, що плавають на воді та пускають неміцно коріння в мулкому дні, як приміром тілоріз. Витягати водорости з води треба ще й для того, щоб розчищати рибі місця для нересту.

Не менше як надмірне зростання, шкодить рікам, ставкам та озерам і занечищення води в них.

ЗАНЕЧИЩЕННЯ ВОДОЙМ.

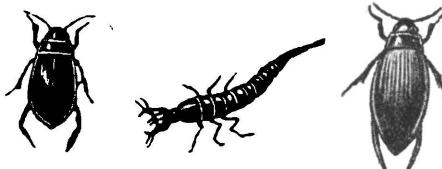
Воду річок та ставків занечищують тим, що зсипають на берегах водойм різну покидь, що поволі сповзає у воду, перуть близину, миють вовну, мочать коноплі, льон тощо. Таке занечищення води шкідливо впливає на водних тварин — риб та крім того, занечищаючи водойми, людність утворює з них джерела хороб для людини (приміром малярії болота) і для риб.

По містах часто занечищують воду в річках близькі до рік підприємства, що випускають зужиту, забруднену воду просто в річку, не очищаючи її. Така вода часто занечищує воду рік нафтою, а часом містить у собі домішки отруйних речовин, що шкідливо впливають на рибу і вона гине.

Щождо водопоїв, на які використовують здебільшого ставка, а де ставків немає — річки, то це до певної міри корисне явище, бо худоба витоптує водяні зарості попід берегами і не дає їм поширюватися та залишає у воді поживні речовини для риби і до певної міри здобрює ґрунт на дні ставків та річок.

ОХОРОНЯЙМО РИБУ.

Ворогів у риби чимало: приміром, водяні щурі, чаплі, навіть жуки, як от жук плавунець та його личинка (див. мал. 68), а також не систематичні вороги як кішка і випадкові — лисиця тощо. Але з поміж цих ворогів найлютіший ворог — людина.

Мал. 68. Жук плавунець та його личинка.

Людина не лише байдуже ставиться до різних шкідливих для риби умов, але — часом і свідомо шкодить рибі, переводячи рибні багатства водойм.

Як же людина шкодить рибі?

Під час весняного ходу риби всюди різними засобами і способами нещадно нищать рибу.

Чим тільки і як тоді не ловлять риби...

Ловлять її і неводами, ятірями, б'ють остеяями, труять, глушать і, виловлюючи такими способами рибу під час нересту, забувають головне, що з кожною пійманою самицею гине і все її рибне потомство, а рибу, що залишається жива лякають і відганяють від місця нересту.

Яких же заходів треба вживати до охорони риби?

Треба, щоб кожний не лише усвідомив собі неприпустимість такого винищування риби разом з її майбутнім потомством, але й іншого застерігав від подібного несвідомого, а часом і свідомо-шкідливого ставлення до рибних цінностей.

Часто доводиться чути скарги рибалок на те, що риба перевелася в тій чи тій водоймі, а коли подивишся на їхні сітки, вічко яких часто має в діаметрі до 1 см., стане зрозуміла причина безриб'я. Виловивши безліч мільки, яку тут же на березі викидається замість того, щоб пустити її в воду, звичайно не можна так скоро сподіватися на велику здобич, але ще більшої шкоди завдають рибі такі хижакькі способи виловлювання її як: глушіння бомбами, динамітом, вапном, кидання у воду дурману, отруйних речовин, кукільвану.

Задурманена та оглушенна риба спливає на поверхню і рибалки виловлюють її. Але виловити всієї мертвої риби вони не можуть, отже риби багато переводиться без жадної користі. Особливо-ж гине безліч мільки, через що такі способи виловлювання риби вщент руйнують рибні запаси водойм.

Турботи з приводу зменшення рибних запасів у водоймах і раніше спричиняли застосування різних заходів охорони риби. Приміром у кол. Росії вперше такі охоронні заходи застосовано в 1771 році, коли заборонялося виловлювати рибу меншу за встановлені розміри. Але запаси риби дедалі зменшувалися і треба було вже вдаватися й до наукового дослідження рибних водойм.

Наслідком цих досліджень був ряд заборон і обмежень у рибальстві, що привели до видання в 1878 році перших «Правил рибальства».

Дедалі з розвитком рибних промислів та зменшення рибних запасів, росли й обмеження та суворішало рибальське законодавство.

Видаваними законами насамперед забороняється труїти воду різним дурманом та отруйними речовинами, глушити рибу динамітом, бомбами, перетинати воду загатами та спускати її з водойм, забороняється ловити рибу в певних частинах водойм, а саме: по нижніх частинах риболовчих річок, у морях та озерах - перед гирлами рік, щоб охоронити рибу перед її входом у ріки для нересту. Такі заборонені простири встановлюється переважно для великих рік. Забороняє також закон ловити рибу деяких порід менших розмірів за встановлені, приміром, судака, білизну, вирізуба, марену — меншу як 27 см., коропа, чехоню, ляща, головня, рибця, підуста, язя — 28 см., ліна, тараню — 16 см., білугу — 115 см., осятра — 70 см., чечугу — 60 см., стерлядь — 27 см., раків — 10 см.

Довжину риби вираховують, міряючи її від переднього кінця голови до початку хвостового плавця.

Встановлені міри не поширюються на рибні розплідники та культурні рибні господарства.

Щодо рибальського сіткового знаряддя, то воно має бути не дуже густе, з такими розмірами вічка: для волочні та невода в крилах не менше як 40 мм., а в мотні не менше як 30 мм.; для плавних і ставних сіток, ятірів та іншого сіткового знаряддя не менше від 32 мм.

Останнім часом річки якнайшире використовуються для збудування гідроелектростанцій. Для того, щоб не припиняти рух риби, на таких водоймах будуються різноманітні «рибоходи», що дають змогу рибі обходити греблі.

Щоб правильно розуміти ці закони і правила, треба усвідомити собі те, що рибне господарство це частина тваринництва країни. Отже одна з важливих умов розвитку рибного господарства — суворо виконувати ці правила, що дасть рибі змогу розплоджуватися, а також не переводитимуться цінні породи риби: пстрюг, лосось, тощо не зменшуватимуться та не руйнуватимуться рибні запаси.

Від успішної боротьби за охорону річок, ставків, та озір залежить збільшення риби в них, а значить і якнайінтенсивніший розвиток рибного господарства, що посідає чимале місце в економіці багатьох країн всесвіту.

Беручи це до уваги ми бачимо, що мало лише охороняти рибу, а треба і розводити її.

ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РИБИ.

Велике значення риби як харчового продукту характеризується й тим, що на світовому ринку, щороку реалізується понад 9 міл. тонн риб'ячого м'яса. Головна продукція світового рибальства складається з оселедця, тріски та лосося. Для рибних промислів та переробки риби працює чимало підприємств, виготовляючи засоби лову; збудовано безліч рибальських та транспортових пароплавів, холодників, консервних фабрик тощо.

З цього бачимо, що потреба на рибу велика і на її здобуття та переробку кожна країна звертає велику увагу.

Риба, як продукт споживання, в житті людини відограє визначну роль, зважаючи на її високоякісні споживні речовини, так потрібні для людського організму.

Для характеристики цього наводим слідуочу діяграму.

**Діяграма
складу споживних речовин та калорійність риби.**

Назва	білок %.	тогіц %	вуглець %.	вода %.	попіл %.	Вітаміни				Калорій на 100 гр.
						A	B	C	D	
Риба	16,7	—	0,3	82	1	++	+	—	++	68
Оселедці	19	15	—	61	5	++	+	—	++	218

Р И Б Н И Ц Т В О.

Штучне заселення річок, ставків та озер мількою різних рибних порід дає багаті наслідки.

Вперше почали штучно розводити рибу у Франції. Французький селянин Жозеф Рені в 40-х роках минулого століття зробив спробу штучного запліднення ікри пструга (форелі) і, одержавши протягом кількох років добре наслідки, зберіг цю породу риби в тій водоймі, де рибалив, і навіть збільшив її запаси.

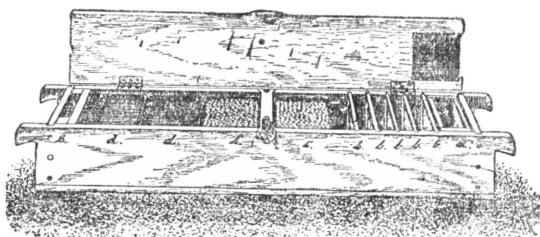
З метою збереження запасів коштовних промислових риб у багатьох країнах розгорнено мережу значних рибоводних заводів, як наприклад: в Чехо-Словаччині, в Польщі (Мидльники — поблизу Кракова), де провадяться великі роботи над штучним заплідненням пструга джерельного; Волховський (поблизу Петрограду) — сір; Уфимський — білориблиця. Великі рибзаводи Норвегії, Португалії тощо.

Мал. 69. Витискування ікри.

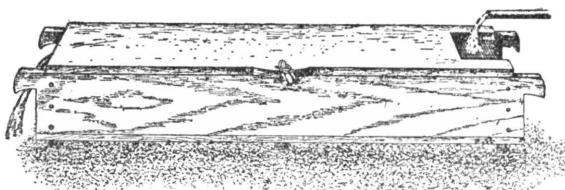
Штучне запліднення ікри відбувається в такий спосіб: беруть ікряну рибу і, тримаючи її над сухим посудом, обережно тиснуть рукою по череву (як показано на малюнку 69)

Витиснену і кру поливають молоками, що їх в такий же спосіб добувають від стиглих самців. Після цього і кру, разом з молоками обережно змішують і лише тоді вже складають у спеціальний ящик (мал. 70, 71), що в відділ під літ. «а»

Мал. 70. Ящик для запліднення ікри.

попадає вода, яка фільтрується у фланелевій торбинці, та протискується до від. під. літ. «с», де вже в ситах розміщено і кру, яка покривається водою на 4 см., що швидко обмінюються для достатнього постачання кисню. Мальок, що в таких умовах протягом 10-12 діб народжується, якийсь час підгодовується дафнією або ж спеціально виготовленою іжкою: кісткова мука, що зміщується з роздрібленою тваринною сухою кров'ю та хлібною межисеткою.

Мал. 71. Ящик для виводу малька в дії.

Штучне запліднення і кру коштовних порід риб корисне й тим, що її значно легше й вигідніше транспортувати в інші країни, ніж самого малька або посадкового матеріалу (годовика). Так, наприклад, з Далекого Сходу до Японії та Америки не рідкі випадки транспортування літаками і кру *ciræ* без жадної втрати.

ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА.

На цілому терені в широкому маштабі запроваджується культурне рибництво коропа по ставах, на рижових полях, у напівдиких (неспускних) водоймах та озерах. А для одержання зарибка (посадкового матеріалу) організовано мережу рибозплідників.

З метою організації культурного рибного господарства необхідно:

1. Мати докладні відомості щодо гідрології та гідрогеології місця, де має побудуватися рибне господарство.
2. Провести потрібні вишукові роботи (топографічні й гіпсометричну з'емки).
3. Меліоративні роботи.
4. Будову водозливів типу «Манах» та інші гідроспоруди.

Оже, ставкове будівництво вимагає господарчого обґрунтування попередніх технічних вишуків, складання відповідних проектів та плану побудови.

Такі вишукові роботи стосуються, головне, побудови великих ставків, з коштовними греблями та водозливами. Щождо системи невеликих ставків, то булеб недоцільно провадити такі детальні вишукові роботи, бо вартість їх значно перевищувала б саму побудову ставка.

Для утворення ставкової площині вимагається наявність низької місцевости, долини, балки, мокрої пойми - де вода стоїть близько поверхні. Найкраще місце для збудування ставка, - це: в районі струмків, пойми річок, мережі ключів, що виходять на поверхню.

Технічні вимоги полягають в тому, щоб ставок забезпечувався водою як найкраще, і щоб не замулювався.. Щож до ступіні забезпечення ставка водою у даному місці маємо определити з коліру й характеру рослин на мокріших місцях (рослинність в суху пору року свіжіша і зеленіша і, в більшості своїй нагадує болотяні рослини).

Крім цих гідрологічних вишуків важливо також урахувати й топографію місця. Під час весняної повені та при

заливах, усім перерізом балки йде вода. Несе вода по дну багато розмитого ґрунту - піску, глини, що проходячи через ставок, обов'язково осідатиме там. Наслідком цього ставок мільчає, та часом замулюється. Щоб запобігти замулювання, треба побудувати ставок з таким розрахунком, щоб розташований він був за більш високим виступом берега балки, за твердим ґрунтом. Хоч і в такому випадку вода, заходячи до ставка знову, робить повільний рух і відкладатиме мул, все ж з цим також можна боротися іншими засобами. Дуже важливо визначити й характер самого ґрунту, що є важливим так збоку вартості, як і ступіні постачання води до ставка. Хоч у більшості поверхневі ґрунти на низинах однакові, але все ж може статися, що в певному місці колись була глибша низина, що з часом замулювалася глиною; такі місця погіршують доплив ґрунтової води та ускладняють роботи.

Будуючи ставок у мокрій балці слід вибирати для випасової площини місце якнайшире, не глибоке та щоб мати найбільше дзеркало води. Для будівництва греблі та водозлива вибирають місце найвужче. Разом з цим, будуючи греблю треба врахувати й те, чи є близько підходящий ґрунт для збудування дамб.

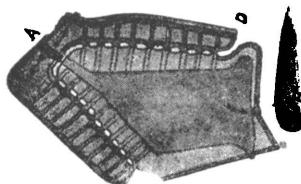
Загальна характеристика коропового господарства

Завданням рибництва є раціональне використання так природних як і штучних водойм зарилюючи їх швидкорослими породами риб, з метою одержання високоякісного риб'ячого м'яса. Озера, технічні ставки коло цукроварень та гуралень, ставки, побудовані для господарських потреб, можуть бути також заселені рибою, що не потребує жодних витрат на годівлю та на догляд за нею. Наслідки ж заселення таких водойм відограють значну роль щодо підкріплення й власної продовольчої бази.

Для успішного ведення такого рибного господарства, технічні водойми, використовувані ще й з метою вирощування товарової риби, мусять бути спускними або напівспускними (якщо вони мають значення водосховищ).

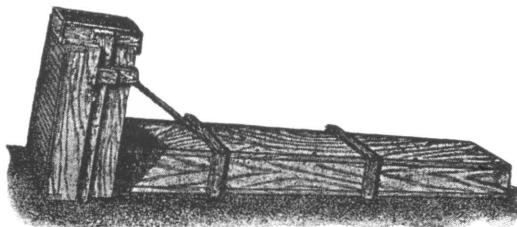
Технічні ставки при цукроварнях — за рідким випадком спускні. Але дякуючи тому, що більшість цих ставків ма-

ють ірігаційні відводи, все ж придатні для зариблення їх, хоч у більшість ставків потрапляє гаряча, дифузійна вода, що має в собі домішки аміаку, шкідливого для фізичного стану не тільки коропа, а і дикої риби: карася, щуки, окуня тощо, особливо в зімню пору року.

Мал.73. Схема побудови ставкового господарства.

Але треба, звичайно, орієнтуватись головне на організацію лише культурних рибних господарств зі ставками з джерельною водою або будувати їх поблизу струмків, що повинували б ставок струмковою або річною водою, збагачувані допливом кисню, з побудованими на них дерев'яними або залізно-бетоновими водозливами типу «Манах».

Мал. 72. Водозлив «манах».

Культурне рибне господарство поділяється на:

1. Повносистемне, що має нерестовики, зристову ставкову площину та нагульні (випасові) ставки з одно- трирічним обігом, продукуючи так товарову рибу, як і племінний матеріал.

2. Неповне: нерестовики та зристова площа ставків, що свою рибо-господарську діяльність обмежує лише процесами

розведення та вирошування посадкового матеріялу з метою реалізації його іншим закладам та особам, що мають нагульні ставки.

Повносистемні рибні господарства розподіляються на такі ставки:

1. Ставок в якому короп нереститься.
2. Зрістовий ставок, в якому мальок росте.
3. Зимувальники, або камерні ставки, де риба зимує.
4. Нагульна (випасова) одно або — дворічна ставкова площа, де вирошується товарова риба.

КОРОП.

Швидкорослий або культурний короп любить воду з помірною течією та м'який ґрунт.

Чим же живиться короп?

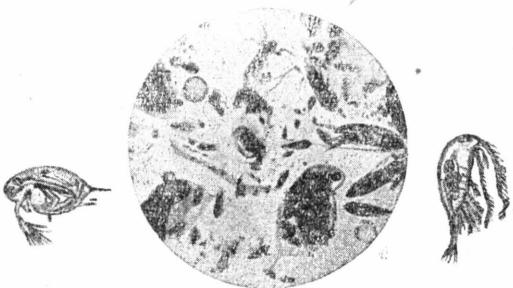
В 1888 році вийшла епохальна на ту добу праця Йосипа Суста, під назвою «Годівля риби», що ознайомлювала зі способом природної годівлі. По численних дослідах шлунка та кишок, за допомогою мікроскопа, виявлено ступінь споживання коропом мікрофавни. В ті часи було головним завданням рагулювати розмножування мікрофавни в теплих стоячих водах. Згодом Сустові праці стали підкріплени або доповнені рівночасними біологічними дослідами д-ра Захарієса в місцевості Плен, в солодководних озерах і інших стоячих водах. З цього ми довідуємося, що короп — пожирач м'яса, відживлюється найменшими раками.

Мікрофавна води поділяється на 6 груп:

1. Придонна фавна, створена з дрібних і найдрібніших тварин дна.
2. Планктон вільно плаваючий у воді.
3. Більша фавна берегової зони.
4. Личинки оводів, комах, вожак та ін. мух.
5. Ікра зі слімаків і мушлі (*molluska*).
6. Ріжного роду хробаки, черві земляні тощо.

З цих 6-ти груп найважніші — перша і друга, а саме: *Daphnia Congispina*. Містить в собі малу лічинку *Corethra plumicomis*.

Diaptomus castor. Містить в собі кулькову тварину.

Мал. 74. Мікрофавна.

Для того, щоб знати наявність споживних речовин та тварин ставка, насамперед треба провести відповідні досліди за допомогою мікроскопа та лупи, контролюючи й наявність споживи, збільшуючи кількість планктонних організмів шляхом плекання дна ставка та угноєння його. Найкраще викопати поблизу берега яму та засипати до неї гній, з'єднавши вузькою канавою з ставком, щоб розмножувальна дафнія в ямі вільно потрапляла до ставка.

Штучна годівля коропа складається:

З пареного гороху, кукурудзи, пшениці, ячменю, вареної картоплі, рапсової і конопляної макухи. Крім того, кісткова мука з домішкою межисітки, в концентрації з тваринною кров'ю, — найсмачніший корм для годівлі штучно виведеного малька на рибних заводах.

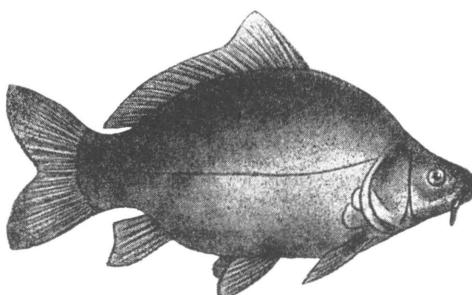
Найкраще почуває себе короп у водоймі з торфяним ґрунтом, хоч росте він менш інтенсивно, ніж в ставках, розташованих серед осель, городів та в полі. Серед ліса, де сонячне проміння слабше прогріває воду, також не сприяє успішному нагулові ваги риби. Добре прогріваний ставок сприяє кращому росту коропа. З цього виникає, що випасовий ставок мусить бути неглибокий, до 1 м. завглибшки. Чим

тепліша вода, тим більше їжі споживає короп. Взиму короп зовсім не споживає їжі, а перебуває в зимовому сні, зовсім в'ялий, стоять в глибшій частині водойми та у водяних заростях. За зиму короп губить до 5% власної ваги.

Короп дуже плодовита риба, що виметує під час нересту до 500 000 ікринок. Дякуючи тому, що не завжди успішно запліднюється ікра та велика кількість з неї знищується жабами та плідниками, яких не зразу після нересту ізоляється, діловий вихід малька дорівнює 10% загальної кількості виметаної ікри. Отже, від одного гнізда плідників (самка та 2 самці) матимемо 30-35 тисяч малька, що знов таки якась кількість відсівається під час перебування в зристових ставках.

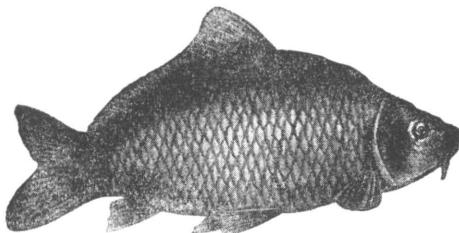
Найпоширеніші види швидкорослого коропа складаються з таких рас:

- 1. Дзеркальний**
- 2. Богемський, або чеський (голій).**
- 3. Лускуватий**

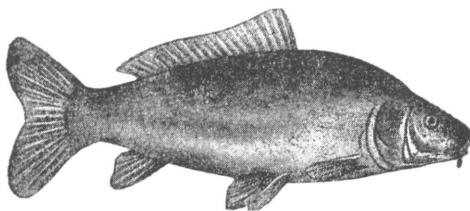

Мал. 75. Короп Богемський.

Крім того потрапляємо на відмінні від згаданих вище рас, як наприклад: **1. Айшгрюндер. 2. Французький або баварський. 3. Рамчатий.**

Мал. 76. Короп лускуватий.

Мал. 77. Короп Аишгрюндер.

Мал. 78. Голова коропа.

ТЕХНІКА ЗАРИБНЕННЯ СТАВКІВ.

З метою якнайкращого зариблення ставків існують норми посадки коропа, виходячи з наявності споживних речовин у даній водоймі та особливостей місця розташування ставка.

Нижче подаємо нормативи зариблення ставків та вихід рибопродукції.

Схема

зариблення ставків посадковим матеріалом коропа-годовика, малька та сьогорічки, з розрахунку на 1 гектар.

Місце розташування ставка	короп-годов. (перес. ваг. 20 гр.)	мальок (перес. ваг. 3 гр.)	сьогорічка (осіннє зарибн. став.)
1. В оселі	450	2000	500
2. Серед поля	350	1500	450
3. Серед городів	400	2000	450
4. У лісі	250	1000	350

ВИХІД

рибопродукції зарибнених ставків однорічного рибного господарства з 1 гектара.

Місце розташування ставка	Короп-годов. (перес. вага 20)			Мальок (перес. вага 3 гр.)			Сьогорічка (Осіннє зарибнення ставка.)		
	Кількість зарибн.	Вихід рибопродукції		Кількість	% відходу	Вихід рибопродукції	Кількість	% відходу	Кількість
1. В оселі	450	340	2000	30 %	280	500	10 %	450	340
2. Серед городів	400	280	2000	"	220	450	"	405	280
3. В полі	350	250	1700	"	180	400	"	360	250
4. У лісі	250	150	1250	"	120	300	15 %	255	150

МАКСИМАЛЬНЕ ВИКОРИСТОВУВАННЯ СТАВКОВОЇ ПЛОЩІ.

З метою якнайкращого заселення ставка, користаючись з наявних у ньому споживних речовин, в окремих випадках проводиться зарибнення ставкової площі двічі: на весні і влітку.

Відомо, що дрібна риба перший час тримається берега, в той час, як доросліша щукає глибоких місць, майже не використовуючи наявних планктонних організмів берегової зони. Отже, щоб якнайкраще використати випасову ставкову площину, користаючись з наявного природного корму, слід зарибляти ставок двічі: в кінці квітня - коропом годовиком в нормальній його кількості, а влітку - вкінці червня - додати ще й малька, пересічною вагою 3 гр. - 700 - 800 єкземпл. на 1 гектар.

Зарибнений в такий спосіб ставок значно збільшить вихід товарової риби.

Щодо глибоких спускних ставів та водосховищ, призначених для постачання води селищам, підприємствам тощо, - такі водойми найпридатніші для зариблення їх одночасно різними породами риб. Короп, наприклад, максималізно використовує донні тварини неглибоких місць до 2 метр. завглибшки, тоді як судак дякуючи своїй властивості й будові хоботка, сприймає споживу на значній глибині (10 - 12 метр.). Наявність споживних речовин глибоких місць става, дає можливість заселити його, поруч з коропом, ще й блакитним судаком та чабаком (лящем).

Ефективність виходу рибопродукції таких ставків значна.

Норма комбінованої посадки на 1 гектар: коропа - годовика 250 - 300 єкз. (залежно від кормової насиченості ставка), двохрічного блакитного судака - 200 та чабака - 150 єкз.

КОРОП на рижкових полях.

Заселення мальком або коропом-годовиком рижкових плантацій дає чималий прибуток від його реалізації, як харчового продукту.

Запускають коропа на плантацію після повних сходів рижу та заповнення плантацій шаром води в 10-15 см.

Годовиків коропа запускають 300-400 шт. пересічної ваги 20 гр. штука, а малька — 1200-1500 шт. на гектар.

Зарублення рижкових плантацій вимагає додаткових пристосувань, як забезпечення водозливів та водонапусків спеціальними металевими сітками, щоб риба не повиходила. Валики мусять бути міцними, щоб запобігти утечі води й самої риби. Магістральні канави на плантаціях будуються з таким розрахунком, щоб під час спуску води для тимчасової просушки чеків не вийшла риба та сприяли б успішному вилову дозрілої риби.

Попадаючи на рижкові поля, короп дуже швидко нагулює вагу. Знищуючи личинки комаря, короп водночас сприяє ліквідації шкідників рижу. Розриваючи поверхню ґрунту, короп у великий кількості поїдає хробачків, молюсків, червей, личинок рижового комарика та панцерного рака. Короп живиться насінням шкідливих для рижу засмічувачів, як наприклад, просянками, що в великій кількості обсипається в воду, а також споживає їх молоді сходи та майже цілком знищує личинки малярійного комара.

Вихід рибопродукції культурного коропа на рижкових плантаціях дорівнює 250-300 кг. з одного гектара!

ТРАНСПОРТУВАННЯ ЖИВОЇ РИБИ.

Призначена для відправки жива риба не повинна мати жодних травматичних пошкоджень та інших фізичних вад (хороб).

Перед відправкою риби на значну віддалю її не годується.

Транспортування живої риби провадиться при низькій температурі повітря і води. Найкраще перевозити рибу вночі. В холодній воді риба має найбільше кисню, тому легко дихає.

Перевозять живу рибу в бідонах містк. 35 літрів води, в живорибних бочках та в спеціальних залізничних вагонах з великими чанами для води, з пристроями для льоду та кисневих баллонів з розпилювачами і регуляторами.

Живорибна бочка має овальну форму, з отвором на горішньому боці розміром 20×30 см., що під час перебування

живої риби завжди відкрита. З боків прибудовано по одній ручці для зручності переноски. Місткість бочки — 200 літрів води. Бочка найпридатніша для далекої перевозки риби гужем.

Транспортувана живорибна бочка системи Дубіша має подвійне дірчате дно. Бруд збирається на нижньому дні, звідки викидають бруд за допомогою гумової рурки (шланга) і доповнюють чистою водою та кидається роздрібнений лід, знижуючи температуру води.

Мал. 79. Живорибна бочка сист. Дубіша.

Треба запобігти, щоб бруд не залишався в посуді, бо інакше буде велика страта риби.

Під час перевозки живої риби (годовика, малька і дорослої риби) супроводжувач мусить пильнувати чистоти бочки, подавати свіже повітря (кисень) з кисневих бальонів, або шляхом повільного переливання води циберкою, піднімаючи посуд над отвором бочки, аеруючи воду (штучне збагачення води повітрям).

Коли риби не багато — кисню подається менше. Різкої зміни температури також треба запобігти, вимірюючи час од-часу ступінь падіння або підвищення температури води.

Воду беруть джерельну або ставкову чи річкову, чисту і свіжу. Отже, додаючи або міняючи воду під час транспортування риби треба запобігти, щоб не додавати фільтрованої води, в якій дуже мало кисню, так потрібного для життя риби.

Снулу (мертву рибу), рибу хору і з травматичним пошкодженням, під час транспортування — ізолюють.

Підвозячи до става треба вибирати мілке, затишне місце, обережно випускаючи рибу з бочки. З живорибного вагону рибу вибирають циберками, разом з водою.

Щоб не знесилувати рибу під час перераховування її, беруть контрольний посуд (циберку) в якому вміщується певна кількість риби. Так само й малька: беруть дерев'яний ополоник з ручкою, місткістю 1 літр води, в якому вміщується, орієнтовно, 1000 шт. малька. Отже, якщо потрібно відпустити 10 000 шт. малька, треба відрахувати десять таких ополонників.

Транспортування живої риби літаками.

На сторінці 114 цієї книжки ми поділилися враженням про транспортування ікри сіра з Далекого Сходу до Америки. Останнім часом транспортування живої риби провадиться також літаками і ненадалеку відстань.

Зважаючи на швидкість транспортування риби, обгортають її лише мохом. Цей спосіб повітряного транспортування складніший тим, що риба залишається на декілька годин зовсім без води. Від провідника-фахівця вимагається великого знання та хисту, бо від нього залежить успішна перевозка живої, надзвичайно ніжної істоти.

Підвозячи цю рибу до ставка, звільняють її від моху, кроплять ставковою водою, щоб не потрапила риба до води з різкою зміною температури. Проробивши ці операції як найшвидше, рибу випускають до ставка.

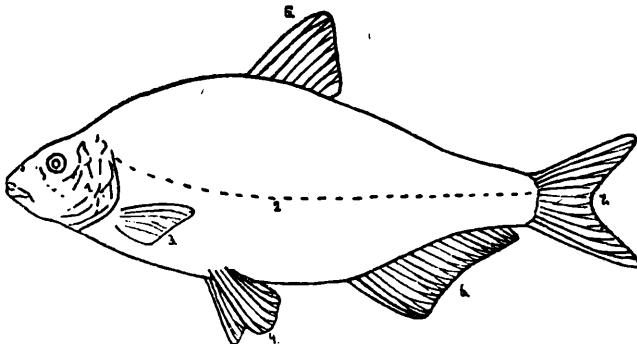
Траплялися випадки, коли фахівець-рибовод Р., транспортуючи посадковий матеріал коропа-годовика з Воронізького рибного господарства на Сумщину, провівши вдало всі запобігливі заходи проти загибелі, з 10 000 шт. годовика лише поодинокі екземпляри були мерцями, а решта байдоро розплівилася по ставку.

ЗНАКУВАННЯ — це найважніша і найцінніша річ. Етикетки — написи виготовлюємо на звичайному пергаміновому папері; пишемо тушом; вкладаємо етикетку для кожної риби окремо в рот, або коли має зуби, під зяброву кришку. Коли риба є вже в спріті у слоїку, розтягнена на плоскому

зазначаємо дуже точно і чітко: 1) Народня назва і наукова, 2) місцевість улову (річка, чи подати навіть близько положене більше місто, повіт, округу тощо, 3) місце лову і його характер (дно, струя), 4) день, місяць, рік, 5) прізвище збирача.

МІРЯННЯ ДОВЖИНИ ТІЛА — має важливе значення для систематичних і промислових цілей. Міряння провадиться уважно, металічним струментом, незабаром по приїзді з ловів. Риби укладаються на рівній дошці. Треба вважати, щоб не висохла. Для промислових цілей є важливо: 1) так зв. промисловий довжина яку міряємо в прямій лінії від половини ока до кінця підхвостних плавців (проміння плавців прилягають до черева), як також 2) вага зловлених риб. До наукових і загальних цілей добре при тому мати декільки даних відносно віку зміряної і зваженої риби; в тій цілі досліджується декільки лусок, зяброву покришку, 1-ий спинний (у ляща і коропуватих) або 1-ий колючий промінь червоного пл. (у судака).

СХЕМА БУДОВИ РИБИ:

1 - зяброва покришка, 2 - бічна лінія, 3 - грудні плавці, 4 - черевні плавці, 5 - спинний плавець, 6 - анальний плавець, 7 - хвостовий плавець,

КОНСЕРВАЦІЯ. Для кращого збереження риби-треба її консервувати. Робимо це так:

1) Рибу даемо до більшого посуду (щоб риба не згиналася) і поволі доливаємо формаліну, поки не одержемо розчин 3 - 5% (на один літр води близько 30 куб. см.).

2) Коли риба перестане рухатися-впорскуємо шприцем декільки куб. см. (залежно від розміру риби) формаліни в бік тіла і до рота.

3) Перетримати рибу в формаліні один два дні. (Залежно від розміру риби; вважати, щоб не надто заштывніла).

4) Обмити дестильованою або перевареною водою.

5) Перенести до: а) 30% алькоголю на 2 - 4 годині; б) 50% алькаголю на 24 годині; остаточно перенести до 70% алкаголю в щільно закритий шклянний посуд. Можна теж замість формаліни вжити алькоголю 70%, в який вкидаємо рибу.

ВОДНІ ВОРОГИ ТА НАЙПОШИРЕНІШІ ХОРОБИ РИБ.

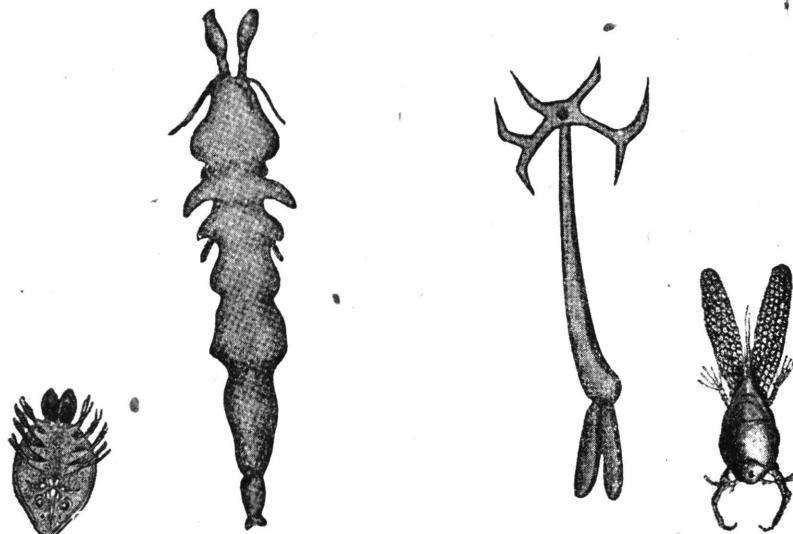
Жаби та черепахи — найлютіші вороги коропового господарства, що в великий мірі винищують так ікро, викидану коропом, як і самого малька, пожираючи його. Накидаючись на малька, або навіть і на річняка (посадковий матеріял), жаби стискають голову риби, впиваючись одночасно передніми ногами в очі, та тримають її в такому стані до загибелі.

Отже корисними птахами, що винищують жаб є журавлі та чаплі.

На стор. 109 згадується також про жука-плавунця та його личинку, що в великій мірі шкодить рибі, впиваючись в шкіру.

Паразитарні хороби риб.

З числа паразитів короп'ячих порід риби треба віднести досить поширеного з них, це, — **1. біла воша**. Розташо-

Мал. 80. Пливуча вошка (4 - 5 см. довжини). (*Argulus foliaceus* L.).

Мал. 81. Осятрова воша (*Diclidectium sturionis* Herm.).

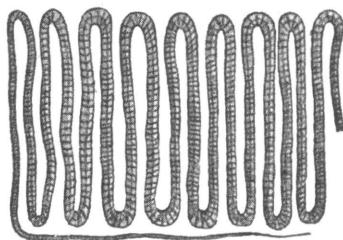
Мал. 82. Воша на карасях, щуках тощо (*Lernaeocera cuprinacea* L.).

Мал. 83. Біла воша.

вується вона на підборідді коропа, та має довжину 1-2 мм.
 2. Воша, з короткими ніжками, довгаста. Довж. 4-5 мм.
 3. Осятрова воша, що гніздиться також на підборідді риби.
 4. На карасях, щуках, чабаках та інших рибах, поширенна воша, подібна до червака, голова якої має форму хреста. Ця воша глибоко впивається в підборіддя або і в тіло риби.
 5. Найшкідливіший з паразитів — це **коропова воша**, що в надзвичайно великій кількості нападає на молодняк. Це так звана **плавуча вошка**, 4-6 мм. довж., сіро-зеленого кольору, подібна до черепахи, з 3-4-ма подвійними плавучими ніжками, уквітчена щетиною та має два присоси, з одним голко-подібним гостряком.

Шлункові та шкіряні хороби.

Солітер (*Legulesa*) — шлункова хорoba, дуже поширенна серед озерної риби, головне у карасів. Спостерігаються такі явища, що цілком здорова риба раптом починає хворіти на солітер. Це водоплавна птиця — дики качки та гуси — заносять на лапках клаптики солітера до здорових водоймів. Білго кольору, довж. від 10 до 40 см., ширина 1 мм. та 2-3 мм. завтовшки.

Мал. 84. Солітер.

Зі шкіряних хвороб, що в кароповому господарстві набирають епідемічного характеру — є *Saprolegniј* (грибок). На шкірі риби з'являються слизнюваті плями, що розкидаються по всьому тілу.

Подібний до грибка паразит, сідаючи на незапліднену ікро, розростається на ній, всмоктуючи в себе здорову ікро, а згодом пересаджується на малька, знищуючи в такий спосіб ікро і малька.

Наслідки хвороби риби на грибок дуже тяжкі: риба виснажується, затримується в рості, викривлюється хребет і т. інш.

Запобіжні заходи проти поширення грибка:

Раніше, ніж пускати до нерестовиків родини плідників, конче потрібно продезинфекувати їх в розчині кухонної солі, з розрахунку 5% солі на загальну кількість води, тримаючи коропа в розчині 3-4 хвилини, після чого риба промивається в чистій, джерельній воді. Другий спосіб профілактичних заходів вже хворої на грибок риби — це дезинфекція риби розчином марганця, забарвлюючи ним воду до філково-рожевого кольору.

Мал. 85. Загальний вигляд грибка - Saprolegniaceen.

Щождо санітарно - гігієнічних заходів у рибному ставковому господарстві та необхідних міроприємств є — дезинфекція ставкового ґрунту негашеним вапном, з розрахунку 1-1,5 т. вапна на гектар ставкової площині, розсипаючи його по дну ставка, після чого, за 2-3 дні дно промивається та знов запускається назад до ставка вже дезинфікована риба.

Краснуха — одна з найтяжчих хвороб риб. Коропові рибні господарства, що в них зафіксовано хворобу риб на краснуху, оголошуються карантинними господарствами.

Симптоми захорування коропа краснухою виявляються в поразі зябер, що вкриваються темними плямами, а згодом загнивають.

КОРОТКІ ВІДОМОСТІ
про значні культурні рибні господарства.

У країна:

1. Антоніни (Кам'янець-Под. округи). Повносистемне рибне господарство, на площі 1920 гектар, з них у с. Зузульники-610 га. Найстаріше зразкове господарство, що продукує високоякісний посадковий та племінний матеріал риболовства коропа, блакитного судака та чабака.

2. Барське (Верхн. р-ну). Площа ставків дорівнює 1 500 га. Повносистемне коропове рибне господарство.

3. Меджібож (Кам'янець.). Не повне, на площі 1 360 га.

4. Яготин (Київщина). Повносистемне коропове рибне господарство, з двома випасовими ставками: по ріці Великий і Малий Супой: 1. Великий Супой — 1046 га та 2. Малий Супой — 500 га, разом 1546 га. Для того, щоб зарибити ці випасові ставки необхідно мати посадкового матеріялу коропа-годовика 450 000 шт. (орієнтовно).

5. с. Ракитне (Харківщина). Свою рибогосподарську діяльність обмежує лише процесами розведення та вирощування посадкового матеріялу. За нормальних часів користувач має можливість вирощувати щорічно до 500 000 штук посадкового матеріялу (съюгорічка). Побудовано господарство в 1932-33 р.р. на «Мокро-Ракитянській бальці».

6. Київ (Диміївка). Риброзплідник «Совки», що також, як і Ракитянський, розводить та вирощує посадковий матеріял культурного коропа мішаних рас. В 1932-33 р.р. в цьому риброзпліднику було поширено грибок (сапролегнії) дякуючи перенаселеності зристових ставків та відсутності належних санітарно-гігієнічних заходів. Щороку цей риброзплідник реалізував до 500 000 коропа годовика та до 200 000 шт. малька й съюгорічки. Київський Науково-Дослідний Інститут Рибництва в 1933 році намагався провадити досліди над штучним заплідненням ікри риболовства коропа в апарат. за системою Вейса.

7. Таращ — поблизу **Почаєва** (на Волині). Повносистемне рибне господарство на площі 930 га.

8. Борсуки, (Ланновецького р-ну). Нагульна ставкова площа для відгодівлі щуки.

9. Кубань та Ростовська обл. мають декілька значних культурних коропових рибних господарств, в тому числі: а). **Тихоріцький** та поблизу ст. **Ліхая** — «**Рибацький н-р**».

10. Курщина. Досить значне повносистемне коропове господарство, що про нього також слід згадати, це — «**Ракитне**».

П о л ъ щ а.

11. с. Мидлніки, під Krakowom. Експериментально-Селекційна рибоводна станція Іхтіологічного факультету Krakівського Університету. Понад 70 виростних ставків вирощують рибового коропа, судака, чабака та щуку. Досить широко розвинено функції рибного заводу, що продукує струмкового та радужного петруга зі штучно заплідненої ікри.

Ч е х о - С л о в а ч ч и н а.

12. Значні культурні рибні господарства, що заслуговують на увагу, розміщені в районі **Брюно** та в **Судетах**.

Словаччина має досить добре побудовані випасові ставки в **Пісчани**, **Райцке-Тепліце**, **Турчанський Святий Мартин** та **Урава**.

З наведеного видно, наскільки широко використовуються водні простори для організації культурного риборозведення.

Можна навести безліч менш значних рибних господарств, що своєю діяльністю допомагають не лише охоронити надзвичайно коштовні породи риб, чимраз зменшуваних в природніх водоймах, але й дають високоякісний харчовий продукт — риб'яче м'ясо.

ІНВЕНТАР ТА ДОПОМОЖНІ МАТЕРІЯЛИ,
потребні для рибного господарства.

1. Брезентові носилки, для переноски риби, 1,25 кв. метри.
2. Дерев'яні черпаки для води.
3. Підсаки для вибирання риби.
4. Ополоники для підрахування малька .
5. Циберка для підрахування посадкового матеріялу.
6. Відра вагові.
7. Металеві овальні ванни для дезинфекції риби
місцем 30-40 літрів води.
8. Пловучі ящики для тимчасового переховування живої
риби.
9. Ручні сітки (волокуші) для виловлювання риби.
10. Сітки з важкими ланцюгами, якими примушують рибу
збиратись до купи.
11. Стіл для сортування малька під час перерозподілу та роз-
міщення по зристових ставках.
12. Човен.
13. Коса та серпи для очистки ставка від шкідливих заро-
стей.
14. Тачки для земляних робіт.
15. Транспорт гужевий.
16. Гаки, що ними піднімають заслони водозливів, регулю-
ючи воду в ставках.
17. Термометри.
18. Різний допоміжний матеріал для ремонту водозливів та
чистки ставка.
19. Гумові чоботи, фартухи: брезентові або шкіряні, рука-
виці теплі та гумові.
20. Скляні колби та банки для лабораторних спостережень.
21. Формалін.
22. Вапно не гашене.
23. Сіль та марганець.
24. Лупа та мікроскоп.

ПЕРЕРОБКА РИБИ.

ВУДЖЕННЯ ПАРОВЕ.

Відібрана для вудження риба мусить бути злегка просолена в розчині солі — тузлуку, з розрахунку 25% солі на відповідну кількість води. Тримання свіжої риби в цьому розчині триває 10-12 годин, після чого просолену вже рибу розвішують на 2-3 години на вішала (на повітрі), щоб стік росіл. Отже, підготувавши рибу в такий спосіб до вудження, нанизують її на лозину, зчистивши кору. Пропускають цю лозину через рот до хвостового плавця. До краю лозини (у роті риби) зав'язується петля, щоб вішати рибу на гачки, розташовані на вішалах у камері вудження, що герметично закривається на 2-3 години. Риба висить над багаттям до 1 м. заввишки, а коли будиться рибу вдома — у великій печі або в діжці, то на $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ метра над багаттям.

Зняту рибу в такому ж порядку розвішується в сухому приміщенні на вішала, щоб дати їй прохолонути.

Щождо парового вудження соленої вже риби, то в залежності від того, наскільки міцно просолено її, треба відмочити, якщо вона занадто просолена, ще потримати в розчині до певного смаку. У цих випадках рибу добре промивається в чистій воді та розвішується на вішалах, щоб пров'яла.

Для підготови камери для вудження риби потрібно мати дерев'яне вугілля з твердих порід дерева, паливо дубове, що дає тепло та додається дев'яна тирса, щоб камеру наповнити димом. Треба лише запобігти надто високої температурі щоб не потріскалася шкіра риби.

ВУДЖЕННЯ ХОЛОДНЕ.

Риба холодного вудження хоч і не здобуває того смаку, що риба парового вудження, але зате довше зберігається.

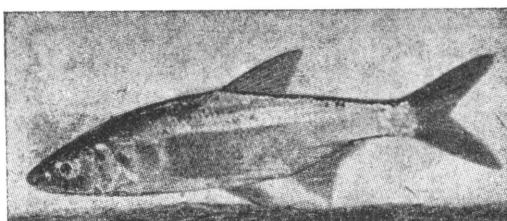
Спосіб холодного вудження риби відрізняється лише тим, що рибу тримають у тузлуку 2-3 доби та пров'ялюють (на повітрі) 1-2 доби. Для підготови камери холодного вудження необхідно розкласти багаття, що складається з трухлого дерева, можевельника, що дає добрий запах, та дерев-

ної тирси, що нѣ дає вогню, але вщерь наповнює камеру димом.

Процес холодного вудження риби триває 12-14 годин.

В'ялення риби.

Тараню, чабака (ляща), рибця тощо тримають у розчині соли 7 діб. Після цього просолену рибу слід перемити в чистій воді та розвісити на повітрі, в холодку, запобігаючи того, щоб сонячне проміння не сушило риби.

Мал. 86. Рибець.

Розвішують рибу на 2 дні за голову, пронизуючи шпагатиною губи, а потім, щоб не стік товщ, треба перевернути головою до низу, привязуючи мотузу до хвостового плавця.

За 5-6 діб риба цілком готова для споживання.

Треба пам'ятати, що вода для тузлуку мусить бути неодмінно варена. Норма соли - 25 - 30% до загальної кількості води.

МАРИНУВАННЯ РИБИ.

Підготовлюючи до маринування рибу (оселедця, тюльку, хамсу тощо) треба добре витримати її в тузлуку, з розрахунком 20-25% солі до загальної кількості риби та тримати цю рибу в розчині 2-3 доби.

Для одержання високоякісної маринованої риби потрібні такі спеції, з розрахунку на 1 центнер (100кг) риби, вираховані в грамах:

СХЕМА
складових речовин для маринування риби, з розрахунку на
100 клгр. риби - сирця.

Количина Kontender	Тмин Frühlingszehr	Апельмінове сім'я Oleisimsa Samen	Кориця Zimt	Гвоздика Nelke	Перець пахучий Pfeffer duftend	Перець піркай Pfeffer bitter	Імбир Ingwer	Фенкель Senf	Кардімон Cardamom	Цукор Zucker	Лавровий лист Lorbeerblatt	Орегон Eesig
300	250	200	50	50	100	100	25	30	25	200	10	10 літр.

Примітка: зазначені у наведений схемі спеції вираховано в грамах.

Воду додають за смаком, але з тим, щоб рибу було вкрито розчином на 1-1,5 см.

Перелічені в наведений схемі складові речовини маринаду добре прокип'ячуються і лише після того, як розчин зовсім прохолоне, заливається ним рибу, розфасовану в скляні банки, або в бочки, що не пропускають рідини.

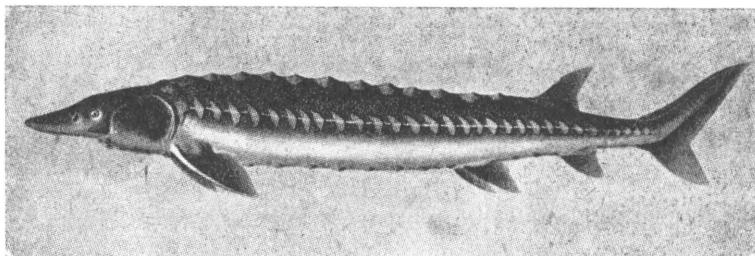
ВИГОТОВЛЕННЯ ІКРИ ПАЮСНОЇ.

Ікра червоної риби: осетра, севрюги, чечуги є найкоштовніший риб'ячий делікатес, що не завжди і не кожен може її споживати з причин високої ціни на неї.

Виготовлення паюсної ікри відбувається в такий спосіб: черево риби розрізається, звідки вибирається капшуки з ікрою. Ці капшуки кладеться на спеціальне сито, що має назву «грохотка»,*) з вічком 5-7 мм. Ікра зернинками витискується через сито у відповідний посуд (миска, діжечка тощо) та заливається тузлуком з розрахунку 25-30% солі до загальної кількості вареної води. Тузлук мусить бути добре прохолоджений. Потрапляючи до тузлуку, ікра спочатку тримається на поверхні рідини, а згодом сідає на дно. В цей момент треба пильнувати за тим, щоб ікру вміру засолити, доводячи до доброго смаку. Особливі прикмети того, що ікра вже добре засолена — це ті, що на ній з'являється клейкість і в цей момент вибирають її й складають у торбинки з тонкої, рідкої матерії (приміром з марлі, складеної подвійно) та підвішують на певний час, аж поки не стече росіл.

*) Робиться грохотка зі шнурків та дроту, натягнена на чотирикутну дерев'яну рамку.

В тому ж випадку, коли ікра, вибрана з риби вже перестигла й м'яка, слід розрізані з одного боку капщучки з

Мал. 87. Осятер.

ікрою опустити в торбинці на 2-3 хвилини в тузлук, щоб сіль скріпила її. Це сприятиме успішному витисненню через «грохотку» та зробить перестиглу ікру якісною.

СОЛІННЯ РИБИ.

Щоб вдало засолити рибу, для цього вимагається витратити 25 % солі до загальної кількості сирця-риби та вміло вкласти її до чану. Треба пильно стежити й за тим, аби піймана риба, що її призначено засолювати, була добре промита водою на березі, не залишаючи на ній слизу.

Засолка риби провадиться в такий спосіб: спід чана або дерев'яної бочки вкривають сіллю, що на неї щільно вкладають рибу. Кожен такий ряд риби знов вкривають сіллю і так роблять до останнього ряду, що вщерть вкривається сіллю. Рибу треба вкладати одну-до-одної, добре втрамбовуючи, що сприятиме якнайкращому просолюванню всієї риби. За 3 дні, щойно риба пусте росіл, поклавши тимчасово дошки поверх риби, ще попресувати її, щоб одночасно вийшли гази, які породжуються в процесі гниття.

Соління оселедця.

Соління оселедця відрізняється від засолки іншої риби тим, що до солі додається солодкий та гіркий перець і лавровий лист, що надає оселедцеві ліпший смак, зменшуючи й специфічний риб'ячий (сирий) запах.

ХОЛОДНИКИ НАТУРАЛЬНІ.

Спосіб заморожування риби на промислах відбувається в момент її заготовки. Вкладаючи шарами до цеметового або дерев'яного чану, рибу обкладається слоями льоду від дна до поверхні. Поверх останнього шару накидається лід, що вщерть вкриває рибу, призначену для відтранспортування в перші місця в спеціальних для цього ізотермічних вагонах (холодниках).

ТРАНСПОРТУВАННЯ РИБИ — СИРОВИНІ.

Якщо риба свіжа, що її призначено транспортувати на віддалені пункти пізно навесні або навіть і влітку в звичайних вагонах, то до кожного ящика вкладаються грубими куснями лід, з розрахунку 20-25 % льоду до ваги риби.

Охоронні заходи риби-сирця.

Риба мусить бути охоронена від мух. Одна муха, що сяде на рибу, спроможна попсувати чимало риби, а вже решта риби, що навіть і не зачеплена мухою безпосередньо, також псуються. Якщо вчасно помітити, що муха тільки що відклала яєчка, всю рибу треба перемити в чистій воді і помістити до посуду з міцним розчином солі.

В И Р О Б Н Я

вудження, в'ялення та соління риби
(схема побудови).

1. Камери для вудження мають квадратову форму, розміром $1,5 \times 2$ метри та 1,5 метри заввишки. Стіни та стеля бетонові, підлога — цегляна, двері залізні, що герметично закривають камеру. Під стелею тягнуться 3-5 рядів дротяних вішалів, з потрібною кількістю залізних гачків, що на них вішають рибу.

2. Чани для засолки, заморожування та відмочок риби будують майже виключно бетонові, місткістю: а) засолочні та для заморожування — від 1 до 3 тонн, б) відмивочні — місткістю від 2 до 5 цент.

3. В середині виробні відводиться приміщення для прохолоджування та просушки вуженої риби.

4. Приміщення для в'ялення риби будують надворі, двотрьохповерхові, що накриваються дерев'яним дахом, з декількома рядами дерев'яних вішалів на кожному поверсі.

Щодо матеріалів, потрібних для виробничого процесу виробні, то вони складаються з таких речей:

1. Вугілля дерев'яне, з твердої породи, 2. Трухляве дерево. 3. Дерев'яна тирса. 4. Паливо дубове/ 5. Сіль. 6. Лоза для розвіщування риби. 7. Ящики для складання готової рибопродукції. 8. Бочко-тара. 9. Шпагат. 10. Лопати. 11. Підсаки. 12. Вага. 13. Папір пергаментний.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА ПЕРША

ВСТУП.

Розділ перший

	Стор.
Вудка і гачок	7
Вудлище	7
Волосінь	8
Повідець	9
Гачок	10
Поплавець	11
Грузило	13
Карабін	13
Монтаж вудки	14
Шпуля та її призначення	18

Розділ другий

Як вибирати та підготувати місце для лову риби	21
Способи підрізувати та витягати з води велику рибу	22
Вплив погоди на рибні влови	23
Допоміжне приладдя рибалки	24
Підсака	24
Сажок	25
Мотовильце	26
В'ймачі гачків	27

Стор.

Розділ третій

Різні способи лову риби	29
Хльост	29
«Спінінг» .	31
Дерев'яна рогачка .	34
Перемет .	36

Розділ четвертий

Найпоширеніші породи риб та як і коли їх ловити .	39
Дрібна риба (нехижак)	39
Піскар	39
Бичок .	40
Йорж . .	42
Верховодка	43
Ялець.	44
Плітка .	46
Чорнуха .	47
Озерна риба .	49
Карась	49
Лин	51

Розділ п'ятий.

Як ловити велику рибу (нехижака)	55
Язь	55
Короп .	60
Ляць	66
Марена	69
Псітруг	70
Підуст	72
Бугор .	73

	Стор.
Розділ шостий.	
Лов хижака	75
Лосось	75
Щука .	77
Окунь	80
Білизна	82
Судак	83
Сом	85
 Розділ сьомий.	
Трохи практичних вказівок до лову риби	
Як і чим принаджувати рибу .	89
В яку пору бере риба	90
 ЧАСТИНА ДРУГА	
Напівпромисловий та промисловий способ лову риби	
Напівпромисловий лов риби	95
Остень .	95
Волок	97
Мережі	97
Ятір	97
Верша . . .	98
Глушіння риби	99
 Путіна та активне промислове рибальство	
Волокуші .	101
Невід .	101
Драчка	103
Розпорні неводи (тягловий невід)	103
Сітки чистякові	103
Ставники (ісалоги)	104
Траловий та дрифтерний лов	104
 Економічне значення річок та інших водойм	
Наслідки заростання водойм	107
Занечищення водойм	109

	Стор.
Охороняймо рибу	109
Економічне значення риби	112
Діяграма складу споживних речовин та калор. риби.	112
 Рибництво	
Організація культурного рибного господарства	115
Загальна характеристика коропового господарства.	116
Короп	118
Техніка зариблення ставків	122
Максимальне використання ставкової площи	123
Короп на рижових полях	123
Транспортування живої риби	124
Транспортування живої риби літаками	126
Знакування	126
Міряння довжини тіла	127
Консервація	127
 Водні вороги та найпоширеніші хороби риб	
Паразитарні хороби риб	129
Шлункові та шкіряні хороби	130
Короткі відомості про значні культурні рибні господарства.	132
Інвентар та допоміжні матеріали	134
 Переробка риби	
Вудження парове	135
Вудження холодне	135
В'ялення риби	136
Маринування риби	136
Виготовлення ікри паюсної	137
Соління риби	138
Соління оселедця	138
Холодники натуральні	139
Транспортування риби - сировця	139
Виробня вудження, в'ялення та соління риби	139
Зміст	140

170

163.